

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ**
UNIVERSITY OF PATRAS

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ
ΦΥΓΗΣ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ. ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΦΑΓΕ.Α.Ε.»**

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΚΟΥΤΣΟΧΡΗΣΤΟΥ ANNA - ΧΡΙΣΤΙΝΑ &
ΜΠΡΟΥΤΖΑ ΧΡΙΣΤΙΝΑ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΝΤΕΜΙΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**

ΠΑΤΡΑ 2021

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι η οικονομική κρίση και πώς αυτή έχει επιδράσει στη λειτουργία των επιχειρήσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, καθώς και οι λόγοι που οδηγούν τις ελληνικές επιχειρήσεις σε φυγή στο εξωτερικό. Η διάρθρωση της πτυχιακής εργασίας έγινε σε πέντε επιμέρους κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο ορισμός της οικονομικής κρίσης, τα χαρακτηριστικά, οι αιτίες που την δημιουργήσαν και οι επιπτώσεις που προκύπτουν από αυτήν γενικότερα στην οικονομία και ειδικότερα στην ελληνική οικονομία.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στον τρόπο προσέγγισης του ΔΝΤ ως προς την Ελλάδα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην επιχειρηματικότητα γενικότερα καθώς και στην φυγή των ελληνικών επιχειρήσεων σε χώρες του εξωτερικού, εστιάζοντας στους λόγους που τις οδηγούν προς τη φυγή αυτή.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ελληνική γαλακτοβιομηχανία και ειδικότερα στην γαλακτοβιομηχανία της ΦΑΓΕ Α.Ε.

Η εργασία ολοκληρώνεται στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, στο οποίο παρατίθεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε ανάμεσα σε ιδιοκτήτες ελληνικών επιχειρήσεων.

ABSTRACT

This paper analyzes the impact of the economic crisis on businesses and the effects of business flight.

In more detail, the first chapter analyzes the concept of the economic crisis, its effects and its life stages. It also analyzes the factors that drive the economy from recession to recovery but also from rising to crisis. The second chapter presents the history of the International Economic Crisis, the influence of the Eurozone and its arrival in Greece in the midst of crisis and its response. In particular, it analyzes the country's path to and the measures it was proposed to take to protect it. The third chapter analyzes the phenomenon of flight. Specifically, the four waves of immigration abroad, the losses for the country and the way companies choose their countries of residence are mentioned. The fourth chapter deals with the dairy industry and as example is used FAGE. Specifically, it analyzes its historical course and the crisis that marked 2005 with her products.

Finally, the fifth chapter is the practical part of the work, in which through a questionnaire, distributed to entrepreneurs, we receive information about their information on the industry and how they operate in the midst of a financial crisis.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο : ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	8
1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ	8
1.2. ΦΑΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ.....	12
1.3 ΠΩΣ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΠΗΡΕΑΣΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΑ ΜΝΗΜΟΝΙΑ & ΔΝΤ.....	18
2.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	18
2.2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	19
2.3 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ	21
2.4 ΡΟΛΟΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΝΤ	21
2.5 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ CAPITAL CONTROLS.....	23
2.6 Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΔΝΤ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΟΝΙΑ	28
2.7 ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο: Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ	30
3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	30
3.2 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	32
ΠΙΘΑΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	36
3.4 ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α.Ε.....	41
4.1. Ο ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	41
4.2. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ	42
4.3. ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	43
4.4. ΠΡΟΦΙΛ ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΦΑΓΕ Α.Ε.....	44
4.5. ΠΟΡΕΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α.Ε.	45
4.6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΕΔΡΑΣ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α. Ε. ΣΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	46
4.7. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α.Ε. ΜΕ ΤΑ ΓΙΑΟΥΡΤΙΑ TOTAL	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ.....	50
5.1. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ.....	50
5.2. ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	51
5.3. ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	52
5.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	53
5.5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	65

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	65
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	67
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68
ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ.....	69
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	70

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα επιθυμούσαμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας στον καθηγητή μας, που μας έδωσε τη δυνατότητα να ασχοληθούμε με την εν λόγω πτυχιακή, καθώς και σε όλο το εκπαιδευτικό σώμα του Ανώτατου Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, όπου φοιτήσαμε. Πέρα από τους καθηγητές, που μας βοήθησαν μέσω της διδασχής τους να σπουδάσουμε αυτό που μας ενδιέφερε, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και την οικογένεια μας, που μας έντυσε με τα απαραίτητα εφόδια, ώστε να επιτύχουμε τους στόχους μας και να πραγματοποιήσουμε τα όνειρα μας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το δυσχερές οικονομικό κλίμα το οποίο κυριαρχεί στις Ευρωπαϊκές χώρες παράλληλα με την κατάρρευση όλων των προοπτικών και πιθανοτήτων για μια πιο ταχεία και άμεση βελτίωση και αποκατάσταση της οικονομίας δημιουργούν αναμφίβολα ένα δυσάρεστο και αινιγματικό τοπίο για το μέλλον της χώρας μας. Οι παραγωγικές δραστηριότητες τα χώρας μας περιορίστηκαν σε πολύ χαμηλά επίπεδα εξαιτίας της μεγάλης έλλειψης ρευστότητας με αποτέλεσμα η πλειοψηφία των Ελλήνων επιχειρηματιών να οδηγούνται σε κρίσιμες καταστάσεις επηρεάζοντας με αυτό τον τρόπο σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξη των ιδιωτικών πρωτοβουλιών και της επιχειρηματικότητας.

Η Ελλάδα διανύοντας μια πολύ κρίσιμη περίοδο αναγκάζεται να προχωρήσει σε ολοκληρωτικούς μετασχηματισμούς στον τομέα των επιχειρήσεων, έχοντας πάντα στόχο να δημιουργήσει καινοτόμες επιχειρήσεις με εξαγωγικές ικανότητες. Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και εξέλιξη των επιχειρήσεων αποτελούν πλέον απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως της Ελλάδας. Είναι υποχρεωτική πλέον η ανάγκη για τις επιχειρήσεις να συνειδητοποιήσουν την σπουδαιότητα και την αξία τους και να προωθήσουν την επιχειρηματικότητα.

Συνεπώς, για να μπορέσουν οι επιχειρήσεις να επιτύχουν τον στόχο τους που είναι τα υψηλά κέρδη, να μειωθεί το φαινόμενο της μετανάστευσης των ελληνικών επιχειρήσεων και στη συνέχεια να ενδυναμωθεί η ελληνική οικονομία, η κυβέρνηση της Ελλάδας απαιτείται να πάρει δραστικά μέτρα που θα ενισχύσει με αυτό τον τρόπο τον κλάδο των επιχειρήσεων. Τέλος, βασικός στόχος όλων θα πρέπει να αποτελεί η ανάπτυξη ενός επιχειρηματικού κλίματος που θα είναι ευνοϊκό για την παραγωγή, την καινοτομία και την ανάπτυξη υγιών επιχειρήσεων με εξαγωγικό προσανατολισμό.

ΕΦΑΛΛΙΟ 1ο : ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Εικόνα: <https://www.maxmag.gr>

1.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΤΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Μια κρίση με την ευρεία έννοια του όρου είναι μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην οποία μπορεί να βρεθεί μια επιχείρηση, ένα νοικοκυριό ή ένα ολόκληρο έθνος, μπορεί να συμβεί ξαφνικά ή να υπάρχουν προειδοποιητικά σημάδια όμως αν αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά με ψυχραιμία και ωριμότητα μπορεί και η έκβαση της να είναι θετική.

Οικονομική κρίση όμως, χαρακτηρίζεται το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία παρουσιάζει μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας στα μακροοικονομικά της μεγέθη οικονομίας όπως απασχόληση, εθνικό προϊόν κτλ. Ο βασικότερος δείκτης της οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη.

Εν τούτοις, η έννοια της οικονομικής κρίσης, είναι πολυδιάστατη και μπορεί να αποδοθεί ποικιλοτρόπως, προκειμένου να περιγραφεί με μια λέξη ότι μια οικονομία αντιμετωπίζει ένα δύσκολο οικονομικό, ή ότι βρίσκεται σε μια δύσκολη οικονομική φάση. Συνήθως περιγράφει, μια απρόβλεπτη οικονομική κατάσταση, η οποία χαρακτηρίζεται από ένταση, αφηνιδιασμό και ανασφάλεια και επηρεάζονται οι συνήθειες λειτουργίες και ρυθμοί. Μπορεί και αυτή να αφορά μια επιχείρηση ή και

περισσότερες, ένα ολόκληρο κράτος καθώς επίσης να επηρεάσει τις οικονομικές συνθήκες περισσότερων κρατών ταυτόχρονα και πιθανολογείται ότι θα επιφέρει δυσμενή αποτελέσματα.

Τελικώς, η κρίση μπορούμε να πούμε ότι ολοκληρώνει τον κύκλο της όταν γίνεται επανεκκίνηση του όλου συστήματος και ξεκινάει ένα νέο είδος ανάπτυξης αφού είναι αυτή που αποκαλύπτει τους λανθασμένους μηχανισμούς που λειτουργούσαν έως εκείνη τη στιγμή και θεμελιώνει καινούργιους ή διορθώνει τους παλιούς

1.1.1. Χαρακτηριστικά Οικονομικής Κρίσης

Κάθε κρίση μπορεί να οφείλεται σε διαφορετικά αίτια, να επηρεάζεται από διαφορετικούς παράγοντες, να εμφανίζεται με διαφορετική μορφή και να εκδηλώνεται σε διαφορετική ένταση και έκταση. Ωστόσο όλες οι κρίσεις που έχουν ξεσπάσει κατά καιρούς χαρακτηρίζονται από:

- Μείωση ρευστότητας στην οικονομία,
- Υψηλά επιτόκια δανεισμού,
- Μείωση επενδυτικής δραστηριότητας,
- Αύξηση αβεβαιότητας για το μέλλον,
- Αύξηση ανεργίας,
- Αύξηση φορολογίας,
- Μείωση κρατικών δαπανών,
- Ρευστό οικονομικό περιβάλλον,
- Μείωση εξαγωγών - ανταγωνιστικότητας,
- Μείωση της καταναλωτικής συμπεριφοράς.
(Κουφάρης Γ., 2010).

1.1.2. Αίτια Οικονομικής Κρίσης

Ο προσδιορισμός και ο υπολογισμός του κινδύνου είναι το πιο σημαντικό βήμα στην ανάπτυξη αποτελεσματικών στρατηγικών για τη διαχείριση μιας κρίσης. Για την αντιμετώπιση μιας κρίσης θα πρέπει πρώτα να προσδιοριστούν τα αίτια από τα οποία πηγάζει η κρίση. Ενδεικτικά γίνεται αναφορά στα αίτια πρόκλησης μιας κρίσης (Κουφάρης Γ., 2010).

➤ Οικονομικά Αίτια

Η κακή οικονομική διαχείριση είναι ένα από τα βασικότερα αίτια που μπορούν να οδηγήσουν στο να ξεσπάσει μια κρίση. Σαν παραδείγματα κακής

οικονομικής διαχείρισης θα μπορούσαμε να αναφέρουμε τον υπερβολικό δανεισμό, τη συσσώρευση χρεών από διάφορες εταιρείες καθώς και την εμπλοκή εταιρειών σε κλοπές και καταχρήσεις.

➤ Οργανωτικά - Διοικητικά Αίτια

Η κακή οικονομική - διοικητική διαχείριση που κάνει μια επιχείρηση είναι και αυτή ένα από τα βασικότερα αίτια που οδηγούν σε μία κρίση. Στην κατηγορία των αιτιών αυτών ανήκουν το ανεπαρκές για την εταιρία μανάτζμεντ, η κακή κατανομή αρμοδιοτήτων καθώς και ανάμειξη της εταιρείας σε κάποιο σκάνδαλο το οποίο έχει ξεσπάσει. Επιπλέον δεν θα πρέπει να γίνει παράληψη και στο ενδεχόμενο κάποιας απώλειας είτε λόγω θανάτου είτε λόγω αποχώρησης κάποιου σημαντικού στελέχους της εταιρείας.

➤ Νομικά Αίτια

Στην κατηγορία αυτή έχουμε όλες τις παραβάσεις στις οποίες μπορεί να εμπλακεί η εταιρεία, είτε αυτές είναι φορολογικές, είτε εργατικές ή και ασφαλιστικές.

➤ Ανταγωνιστικά Αίτια

Ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ εταιρειών ο οποίος τις περισσότερες φορές οδηγεί σε δυσφήμιση η μία της άλλης. Οι προσπάθειες εξαγοράς και δυσφήμισης αποσκοπούν στην αύξηση των κερδών της κάθε εταιρείας και στην επικράτηση της στην αγορά. Οι ενέργειες όμως αυτές οδηγούν στα λεγόμενα ανταγωνιστικά αίτια.

➤ Αίτια Ανωτέρας Βίας

Στα αίτια αυτά περιλαμβάνονται φυσικές καταστροφές, μόλυνση του περιβάλλοντος καθώς και εσκεμμένη ανθρώπινη παρέμβαση. Φυσικές καταστροφές εννοούμε τις καταστροφές που προέρχονται από κάποιο φυσικό φαινόμενο, όπως για παράδειγμα ο σεισμός, οι πλημμύρες και για τις οποίες δεν ευθύνεται ο ανθρώπινος παράγοντας. Σε αντίθεση με την εσκεμμένη ανθρώπινη παρέμβαση στην οποία κύρια αιτία έχει το ανθρώπινο χέρι. Τέτοιες είναι οι τρομοκρατικές και εγκληματικές ενέργειες καθώς και η μόλυνση του περιβάλλοντος.

➤ Εμπορικά Αίτια

Στα εμπορικά αίτια περιλαμβάνονται το ανεπαρκές δίκτυο διανομών, καθώς και η διοχέτευση ελαττωματικών ή επικίνδυνων προϊόντων στην αγορά, η οποία πολύ πιθανόν να οφείλεται σε κάποια βλάβη των μηχανών της παραγωγικής διαδικασίας.

1.1.3 Επιπτώσεις Οικονομικής Κρίσης

Η βαθιά οικονομική ύφεση είχε σημαντικό αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ζωής, σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε

βιοτικό επίπεδο. Σε βιοτικό επίπεδο η οικονομική κρίση μπορεί να προκαλέσει:

- Επιβράδυνση της ανάπτυξης, οικονομική συρρίκνωση,
- Προβλήματα ρευστότητας σε τράπεζες και επιχειρήσεις,
- Μείωση κατανάλωσης,
- Αυξημένη αστάθεια και πτωτικές τιμές για τα βασικά προϊόντα,
- Σημαντική μείωση των εσόδων από τον τουρισμό,
- Αύξηση δημόσιου ελλείμματος,
- Χρεοκοπία επιχειρήσεων,
- Δυσκολία παροχής δανείων.
(Σφακιανάκης, Μ. 2000).

Όσον αφορά τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης σε κοινωνικό επίπεδο είναι:

- Υψηλή ανεργία,
- Φτώχεια,
- Ελλιπή κοινωνική προστασία,
- Μειωμένη λαϊκή εμπιστοσύνη στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και
- Αύξηση εγκληματικότητας και βίας.

Η ανεργία αποτελεί πολύ σοβαρό ψυχοκοινωνικό παράγοντα, που προκαλεί άγχος. Οι άνεργοι διακατέχονται από πολύ χαμηλή αυτοπεποίθηση, νιώθουν απόρριψη από την κοινωνία αναπτύσσοντας παράλληλα αισθήματα πικρίας και απογοήτευσης, ενώ πολλοί είναι αυτοί που πάσχουν από συμπτώματα κατάθλιψης.

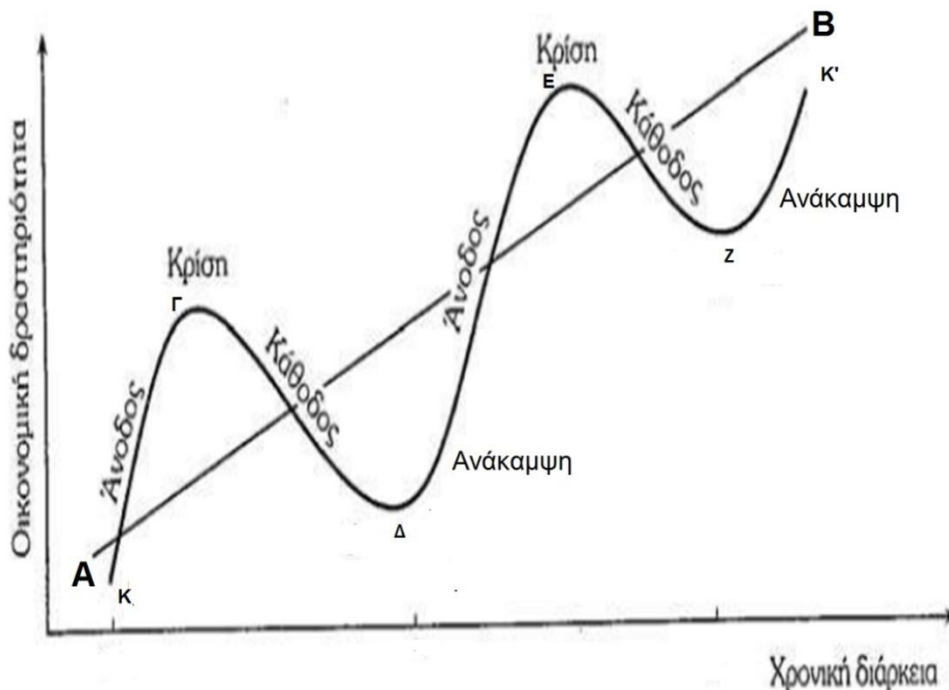
Επιπλέον η μετανάστευση και η φτώχεια είναι αδιαμφισβήτητα οι δύο πιο επώδυνες συνέπειες που βιώνει μια κοινωνία υπό καθεστώς οικονομικής κρίσης. Η αύξηση της μετανάστευσης παρατηρείται ιδιαίτερα στους νέους, κυρίως σε αυτούς με αυξημένα προσόντα, με αποτέλεσμα την εξαγωγή υψηλής ποιότητας ανθρώπινου δυναμικού, για την εκπαίδευση του οποίου η ελληνική κοινωνία δαπάνησε σημαντικούς πόρους. Η συνέχιση αυτής της τάσης επιδεινώνει τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας μας, πέραν των κοινωνικών προβλημάτων που προκαλεί.

Η αλλαγή στις καταναλωτικές συνήθειες, ο περιορισμός δαπανών για αναψυχή, αθλητισμό, πολιτισμό και ψυχαγωγία αλλά και για την απόκτηση πρόσθετων δεξιοτήτων (π.χ. εκμάθηση ξένων γλωσσών, Η/Υ, μουσικά όργανα).
(Χρήστου, Ε. 1999).

1.2. ΦΑΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΥΚΛΟΥ

Η οικονομία μεταβάλλεται συνεχώς. Συγκεκριμένα το εισόδημα, η ανεργία, η παραγωγή και η απασχόληση αλλάζουν ανά χρονικά διαστήματα. Παρατηρώντας για μεγάλο χρονικό διάστημα τα στοιχεία μιας οικονομίας όπως αυτά που αναφέρθηκαν, θα διαπιστώσουμε ότι άλλοτε αυξάνονται με μεγάλο ρυθμό, άλλοτε με αργό και άλλοτε υπάρχει μείωση. Οι μεταβολές αυτές ονομάζονται οικονομικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Τα στάδια απ' τα οποία περνάει η οικονομία στη διάρκεια του κύκλου ονομάζονται φάσεις του οικονομικού κύκλου.

Η οικονομία κατά τη διάρκεια της κυκλικής της πορείας διέρχεται από δύο κύριες φάσεις, την φάση της ανόδου ή της άνθησης και την φάση της καθόδου ή της ύφεσης. Η μετάβαση από την άνοδο στην κάθοδο και αντίστροφα δεν γίνεται αμέσως ή απότομα αλλά απαιτεί χρόνο. Επίσης περνάει από τη φάση της κρίσης που είναι η κορυφή του κύκλου.

Εικόνα 1.2: www.powerpolitics.eu.

Στο προαναφερθέν διάγραμμα αναφέρουν τις φάσεις του οικονομικού κύκλου. Στον κάθετο άξονα, όπως φαίνεται, υπολογίζεται το επίπεδο της οικονομικής δραστηριότητας, όπως για παράδειγμα το επίπεδο του εισοδήματος, ενώ στον

οριζόντιο άξονα απεικονίζεται ο χρόνος , μετρημένος σε έτη. Ο άξονας AB αναπαριστά τη μακροχρόνια ανοδική τάση της οικονομίας και κάνει εμφανή την έννοια των διακυμάνσεων, που παριστάνει η γραμμή ΚΓΔΕΖΚ'.

Η πορεία από την άνοδο στην κάθοδο και αντίστροφα έχει διαφορετικό χαρακτήρα σε κάθε περίπτωση και κάθε φορά χρειάζεται να υπολογιστούν και να αναλυθούν διάφοροι παράγοντες, με σκοπό να οδηγηθούμε από τη μία θέση σε μία άλλη. Για αυτό το λόγο η μετάβαση από τη μία θέση σε μία άλλη δε γίνεται απότομα και κάθε φορά απαιτεί διαφορετικό χρόνο. Επίσης, στο παραπάνω σχήμα παρατηρείται ότι στα σημεία Γ και Ε η οικονομία βρίσκεται σε κρίση, ενώ για να πάμε από το ένα σημείο της καθόδου στο σημείο της ανόδου είναι απαραίτητο να διέλθουμε από το σημείο της ύφεσης, όπως αποτυπώνεται στο σχήμα στα σημεία Δ και Ζ.

1.2.1 Χαρακτηριστικά των φάσεων του οικονομικού κύκλου

Στο σημείο αυτό θα γίνει μια αναφορά στα χαρακτηριστικά των φάσεων ενός οικονομικού κύκλου:

➤ Η φάση της καθόδου ή ύφεσης

Η φάση της ύφεσης έπεται του σόκ, που προκαλεί η κρίση. Ουσιαστικά, γίνεται λόγος για οικονομική κατάρρευση. Η αγοραστική δύναμη των καταναλωτών είναι πενιχρή, καθώς τα εισοδήματα έχουν υποστεί αισθητή μείωση και η ανεργία διαγράφει ανοδική πορεία. Η περιρρέουσα αβεβαιότητα και απαισιοδοξία στην ατμόσφαιρα λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας για την προσέλκυση νέων επενδύσεων.

➤ Η φάση της ανόδου ή της άνθησης

Αυτή η φάση διακρίνεται από την αύξηση τόσο της παραγωγής όσο και της κατανάλωσης. Πρόκειται για μια χρονική περίοδο, κατά τη διάρκεια της οποίας τα εισοδήματα είναι υψηλά, εν αντιθέσει με την ανεργία, που κινείται σε χαμηλά επίπεδα. Η αυξημένη δύναμη των καταναλωτών δημιουργεί ένα γενικότερο κλίμα ευημερίας, που συνεισφέρει στο να ευοδωθούν οι νέες επενδύσεις.

➤ Η φάση της κρίσης

Εδώ, η οικονομία βρίσκεται στο ζενίθ της. Η κατανάλωση και η εργασιακή απασχόληση είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα. Οι τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών παίρνουν την ανιούσα, λόγω του επίσης υψηλού κόστους παραγωγής. Ως απόρροια της κατάστασης, που περιγράφηκε. Σημειώνεται άνοδος των επιτοκίων. Ορισμένες επιχειρήσεις μη όντας σε θέση να ανταπεξέλθουν σε αυτά, μοιραία οδηγούνται στη χρεοκοπία.

➤ Η φάση της ανάκαμψης

Η ανάκαμψη διαδέχεται την ύφεση, με εκ νέου αύξηση της κατανάλωσης. Η παραγωγική δραστηριότητα των επιχειρήσεων αρχίζει να ανακάμπτει με βραδείς ρυθμούς, χωρίς να αγγίζει τα επίπεδα της φάσης ανόδου. Η ανεργία αρχίζει να

μειώνεται, αφού δημιουργείται ανάγκη για εμψυχο εργατικό δυναμικό. Όταν η οικονομία επιτύχει να φτάσει τα επίπεδα πριν την κρίση, γίνεται η μετάβαση στη φάση της ανόδου.

1.2.2 Παράγοντες που οδηγούν την οικονομία από την ύφεση στην ανάκαμψη

Συνοπτικά οι κύριοι παράγοντες που οδηγούν μια οικονομία από την ύφεση σε αυτή της ανάκαμψης είναι:

➤ Η παροχή χαμηλότοκων δανείων στον επιχειρηματικό κλάδο για τόνωση της ρευστότητας στην αγορά.

Ο επιχειρηματικός κλάδος αποτελεί σημαντικό πυλώνα της ελληνικής παραγωγικής διαδικασίας και μπορεί να έχει κεντρικό ρόλο στην ανάπτυξη και τον παραγωγικό μετασχηματισμό της οικονομίας. Συνεπώς το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα μέσω της παροχής χαμηλότοκων δανείων σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις θα συνείσφερε σε αύξηση της χρηματοδοτικής ρευστότητας της αγοράς.

➤ Η επιδότηση προγραμμάτων για διατήρηση και νέο άνοιγμα στις θέσεις εργασίας.

Σκοπός των επιδοτούμενων προγραμμάτων είναι η διατήρηση των θέσεων εργασίας και η δημιουργία νέων με την επιδότηση των ασφαλιστικών εισφορών αλλά και την συμμετοχή στην μισθοδοσία από τον κρατικό μηχανισμό.

➤ Χορήγηση επιδοτούμενων προγραμμάτων για την αναβάθμιση του τεχνολογικού εξοπλισμού.

Μέσω των επιδοτούμενων αυτών προγραμμάτων επιδιώκεται η ενίσχυση των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (τεχνολογικό εξοπλισμό, λογισμικό, κατασκευή ιστοσελίδας κ.λ.π) με σκοπό την ενδυνάμωση της παραγωγικής δραστηριότητας.

1.3 ΠΩΣ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΕΠΗΡΕΑΣΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ

Η Ευρωζώνη η αλλιώς ζώνη του ευρώ είναι μια ένωση, η οποία αποτελείται από 19 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στα οποία επικρατεί το ευρώ ως κοινό νόμισμα και συνάλλαγμα. Αυτές οι χώρες είναι η Αυστρία, το Βέλγιο, η Κύπρος, η Εσθονία, η Λιθουανία, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ελλάδα, η Ιρλανδία, η Ιταλία, η Λετονία, το Λουξεμβούργο, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Πορτογαλία, η Σλοβακία, η Σλοβενία και η Ισπανία. Η νομισματική πολιτική της Ευρωζώνης ρυθμίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Eurosystem που αποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών.

Οι επιπτώσεις που μπορούν να προκληθούν στην Ευρωζώνη από μια οικονομική κρίση αφορούν:

➤ Τον τραπεζικό τομέα

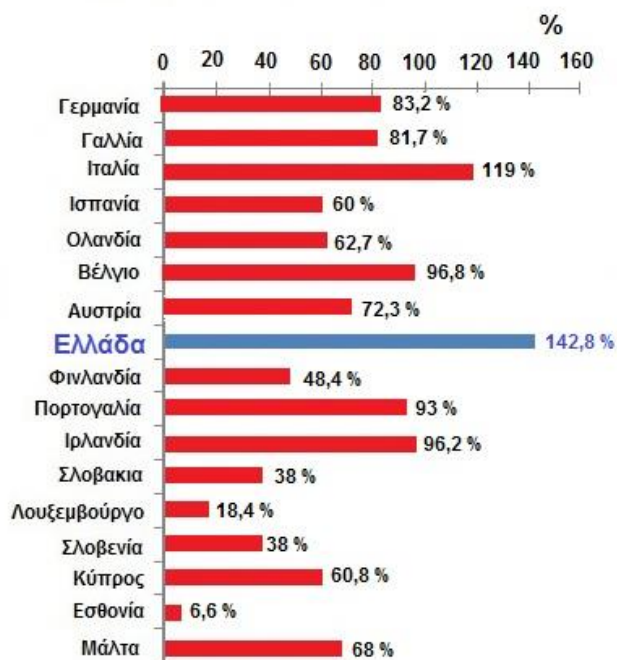
Ύστερα από την οικονομική κρίση του 2008 το τραπεζικό σύστημα της Ευρώπης αποδείχθηκε αδύναμο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη χορήγηση ρευστότητας από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και στην εθνικοποίηση τραπεζικών ιδρυμάτων. Η απομάκρυνση του τραπεζικού δανεισμού, η αναζήτηση ρευστού από την Ε.Κ.Τ. και η αποταμίευση αυτού, του οποίου ένα μέρος είναι δανεισμός προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά, δείχνουν τη σοβαρότητα του προβλήματος. Το 2010, έγινε μείωση στις τραπεζικές πιστώσεις κατά 22% στην Ιταλία, 10% στην Ισπανία, 15% στην Αυστρία και κατά 3% στη Γαλλία, ενώ τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας αναφέρουν ότι οι δανειακές ροές των ευρωπαϊκών τραπεζικών ιδρυμάτων προς τις επιχειρήσεις ήταν αρνητικές κατά €107 δις. το 2009 και κατά €8 δις. το 2010 (Καραμούζης, Ν., 2009).

➤ Το δημόσιο χρέος

Η επίδραση της οικονομικής κρίσης στα ελλείμματα των γενικών κυβερνήσεων και στο συνολικό χρέος των ευρωπαϊκών χωρών υπήρξε γενικότερο φαινόμενο. Το συνολικό έλλειμμα των χωρών της ευρωζώνης έφθασε το 2009 στο 6,3% του ΑΕΠ και ήταν υπερδιπλάσιο του ορίου που θέτει το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και υπερτριπλάσιο από το έλλειμμα του προηγούμενου έτους. Μόνο σε 5 από τα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε. υπήρξε συμμόρφωση κατά το έτος αυτό εντός του ορίου του 3%, ενώ άλλα 5 κράτη-μέλη είδαν το έλλειμμα να υπερβαίνει το 10% του ΑΕΠ τους. Αποτέλεσμα ήταν το συνολικό χρέος της ευρωζώνης να φθάσει το 80%, περίπου δέκα ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το 2008 (Κουφάρης Γ. 2010).

ΕΥΡΩΖΩΝΗ

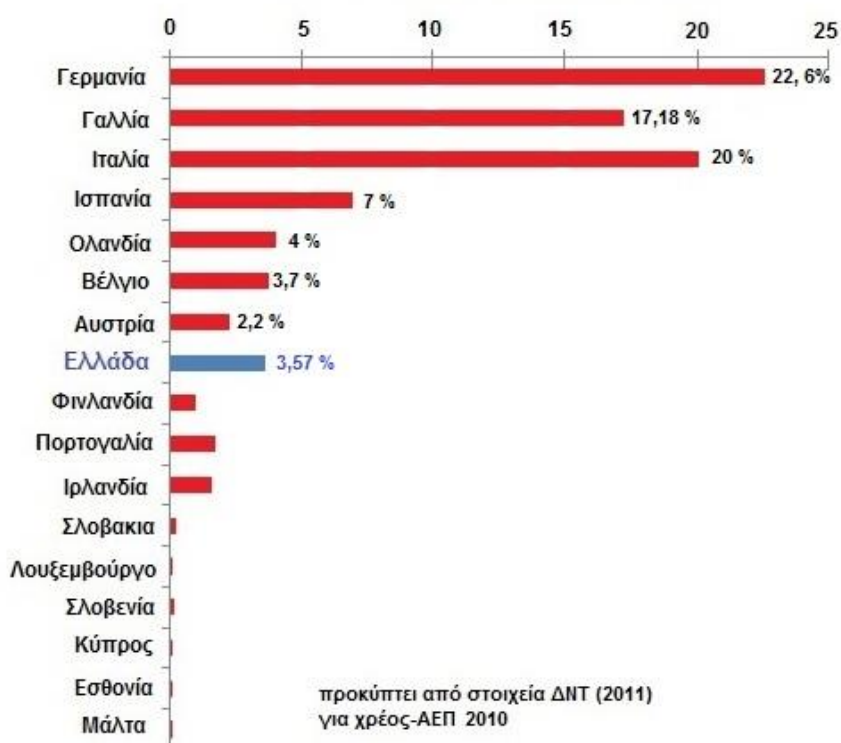
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ % ΑΕΠ ΧΩΡΑΣ 2010

πηγή ΔΝΤ 2011

Στο παραπάνω διαγράμματα βλέπουμε το δημόσιο χρέος κάθε χώρας. Μεγάλα χρέη έχει η Γαλλία , η Γερμανία και η Ιταλία.

ΧΡΕΟΣ % ΑΕΠ Ευρωζώνης

προκύπτει από στοιχεία ΔΝΤ (2011)
για χρέος-ΑΕΠ 2010

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε το χρέος κάθε χώρας ως ποσοστό του ΑΕΠ της Ευρωζώνης. Συμπεραίνουμε ότι η συνεισφορά στο δημόσιο χρέος της Ευρωζώνης από μικρές χώρες όπως η Ελλάδα ,η Πορτογαλία και η Ιρλανδία είναι πολύ μικρή παρόλο που τα δημόσια χρέη τους είναι τεράστια ως ποσοστά του ΑΕΠ, ενώ η συνεισφορά των μεγάλων χωρών είναι πολύ μεγαλύτερη (Γαλλία ,Γερμανία και Ιταλία). Είναι σημαντικό να σημειώσουμε όμως ότι οι μεγάλες χώρες έχουν πιο μεγάλο παραγωγικό δυναμικό και δικαιολογούνται αυτά τα χρέη.

➤ Τη στάση επενδύσεων

Το τραπεζικό σύστημα μείωσε τις χρηματοδοτήσεις παραγωγικών επενδύσεων λόγω το ότι αυξήθηκαν τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και γιατί υπήρξαν μεγάλες ζημιές με την οικονομική κρίση του 2008. Λόγω το ότι υπήρχε έλλειψη εμπιστοσύνης και ρευστότητας στην οικονομία πολλοί επενδυτές επέλεξαν ξένες χώρες για τις καταθέσεις τους. Έτσι καταλήγουμε στη μείωση της επενδυτικής δραστηριότητας.

Εικόνα: www.emea.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο : Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΣΤΑ ΜΝΗΜΟΝΙΑ & ΔΝΤ

Εικόνα 4.4: www.tinosvoice.gr

2.1 ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τα τελευταία περίπου δέκα χρόνια η ελληνική οικονομία καλείται να αντιμετωπίσει μια από τις μεγαλύτερες κρίσεις μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, που έχει βυθίσει την χώρα σε μία πρωτοφανή ύφεση με βαθύτερες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις, εξαιτίας της βαθιάς δημοσιονομικής κρίσης που βιώνει. Το γεγονός ότι εξελίχθηκε και κορυφώθηκε σε ένα δυσμενές περιβάλλον που δημιούργησε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση και οικονομική κρίση, ασφαλώς και δεν γίνεται να αποτελέσει συγκάλυψη για τις χρόνια διαρθρωτικές δυσκολίες της. Αυτό αναδεικνύεται από την αδυναμία υπέρβασης της κρίσης, παρά τα προγράμματα στήριξης που παρέχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ελλάδα από το 2009 βρίσκεται στο κέντρο της επικαιρότητας και του ενδιαφέροντος των οικονομικών παραγόντων και των αγορών σε διεθνές επίπεδο. Έχουν γραφτεί εκατοντάδες άρθρα, μελέτες και έχουν διατυπωθεί ποικίλες οπτικές γωνίες για τα αίτια και τα αποτελέσματά της. Παράλληλα ασκείται κριτική για την αποτελεσματικότητα των μέτρων τα οποία εφαρμόζονται από την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση στα πλαίσια των Μνημονίων με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Οι απόψεις κυμαίνονται από σοβαρούς προβληματισμούς για τα βαθύτερα αίτια και προτάσεις για ριζική ανόρθωση της οικονομίας, μέχρι ακραίες λύσεις για αποχώρηση της Ελλάδας από την Ευρωζώνη, μονομερή διαγραφή του χρέους και επιστροφή στη δραχμή. Βέβαια, κοιτάζοντας στο σήμερα, μετά την εφαρμογή των μνημονίων για μείωση του δημοσίου χρέους, η χώρα τυπικά τελεί σε χρεοκοπία για τις αγορές και οι προοπτικές απαγκίστρωσης από τα μέτρα των Μνημονίων δεν φαίνονται θετικές, παρ'όλο που τυπικά πραγματοποιήθηκε η έξοδος της χώρας από το τελευταίο μνημόνιο στις 20 Αυγούστου. Αλλά το κρίσιμο ζήτημα δεν είναι η επάνοδος στις χρηματαγορές, η μείωση των ονομαστικών μεγεθών του ελλείμματος και μία ελάχιστη ανάκαμψη. Το ζητούμενο είναι να προβεί η χώρα στις απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές, έτσι ώστε η ελληνική οικονομία να δημιουργήσει υγιείς και σταθερές βάσεις όχι μόνο για την αναγκαία δημοσιονομική εξυγίανση, αλλά και για μία διατηρήσιμη και αποτελεσματική ανάπτυξη που θα διασφαλίζει ισορροπία και δίκαιη κατανομή των εισοδημάτων.

2.2 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα και η δημιουργία του δημοσίου χρέους, αν ανατρέξουμε πίσω στο χρόνο θα καταλάβουμε ότι έχει τις ρίζες της πολύ βαθιά. Αυτή η δυσμενής οικονομική κατάσταση της χώρας μας ξεκίνησε από το 1929 όπου ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση καθώς και η πτώχευση του αμερικανικού χρηματιστηρίου που δεν άφησε φυσικά ανεπηρέαστες τις χώρες της Ευρωπαϊκής ζώνης, κατά συνέπεια και την Ελλάδα. Η κρίση αυτή, όπως και ήταν φυσικό, δεν ευνόησε καθόλου τις ελληνικές επιχειρήσεις, την οικονομική και εμπορική δραστηριότητα της χώρας καθώς και τις επενδύσεις στην πλειοψηφία των τομέων. Οι συνέπειες της ελληνικής οικονομίας ήταν αρκετά δυσχερές. Οι εισαγωγές δασμών και δανείων για την ανάκαμψη της χώρας καταλογίζονται από τότε.

Συνεχίζοντας και φτάνοντας στην πιο πρόσφατη οικονομική κρίση του 2008, και μην έχοντας ξεπεράσει εξ'ολοκλήρου τις συνέπειες μετά την ύφεση του 1929, έρχεται στο προσκήνιο το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα και κατ'επέκταση το τραπεζικό σύστημα να περνά από την μεγαλύτερη οικονομική κρίση. Εξαιτίας αυτής της κρίσης, η οποία με βάση την διάρκεια και τα γεγονότα δίκαια έχει χαρακτηριστεί ως η χειρότερη των τελευταίων εβδομήντα ετών, από τον Σεπτέμβριο του 2008 έως και σήμερα το ελληνικό κράτος βρίσκεται σε μια κατάσταση ανασφάλειας και έντονης ανησυχίας. Το φαινόμενο αυτό της κρίσης του 2008 σίγουρα δεν οφείλεται σε έναν εξατομικευμένο παράγοντα αλλά σε ένα φάσμα ποικίλων αιτιών και παραγόντων που έχουν καλλιεργηθεί σταδιακά μέχρι σήμερα.

Η κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος το 2007 ξεκίνησε στις ΗΠΑ, ταχύτατα όμως μετατράπηκε σε διεθνή κρίση κεφαλαιαγορών και κατέληξε σε μια σημαντική παγκόσμια οικονομική ύφεση. Αυτή η κρίση είχε δημιουργήσει αναπόφευκτα προβλήματα πλήττοντας έτσι την Ευρώπη συνεπώς και την Ελλάδα μέχρι το τέλος του 2009. Αξίζει να επισημάνουμε το γεγονός ότι την συγκεκριμένη περίοδο πολλές χώρες και μία από αυτές και η Ελλάδα, δεν είχαν αντιληφθεί την σοβαρότητα και τον κίνδυνο της κατάστασης που εξελισσόταν με ταχύς ρυθμούς σε μια παγκοσμιοποιημένη χρηματοπιστωτική κρίση, με την σκέψη πως η χώρα μας δεν θα βίωνε άμεσα μια τέτοια οικονομική κρίση.

Σε αρκετές χώρες της Ευρώπης εξαπλώθηκαν πολλά προβλήματα κατά την κρίσιμη αυτή περίοδο, αφού είχε γίνει αναστολή της χορήγησης δανείων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας αυξανόταν καθώς από παλαιότερα, όπως προαναφέραμε, το ελληνικό κράτος διέφευγε σε δανεισμούς τεράστιων ποσών για την πραγματοποίηση δημοσίων έργων και την ανάπτυξη της χώρας. Στην πορεία έγιναν γνωστά επίσης μεγάλα κρατικά ελλείμματα και «τρύπες» στο ισοζύγιο πληρωμών, στο χρέος καθώς και στην ανταγωνιστικότητά της.

Κατά το έτος 2009, το ελληνικό κράτος με βάση τον Δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας βρίσκεται στην δεύτερη χαμηλότερη θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ εντάσσεται 81η σε ολόκληρο τον κόσμο. Σε σύγκριση με άλλους Ευρωπαίους εταίρους της, η Ελλάδα παρουσιάζει χαμηλά επίπεδα ανταγωνιστικότητας καθώς και πολύ υψηλούς κινδύνους πολιτικής και οικονομικής εξαχρείωσης. Για πρώτη φορά μετά από το 1993 και εξαιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης, το 2009 ο δείκτης της οικονομίας επέφερε αρνητικό πρόσημο. Με το πέρας του 2009, η οικονομία στην χώρα μας έρχεται αντιμέτωπη με την σημαντικότερη κρίση έως τώρα από το 1993, ως αντίκτυπο της ανεξέλεγκτης εσωτερικής σπατάλης και της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, με πολύ υψηλές τιμές δημοσίου ελλείμματος καθώς και το δεύτερο υψηλότερο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το κρατικό έλλειμμα του ΑΕΠ ανέρχεται στο 15,4% για το έτος 2009. Αυτό το έλλειμμα σε συνδυασμό με τα επίπεδα του χρέους που όλο και μεγεθύνονται (στο 127,1% του ΑΕΠ το 2009) είχαν ως αποτέλεσμα το 2010, την συγκρότηση μηχανισμού βοήθειας του ελληνικού κράτους με υψηλές δαπάνες δανεισμού από το ΔΝΤ, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και κατά συνέπεια στην εμφάνιση μιας σημαντικής οικονομικής κρίσης.

Η οικονομική κρίση της Ελλάδας, ήταν το ευπαθές σημείο του δημοσίου της χώρας μας, καθώς το κράτος ήταν αναγκασμένο να δανειστεί με πολύ χαμηλές τιμές επιτοκίων, από τις άλλες διεθνείς αγορές. Αυτό είχε ως συνέπεια την ανικανότητα του κράτους να βγάλει εις πέρας τα καθήκοντά του όπως επίσης και την αδυναμία του στο να ξεπληρώσει το χρέος του, τα ομόλογα που έπαυαν να ισχύουν το 2010 και το έλλειμμα του προϋπολογισμού να ανέλθει στο -15.4%.

Αυτός ο οικονομικός κλονισμός της χώρας δημιούργησε φυσικά δυσμενής συνέπειες και σε κοινωνικό επίπεδο καθότι οι τιμές της ανεργίας και της φτώχειας είχαν ανοδική πορεία, σε αντίθεση με τα εισοδήματα και το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων που έφτανε όλο και πιο κοντά στην εξαθλίωση. Όλα τα παραπάνω επέφεραν μεγάλες αλλαγές στον τρόπο ζωής των ανθρώπων καθώς παρατηρήθηκε ότι μέσα σε επτά χρόνια περίπου 610.000 Έλληνες μετανάστευσαν σε άλλη χώρα. Δε θα ήταν υπερβολή να ισχυριστεί κανείς πως δεν υπάρχει πλευρά της κοινωνικής ζωής που δεν επηρεάστηκε.

Η οικονομία της χώρας μας βρέθηκε σε μια κατάσταση που ήταν ανίκανη να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που όλο και αυξάνονταν εν μέσω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης, εξαιτίας των πολυετών παθογενειών, των διαρθρωτικών αδυναμιών της αλλά και η υστέρηση της νομισματικής πολιτικής ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το δημόσιο πλέον στεκόταν ανίκανο να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του, οι επανεξετάσεις των στατιστικών στοιχείων έδειχναν ότι ο προϋπολογισμός του ελλείμματος απείχε περίπου 11% υψηλότερα από αυτό που η ελληνική κυβέρνηση είχε παρουσιάσει δηλαδή από 6% ανερχόταν στο 15.4% και το δημόσιο χρέος ανερχόταν από 269,3 δις. ευρώ τελικά σε 299,7 δις. ευρώ. Όλα αυτά είχαν ως συνέπεια την απώλεια εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία με την απότομη άνοδο των spreads και την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να προχωρήσει στην δημιουργία δώδεκα εγγυημένων

φορολογικών μεταρρυθμίσεων, αλλά και στην υλοποίηση τριών μέτρων διάσωσης, τα λεγόμενα "μνημόνια".

Η ελληνική οικονομία βρισκόταν δεύτερη στην κατάταξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το μεγαλύτερο δημόσιο χρέος καθώς το μεγαλύτερο ετήσιο έλλειμμα κρατικού προϋπολογισμού. Έτσι, τον Μάιο του 2010 η Ελλάδα ήρθε σε συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για την υπογραφή Μνημονίου με σκοπό να εξασφαλίσει τον δανεισμό της χώρας. (Εξοδος Αύγουστος 2018).

2.3 ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Εικόνα : <https://www.flowmagazine.gr>

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο είναι ένας διεθνής οργανισμός που ο κύριος σκοπός του είναι η διασφάλιση της σταθερότητας στην παγκόσμια οικονομία. Αυτό το επιτυγχάνει μέσω της εποπτείας του συστήματος των συναλλαγματικών ισοτιμιών και των ισοζυγίων πληρωμών των χωρών με απώτερο σκοπό αυτά να διατηρούνται σταθερά. Έτσι όταν κάποιο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αντιμετωπίζει προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών της προκειμένου να καλυφθεί το έλλειμμα και να διατηρηθεί η σταθερότητα στις συναλλαγματικές της ισοτιμίες μπορεί να καταφύγει στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προκειμένου να της χορηγηθεί βραχυπρόθεσμο δάνειο.

2.4 ΡΟΛΟΣ & ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΔΝΤ

Μια από τις αρμοδιότητες και σκοπούς του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είναι να αναδείξει και να προωθήσει το διεθνές εμπόριο και να εξασφαλίσει την υψηλή απασχόληση ανά τον κόσμο έτσι ώστε να ελαχιστοποιούνται τα κρούσματα φτώχειας.

Επιπλέον βασικός σκοπός του ΔΝΤ είναι να διασφαλίσει την σταθερότητα μεταξύ των συναλλαγματικών ισοτιμιών και στα ισοζύγια πληρωμών καθώς και η ανάδειξη της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, αυτό επιτυγχάνεται με τρεις τρόπους :

1) Η επιτήρηση

Η συνεχής παρακολούθηση της οικονομίας μιας χώρας από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν αδυναμίες ή παραλείψεις οι οποίες πιθανόν να είναι η αιτία να προκληθεί χρηματοπιστωτική ή οικονομική αστάθεια ονομάζεται, διεθνώς surveillance, Όταν μια χώρα γίνεται μέλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου είναι υποχρεωμένη να ταυτίσει την οικονομική και δημοσιονομική της πολιτική σύμφωνα με αυτή της διεθνούς κοινότητας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να προσαρμόσει την οικονομική της πολιτική έτσι ώστε να προωθεί την παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη και την σταθερότητα των τιμών προκειμένου να αποφευχθεί η χειραγώγηση ώστε να μην υπάρχει το φαινόμενο του αθέμιτου συγκριτικού πλεονεκτήματος μεταξύ των χωρών.

2) Τεχνική βοήθεια

Μια από τις κύριες παρεμβάσεις του ΔΝΤ στα κράτη - μέλη που το έχουν ανάγκη είναι η τεχνική του υποστήριξη, η οποία στοχεύει σε τομείς της μακροοικονομικής πολιτικής της χώρα όπου το ΔΝΤ έχει και το συγκριτικό πλεονέκτημα. Αυτό προκύπτει από την μεγάλη συμμετοχή διαφορετικών χωρών, με διαφορετικό επίπεδο κάθε φορά ανάπτυξης οπότε και η εμπειρία και οι γνώσεις που έχει αποκτήσει με τους διαφορετικούς χειρισμούς είναι μεγάλη. Λογικό είναι οι χώρες με την μικρότερη ανάπτυξη να χρειάζονται περισσότερο την τεχνική βοήθεια του Ταμείου για αυτό και το ποσοστό βοήθειας σε χώρες όπως η Αφρική και η Ασία αγγίζουν το 80%. Κύριος σκοπός του δηλαδή με την τεχνική βοήθεια, η οποία κάθε φορά ποικίλει, είναι να προσφέρει τον κατάλληλο σχεδιασμό μιας τέτοιας πολιτικής η οποία να ενισχύσει το Υπουργείο Οικονομικών, την Κεντρική Τράπεζα της χώρας και τις στατιστικές της υπηρεσίες.

3) Δανεισμός από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Όταν μια χώρα αντιμετωπίζει προβλήματα στο ισοζύγιο πληρωμών της ή γενικά δεν μπορεί να ανταπεξέλθει σε υποχρεώσεις της και αφού δυσκολεύεται να δανειστεί χρήματα από τις διεθνείς αγορές, το Ταμείο προκειμένου να προστατέψει το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα, αφού αυτός ήταν ένας από τους κύριους λόγους που ιδρύθηκε, χορηγεί δάνεια συγκεκριμένης διάρκειας και με ορισμένες εγγυήσεις. Έτσι η χώρα η οποία θα της χορηγηθεί δάνειο τα μέτρα που συνήθως θα πρέπει να λάβει είναι να διαμορφώσει έτσι την δημοσιονομική της πολιτική ώστε να μειώσει τον πληθωρισμό και γενικά να προαχθεί το κοινωνικό συμφέρον και η ανάπτυξη.

2.5 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ CAPITAL CONTROLS

Εικόνα: <https://axianews.gr>

Με το όρο Capital Controls εννοούμε το οικονομικό μέτρο που επιβάλλει η κυβέρνηση ή η κεντρική τράπεζα ενός κράτους προκειμένου να περιοριστούν οι κεφαλαιουχικές διακινήσεις (εισροές, εκροές) προς την εσωτερική οικονομία της χώρας μας καθώς και έξω από αυτήν, όπως αυτές καταγράφονται στους εθνικούς λογαριασμούς.

Ενδεικτικά σχετικά μέτρα που μπορούν να ληφθούν είναι για παράδειγμα:

- Τα όρια αναλήψεων
- Έλεγχος του ύψους των εξαγωγών ή ακόμη και απαγόρευση εξαγωγών
- Εξόφληση τραπεζικών επιταγών
- Απαγόρευση πρόωρων διακοπών προθεσμιακών καταθέσεων
- Άνοιγμα νέου λογαριασμού
- Περιορισμένη χρήση χρεωστικών και πιστωτικών καρτών εντός και εκτός της χώρας
- Απαγόρευση ή περιορισμός εμβασμάτων στο εξωτερικό.

Ο κύριος λόγος επιβολής των Capital Controls στις τράπεζες είναι οι μαζικές αναλήψεις. Τα κεφάλαια που είναι διαθέσιμα προς ανάληψη στις τράπεζες είναι λιγότερα από τα κατατεθειμένα κεφάλαια των πελατών. Αυτό προκύπτει από την ύπαρξη τραπεζικού πολλαπλασιαστή που στην ουσία είναι ένας τρόπος δημιουργίας χρήματος.

Έτσι, υπό κανονικές συνθήκες οι τράπεζες μπορούν να εξυπηρετήσουν τους πελάτες τους διότι οι καταθέτες συμπεριφέρονται προβλέψιμα.

Όμως σε περιόδους κρίσης και πανικού οι αναλήψεις είναι μαζικές με αποτέλεσμα οι

τράπεζες να μην μπορούν να ανταποκριθούν. Έτσι αποφασίζεται πως είναι αναγκαίο να περιοριστούν κατά πολύ οι διακινήσεις κεφαλαίων με σκοπό την προφύλαξη του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος από τα μαζικά bank runs.

2.5.1 Αίτια εφαρμογής των Capital Controls

Η απαραίτητη επιβολή των Capital Controls ή αλλιώς κεφαλαιακών περιορισμών μπορεί να γίνει ευκολότερα κατανοητή από όλους αν λάβουμε υπόψη ένα γνώριμο παράδειγμα προς εμάς: στις περιπτώσεις, όπου υπάρχει ο φόβος, ότι η τράπεζες δε θα μπορέσουν να ανταποκριθούν σε ένα μαζικό κύμα φυγής των καταθέσεων, σε χρονικές περιόδους όπου ένα κράτος υφίστανται κάποια οικονομική κρίση

Όπως είναι γνωστό, σε περιόδους μιας κρίσης η πλειοψηφία του πληθυσμού μιας χώρας, θέλοντας να προφυλάξει και να μην χάσει την κεφαλαιουχική περιουσία του, σπεύδουν σε τεράστιο όγκο αναλήψεων. Έτσι οι τράπεζες βρίσκονται σε πολύ αδύναμη θέση καθώς το ποσό των κεφαλαίων που έχουν κατατεθεί από πελάτες στις τράπεζες είναι πολύ μικρότερο από το ποσό των αναλήψεων που ενδέχεται να γίνουν, λόγω της ύπαρξης του τραπεζικού πολλαπλασιαστή αλλά και του τρόπου δημιουργίας χρήματος από τις τράπεζες. Υπό κανονικές συνθήκες μιας χώρας, οι τράπεζες δεν συναντούν τέτοιες δυσκολίες ρευστότητας, για τον λόγο ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό του πληθυσμού στην καθημερινή του ζωή πραγματοποιεί αναλήψεις μεγάλων χρηματικών ποσών. Αντιθέτως, οι τράπεζες σε συνθήκες κρίσης δεν έχουν την δυνατότητα να αποκριθούν σε ένα μαζικό κύμα αναλήψεων. Σε αυτή την φάση επιβάλλεται η εφαρμογή των κεφαλαιακών περιορισμών, ώστε να προφυλαχθεί το χρηματοπιστωτικό και το τραπεζικό σύστημα από τα μαζικά bank runs, όπου κινδυνεύουν από ολοκληρωτική πτώση τόσο οι ευάλωτες όσο και οι πιο αξιόπιστες τράπεζες, οι οποίες έχουν προχωρήσει σε συνετές επενδύσεις.

Ωστόσο, σε συνθήκες κρίσης, οι αξιόπιστες τράπεζες με ισχυρή πιστοληπτική επάρκεια, έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες να αποφύγουν την κατάρρευση, καθώς έχουν την ικανότητα δανεισμού για να μπορέσουν να διαθέσουν το απαιτούμενο ποσό ρευστότητας έως ότου να εξομαλυνθούν οι συνθήκες της αγοράς.

Αν όμως μια τράπεζα κρίνεται αναξιόπιστη, για τον λόγο ότι έχει πραγματοποιήσει τεράστια ποσά δανείων, όπως π.χ η Lehman Brothers το 2008, η κεντρική τράπεζα της χώρας είναι σε θέση να λάβει την απόφαση πως η συγκεκριμένη παροχή ρευστότητας κρίνεται επιζήμια και παράτολμη, με συνέπεια να οδηγήσει την τράπεζα αναγκαστικά σε πτώχευση. Το κράτος για να αποτρέψει μια συνεχή κατάρρευση των αγορών, υποβάλλει όλα τα κεφάλαια δανεισμού σε αυτό τον έλεγχο.

Σύμφωνα με την θέση που βρίσκεται μια χώρα εν μέσω κρίσης καθώς και με τις ανάγκες της, η επιβολή των Capital Controls έχει ως στόχο:

- Να ελαττώσει το σύνολο των κεφαλαιακών κινήσεων.
- Να αλλάξει τη σύσταση των κεφαλαιακών ροών προς την καθοδήγηση ροών μακράς πορείας.
- Να ελαττώσει τις πιέσεις στην πραγματική συναλλαγματική ισοτιμία.
- Να αποκτήσει μια μη εξαρτημένη νομισματική πολιτική.

Για να φτάσει στην επιτυχία αυτών των στόχων, οι φορείς χάραξης πολιτικής επιβάλλουν περιοριστικά μέτρα με τη μορφή φορολογικής νομοθεσίας, εποπτικών περιορισμών και ρύθμισης των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών. Ωστόσο, συνήθως αυτές οι πράξεις δεν μπορούν εύκολα να εκτιμηθούν ως σαφή περιστατικά ελέγχων στο κεφάλαιο, καθώς κρύβουν παράλληλα τέσσερις κινδύνους.

1. Ο φόβος της υπερτίμησης

Ένα σημαντικό πλεονέκτημα που αποδίδουν οι εισροές κεφαλαίου με τη μορφή επενδύσεων είναι η επαρκής πρόσβαση σε κεφάλαια με κατάλληλο κόστος. Ωστόσο οι τόσο υπερβολικές εισροές κεφαλαίων είναι ικανές να καταπιέσουν περισσότερο την συναλλαγματική αξία του νομίσματος, κάνοντας έτσι τις παγκόσμιες αγορές ακόμα πιο ισχυρές, μειώνοντας την ανταγωνιστικότητα των εσωτερικών δημιουργούς της χώρας. Προκειμένου να μειώσουν μια τέτοια υπερτίμηση οι φορείς χάραξης πολιτικής συχνά καταλήγουν στη συσσώρευση συναλλαγματικών αποθεματικών. Όσο όμως ο χρόνος περνά, γίνεται ολοένα πιο δύσκολη και επιτακτική η ανάγκη για άμεση παρέμβαση σε τέτοια συσσωρευμένα αποθεματικά.

2. Ο φόβος του «ζεστού χρήματος»

Για τις αναπτυσσόμενες χώρες οι φορείς χάραξης πολιτικής, αισθάνονται μεγάλο κίνδυνο με την αιφνίδια εισαγωγή ξένων κεφαλαίων σε μια μικρή αγορά καθώς υπάρχει η πιθανότητα να είναι πολύ σύντομη. Πολλές φορές, μπορούν να οδηγηθούν σε μια αιφνίδια αποχώρηση, από μια εξ' αρχής λάθος κίνηση στις επενδύσεις. Πίσω από την θέσπιση των υψηλών φόρων βρίσκεται αυτή η αμφιβολία για το « ζεστό χρήμα», με σκοπό να εμποδίσουν τις πρότερες εισροές και να προφυλαχθούν από τις βέβαιες αρνητικές συνέπειες.

3. Ο φόβος των μεγάλων εισροών

Οι φορείς χάραξης εθνικής πολιτικής των αναπτυσσόμενων χωρών, δεν αμφιβάλουν εξ' ολοκλήρου για τις εισροές ξένων κεφαλαίων, ωστόσο πιστεύουν πως ένα ευρύ φάσμα αυτών των κεφαλαίων μπορεί να έχει δυσάρεστες συνέπειες. Στην πορεία, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα οι ξένες κεφαλαιουχικές εισροές να ενισχύσουν τις αξίες των περιουσιακών στοιχείων καθώς και να αυξήσουν, με ένα ικανό ποσό ρευστού χρήματος τους εγχώριους μεσάζοντες, δημιουργώντας έτσι υψηλούς κινδύνους. Σε αυτή την περίπτωση η προσφυγή στη φορολογία, αποβαίνει σωτήρια.

4. Ο φόβος της απώλειας της νομισματικής αυτονομίας

Είναι σύνηθες το γεγονός ότι, οι παγκόσμιοι επενδυτές και οι φορείς χάραξης της πολιτικής δεν διακρίνονται από κοινά συμφέροντα. Πολλές φορές, είναι σχεδόν αδύνατο να επιτύχουμε την ίδια στιγμή αυτονομία νομισματικής πολιτικής, μια σταθερή ισοτιμία συναλλάγματος και ανοιχτές αγορές κεφαλαίου. Κάποιο από τα παραπάνω είναι αναγκαίο να παραβλεφθεί και την προκειμένη στιγμή το συμφέρον είναι να μειωθεί η κεφαλαιουχική κινητικότητα παρά να παραιτηθεί η αυτονομία της

νομισματικής πολιτικής. Όλοι οι επενδυτές, εγχώριοι αλλά και ξένοι, οι οποίοι αποζητούν την σιγουριά του κέρδους, ελάχιστες φορές θα αποτραπούν από ρυθμιστικούς περιορισμούς. Παρ' όλα αυτά οι έλεγχοι κεφαλαίου, τότε συνεισφέρουν ενεργά και τότε όχι, στην εξάλειψη των παραπάνω ανησυχιών .

2.5.2 Η χρονική διάρκεια εφαρμογής των Capital Controls στην Ελλάδα

Τα Capital Controls θεσμοθετήθηκαν από το κράτος αναγκαστικά ενόψει μιας σημαντικής οικονομικής κρίσης που κατέκλυζε την χώρα μας, η οποία δημιουργούσε ολοένα και περισσότερα προβλήματα ρευστότητας όπου το ελληνικό κράτος στεκόταν ανήμπορο να ανταπεξέρθει. Η κατάσταση πανικού στην χώρα κυριαρχούσε καθώς το δημόσιο χρέος της Ελλάδας συνέχιζε να αυξάνεται, πολλές επιχειρήσεις της χώρας μετανάστευαν σε αλλοδαπή χώρα ή ακόμα σταματούσαν και την λειτουργία τους και οι πολίτες ανησυχούσαν για τις τραπεζικές τους καταθέσεις και συνεπώς έσπευδαν για την ανάληψή τους, ειδικότερα μετά το συμβάν της Κύπρου.

Οι τράπεζες της Ελλάδας ήταν πλέον αδύνατο να διαθέσουν τα τόσο μεγάλα ποσά των καταθέσεων, και για αυτό τον λόγο κατέφυγαν στον δανεισμό από τράπεζες με πλεόνασμα χρημάτων. Ωστόσο, λόγω του τεράστιου όγκου αναλήψεων όλες οι τράπεζες της χώρας έως το 2010 ήταν σε έλλειψη, συνεπώς η λύση του δανεισμού από την εγχώρια αγορά καθίστανται ανέφικτη. Η Ελλάδα πλέον είχε χάσει την εμπιστοσύνη των τραπεζών του εξωτερικού, με αποτέλεσμα να σταματήσουν τα δάνεια προς τις ελληνικές τράπεζες και οι εγχώριες αγορές σχεδόν να έχουν κλείσει.

Η εικόνα και η υπόληψη της Ελλάδας είχε σπλωθεί, καθώς οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμιζαν συνεχώς την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας, με συνέπεια οι τράπεζες της χώρας μας να βρεθούν σε δυσχερείς καταστάσεις και η ελληνική οικονομία προς κατάρρευση. Ο δανεισμός από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα για να διασωθεί η ελληνική οικονομία ήταν πλέον αναπόφευκτη.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο τον Φεβρουάριο του 2010 προχώρησε στην θέσπιση ενός πακέτου δανειακής στήριξης για την διάσωση του ελληνικού κράτους, με βασικό κριτήριο ότι η χώρα έπρεπε να ακολουθήσει πιστά ένα επιβλητικό πρόγραμμα για τον περιορισμό των δαπανών και ταυτόχρονα την ενίσχυση των εσόδων με την επιβολή πρόσθετων φόρων. Πολλά ακόμη αυστηρά μέτρα, τα λεγόμενα μνημόνια, επήλθαν με τον δανεισμό. Με τα μνημόνια η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των Θεσμών και εκτελεστικών οργάνων της μπορούσε να επιβλέπει και να ελέγχει την οικονομική και δημοσιονομική κατάσταση της χώρας με βασικό σκοπό το δημόσιο χρέος να μειωθεί και να τεθεί υπό έλεγχο και η Ελλάδα να επιστρέψει στην ανάπτυξη.

Το ελληνικό κράτος για να μπορέσει να δανειστεί από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η οποία δεν ήταν εύκολο να δανείσει σε ελληνικές τράπεζες καθώς η πιστοληπτική τους ικανότητα ήταν χαμηλή, έπρεπε να διαβεβαιώσει ότι θα ενεργήσει όπως έχει συμφωνηθεί, γεγονός το οποίο και έκανε. Ένα μέρος αυτών των δανείων φέρει την εγγύηση του ελληνικού δημοσίου, ενώ οι τράπεζες είναι αναγκασμένες να ξεχρεώνουν εκτός από τους τόκους των δανείων, και μία προμήθεια στο ελληνικό δημόσιο για την εγγύηση που προσφέρει. Τα δάνεια αυτά οφείλονται στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ή στον έκτακτο μηχανισμό ρευστότητας (ELA), χωρίς

όμως να μεγαλώνει το δημόσιο χρέος, το οποίο ήταν τεράστιο και μη βιώσιμο με τα λεγόμενα του ΔΝΤ.

Με την επιβολή του πρώτου μνημονίου αναπροσαρμογής τον Μάιο του 2010, πολλές τράπεζες εξακολουθούσαν να λιγοστεύουν τα κεφάλαιά τους εξαιτίας της δημοσιονομικής κρίσης, στην συνέχεια δημιουργήθηκε μια αναπάντεχη κρίση στην πολιτική της χώρας το 2012 δημιουργώντας έτσι αρκετές πιθανότητες χρεοκοπίας της χώρας και προκαλώντας με αυτό τον τρόπο μεγαλύτερο πανικό και αίσθημα φόβου στους πολίτες για τις καταθέσεις τους. Την αιτία για δεύτερη μείωση σε δάνεια και καταθέσεις προξένησε το γεγονός μιας νέας εκλογικής αναμέτρησης τον Ιανουάριο του 2015.

Η νέα ελληνική κυβέρνηση που συγκροτήθηκε ΣΥΡΙΖΑ – ANEL ξεκίνησε άμεσα τις διαπραγματεύσεις με τους δανειστές με πρωταρχικό τους στόχο να επιτύχουν μια νέα συμφέρουσα συμφωνία για την Ελλάδα, ωστόσο οι διεθνείς δανειστές της επέμειναν στην εκπλήρωση της αρχικής συμφωνίας και όλων των καθηκόντων που συμπεριλάμβανε αυτή.

Τον Φεβρουάριο του 2015 έφτασαν τελικά σε συμφωνία ενός προγράμματος με το Eurogroup, ώστε να μην καταλήξει το ελληνικό κράτος χωρίς πρόγραμμα στα τέλη του μήνα, καθώς η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα σταματούσε την ρευστοποίηση στις τράπεζες της Ελλάδος δημιουργώντας έτσι ένα αίσθημα ασφυξίας.

Μέσα σε ένα κλίμα μεγάλης έντασης των δύο πλευρών η ελληνική κυβέρνηση κερδίζει χρόνο και τελικά έρχεται μια νέα συμφωνία παράτασης τεσσάρων μηνών του ήδη ισχύοντος προγράμματος καθώς περιορίζεται να ολοκληρώσει το σύνολο των δεσμεύσεων και των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει η χώρα.

Η αστάθεια και η αβεβαιότητα, που είχε φουντώσει κατά τις διαπραγματεύσεις με τους διεθνείς δανειστές της χώρας το πρώτο εξάμηνο του 2015, δημιούργησε σημαντικές εκροές καταθέσεων, ωστόσο το ΑΕΠ της χώρας αυξανόταν. Η κυβέρνηση με την καθιέρωση της τραπεζικής αργίας, την θέσπιση αναγκαίων ελέγχων στις τραπεζικές αναλήψεις (Capital Controls) καθώς και στη μεταφορά κεφαλαίων στο εξωτερικό, κατάφερε να αναχαιτίσει το κύμα εκροών στα τέλη Ιουνίου του 2015.

Η ελληνική κυβέρνηση, υποβάλει αίτημα στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) για νέο δανεισμό για τρία έτη με σκοπό την εξόφληση του Δημόσιου Χρέους, ύψους €53,5 δις, συμφωνώντας συνεπώς με αυτό τον τρόπο με τις απαιτήσεις των πιστωτών που είχαν θέση εξ' αρχής στην κυβέρνηση με τελεσίγραφο του Γιούνκερ και είχαν απορριφθεί με δημοψήφισμα από τον ελληνικό λαό. Τελικά, στις 12 Ιουλίου προχώρησαν στην υπογραφή του τρίτου Μνημονίου με το οποίο η χώρα ξαναμπαίνει σε ένα καθεστώς συνεχών ελέγχων από κλιμάκια της Τριαρχίας των δανειστών.

2.5.3 Οι συνέπειες των Capital Controls

Τα Capital Controls χωρίς αμφισβήτηση διαφοροποίησαν τη χρονιά του 2015 και τις εμπορικές και καταναλωτικές συναλλαγές, όχι μόνο σε ατομικό αλλά και σε συλλογικό επίπεδο. Κατ' αρχάς είναι σημαντικό να αναφερθούμε στο γεγονός ότι είναι αδύνατον να εξακριβωθούν και να διερευνηθούν με κάθε λεπτομέρεια όλες οι συνέπειες μιας τόσο κρίσιμης απόφασης της οικονομίας που είναι τα Capital Controls, αφού μπορούμε πλέον με σιγουριά να πούμε ότι η οικονομία επηρεάζεται ταυτόχρονα από πολλούς παράγοντες, όπως για παράδειγμα οι επενδύσεις, το

οικονομικό κλίμα, η εσωτερική κατάσταση μιας χώρας κ.α. Εν τούτοις, μπορούμε βάσει επίσημων δημοσιοποιημένων στοιχείων να προσεγγίσουμε τις δυσμενείς συνέπειες σε πολλούς τομείς.

Πρώτα απ' όλα, με τη θεσμοθέτηση των Capital Controls μειώθηκε η αβεβαιότητα, που είχε κορυφωθεί κατά τις περιόδους των διαπραγματεύσεων με τους διεθνείς δανειστές της χώρας. Η ενίσχυση της εμπιστοσύνης θα συμβάλει τόσο στην επιστροφή των καταθέσεων όσο και στην αποκατάσταση της πρόσβασης των πιστωτικών ιδρυμάτων στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων για άντληση χρηματοδότησης.

Ακόμη, παράπλευρη συνέπεια των κεφαλαιακών περιορισμών ήταν να δημιουργηθούν ισχυρά κίνητρα στους πολίτες να εξοικειωθούν με το πλαστικό χρήμα και τις ηλεκτρονικές συναλλαγές και να αποκτήσουν συναλλακτικές επιθυμίες για πληρωμές με τη χρήση εναλλακτικών προς τα μετρητά μέσα. Η εξέλιξη αυτή θα έχει θετικά αποτελέσματα μεταξύ άλλων προς την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και του ξεπλύματος χρήματος.

2.6 Η ΠΡΟΣΦΥΓΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΟ ΔΝΤ ΚΑΙ ΤΑ ΜΝΗΜΟΝΙΑ

Εικόνα: <http://www.enikonomia.gr>

Το 2009, μετά τις εθνικές εκλογές του Οκτωβρίου, η νέα κυβέρνηση προχώρησε σε αναθεώρηση του κρατικού ελλείμματος. Ήταν φανερό, ήδη πριν τις εκλογές, ότι η Ελλάδα, επηρεασμένη από την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007, βρισκόταν σε οικονομική ασφυξία και συνακόλουθη κρίση χρέους και θα αδυνατούσε να εξυπηρετήσει στο προσεχές μέλλον τις δανειακές τις υποχρεώσεις. Τα στοιχεία που προέκυψαν από την αναθεώρηση και ήρθαν στη δημοσιότητα επιβεβαίωσαν τον φόβο αυτό και ανέτρεψαν τα μέχρι τότε δεδομένα της ελληνικής οικονομίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, το πραγματικό δημόσιο έλλειμμα της Ελλάδας ανερχόταν στο 12,7 % του ΑΕΠ της και όχι στο 6%. Το γεγονός αυτό ενέτεινε την πιστωτική αβεβαιότητα που αφορούσε την ελληνική οικονομία, κάτι που έγινε πολύ γρήγορα αντιληπτό σε

διεθνές επίπεδο, καθώς πολλοί ήταν διεθνείς οίκοι που προχώρησαν σε υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας. Η Ελλάδα αντιμετώπιζε πλέον το ενδεχόμενο της άτακτης χρεοκοπίας, καθώς οι διεθνείς πιστωτές της είχαν γυρίσει την πλάτη και η προσφυγή στο ΔΝΤ φάνταζε μονόδρομος.

Το Μάιο του 2010 η ελληνική κυβέρνηση ζητά να ενταχθεί η χώρα στον ευρωπαϊκό μηχανισμό στήριξης και λίγο αργότερα συμφωνείται και υπογράφεται το δημοσιονομικό πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας. Το πρόγραμμα είχε την εξής μορφή: μια πολυμερής σύμβαση που συμμετείχαν η Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Ε.Κ.Τ.) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.) και προέβλεπε α) τη δημοσιονομική προσαρμογή κι εξυγίανση της ελληνικής οικονομίας, β) τη χρηματοοικονομική σταθερότητα και γ) τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, η δανειακή σύμβαση δεν προέβλεπε αναδιάρθρωση χρέους και έθετε αυστηρούς όρους για την εκταμίευση των δόσεων της συμφωνημένης χρηματοδότησης, βάζοντας την ελληνική οικονομία και την οικονομική πολιτική της Ελλάδας σε πλαίσιο διαρκούς επιτήρησης (Σφακιανάκης, Μ. 2000).

Η κρίση χρέους της Ελλάδας αποκάλυψε μια σημαντική αδυναμία στην αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης: την έλλειψη μηχανισμού ικανού να διαχειριστεί τις δημοσιονομικές κρίσεις σε χώρες-μέλη. Στην πραγματικότητα, το σχέδιο διάσωσης της ελληνικής οικονομίας ήταν σχέδιο διάσωσης των πιστωτών της (ευρωπαϊκές τράπεζες, που ήταν εκτεθειμένες στο ελληνικό δημόσιο χρέος) και προσπάθεια αποφυγής διάχυσης της κρίσης και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Σφακιανάκης, Μ. 2000).

2.7 ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΓΙΑΝΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Προκειμένου η Ελλάδα να περιορίσει τα δημοσιονομικά της ελλείμματα, το ΔΝΤ πρότεινε στην ελληνική κυβέρνηση τα ακόλουθα μέτρα, που είχαν ως κεντρικό άξονα τη μείωση των εξόδων και την αύξηση των δημοσίων εσόδων. Αναλυτικότερα:

- **Δημόσιος Τομέας:** Η παρακίνηση του Διεθνές Νομισματικού Ταμείου προς το ελληνικό κράτος είναι να ενστερνιστεί την πρόταση για λιγότερο κράτος για τον επιτυχή έλεγχο και διαχείριση της δημοσιονομικής ύφεσης. Υποδεικνύουν την μείωση του πλεοναστικού προσωπικού στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.
- **Φοροαπαλλαγές:** Προτείνεται η περικοπή στις εκπτώσεις δαπανών από το εισόδημα και των φόρο απαλλαγών, καθώς, και της αυτοτελούς φορολόγησης για μια σειρά εισοδημάτων. Με αυτόν τον τρόπο θα συγκεντρωθούν τα αναγκαία φορολογικά έσοδα, που απαιτούνται από το Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΠΣΑ).
- **Ναυτιλιακές – Κατασκευαστικές:** Συστήνεται η κατάργηση του ευνοϊκού καθεστώτος φορολόγησης των συγκεκριμένων εταιριών.

- ΦΠΑ: Αναδιαμόρφωση του φορολογικού συστήματος, με την καθιέρωση ενιαίου συντελεστή 15% ή μείωση των συντελεστών του φόρου από τρεις σε δύο βαθμίδες, με αποτέλεσμα να μεταταγούν δεκάδες προϊόντα από τον μεσαίο συντελεστή 9% στον υψηλό του 19%. Ταυτόχρονη αύξηση του κατώτερου συντελεστή ΦΠΑ, που σήμερα τοποθετείται στο 4,5%. Εναλλακτικά, το ΔΝΤ προτείνει αύξηση των συντελεστών του φόρου κατά δύο μονάδες..
- Ακίνητα: Μείωση του φορολογικού ορίου κατά τη φορολόγηση τους και υπολογισμός του φόρου σύμφωνα με τις εμπορικές τιμές τους. Με αυτόν τον τρόπο θα πραγματοποιηθεί αύξηση του αριθμού ιδιοκτητών, οι οποίοι θα πληρώνουν φόρο για τα ακίνητα που κατέχουν και συνακόλουθη αύξηση των δημοσίων εσόδων.
- Αυξήσεις Μισθών: Το πάγωμα των μισθολογικών αυξήσεων να συνεχιστεί και κατά τη διετία 2011 – 2012.
- Συντάξεις: Προτείνεται η χορήγηση συντάξεων με βάση τις συνολικές αποδοχές του εργαζομένου σε ολόκληρο τον εργασιακό του βίο και όχι βάσει των αποδοχών της τελευταίας πενταετίας. Συμπληρωματικά, προτείνεται αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης και περιορισμός στις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις.
- ΕΚΑΣ – Επικουρικές Συντάξεις: Επανεξέταση στη χορήγηση του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης αλλά και κατάργηση των επικουρικών συντάξεων.
- 13^{ος} – 14^{ος} Μισθός: Πρόταση για περικοπή της 13^{ης} και της 14^{ης} σύνταξης από τους συνταξιούχους και τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα. Δηλαδή, το δώρο του Πάσχα, το επίδομα αδειας και, στη συνέχεια, το δώρο των Χριστουγέννων σε περίπτωση που δεν καταστεί εφικτό να σταθεροποιηθεί η ελληνική οικονομία.
- Εργασιακές Σχέσεις - Προσλήψεις: Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προτείνει την άρση ισχύος της μονιμότητας στον δημόσιο τομέα, καθώς υποδεικνύει τον περιορισμό των εργασιακών σχέσεων και την απελευθέρωση των απολύσεων. Επιπλέον, συνιστά μηδενικές προσλήψεις ακόμα και σε τομείς όπως η Υγεία και η Παιδεία.
- Νοσοκομεία – Ασφαλιστικά Ταμεία: Το ΔΝΤ επισημαίνει τη σημασία της καλύτερης οικονομικής διαχείρισης των δημοσίων νοσοκομείων και των ταμείων ασφάλισης των πολιτών, καθώς εισηγείται και την άμεση επικοινωνία με τα ανώτερα δημοσιονομικά κλιμάκια του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (Σερετίδου Δ. 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ

3.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Η επιχείρηση είναι μια οικονομική μονάδα, αυτοτελή που συνδυάζει τους συντελεστές παραγωγής με σκοπό το κέρδος. Είναι λοιπόν ένας οργανισμός που παίρνονται αποφάσεις για την αποτελεσματική παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών.

Οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε δύο βασικές ομάδες:

- Τις ατομικές επιχειρήσεις
- Και τις εταιρικές επιχειρήσεις

Οι εταιρικές χωρίζονται σε τρεις υποομάδες:

- Τις κεφαλαιουχικές (Ανώνυμες)
- Τις προσωπικές (ομόρρυθμες, ετερόρρυθμες και αφανείς)
- Μικτές (ΕΠΕ, ΙΚΕ)

3.1.1 Ορισμός της επιχειρηματικότητας

Επιχειρηματικότητα ουσιαστικά είναι το ξεκίνημα μιας επιχείρησης, η οποία στοχεύει στην δημιουργία προϊόντων και υπηρεσιών τα οποία θα ικανοποιήσουν τις ανάγκες και επιθυμίες των πελατών, ώστε να πραγματοποιήσει ένα κέρδος, ενώ παράλληλα δημιουργεί θέσεις προς απασχόληση και παρέχει υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας.

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ(2009), η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας έχει αναγνωριστεί ως ο βασικός παράγοντας δημιουργίας του εισοδήματος, της απασχόλησης, της καινοτομίας, της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης.

3.1.2 Η συμβολή της επιχειρηματικότητας στην ανάπτυξη της οικονομίας

Η επιχειρηματικότητα είναι πολύ σημαντική καθώς προάγει την οικονομία. Αυτό σημαίνει ότι η επιχειρηματικότητα συσχετίζεται με την ανάπτυξη. Έτσι δημιουργούνται καινοτομίες, εξελίσσοντας το παλιό και δημιουργώντας το καινούριο. Με την επιχειρηματικότητα δημιουργούνται καινούριες θέσεις εργασίας, δίνοντας τη δυνατότητα στα άτομα των επιχειρήσεων να προωθούν και να διευρύνουν τη σχετική γνώση με επιτυχία και με πρωτοπόρες ιδέες. Αυτό τους οδηγεί στον ανταγωνισμό με τον οποίο αυξάνεται η παραγωγικότητα άρα και η οικονομική ευημερία.

Οι περιφέρειες που παρουσιάζουν κάθοδο στην ανάπτυξη και στις θέσεις εργασίας, προκαλώντας πληθώρα ανέργων μπορούν να βοηθηθούν μόνο μέσω της επιχειρηματικότητας. Με τη βοήθεια της θα επέλθει η οικονομική και η κοινωνική ευμάρεια, καθώς και μεγαλύτερη επιλογή στην κατανάλωση από τους πολίτες.

Με τις νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες δημιουργούνται νέες επιχειρήσεις με σκοπό την ανάπτυξη της παραγωγικότητας, νέων καινοτομιών και μεγαλύτερο ανταγωνισμό. Η επιχειρηματικότητα επηρεάζει και άλλους τομείς όπως της υγείας, της εκπαίδευσης και της κοινωνικής πρόνοιας. Έτσι πλέον κυβερνήσεις, οργανώσεις και πανεπιστημιακά ιδρύματα δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στην ποιοτική επιχειρηματικότητα η οποία προωθείται συνήθως από τους πολιτικούς.

3.2 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση δεν καθυστέρησε να κάνει την εμφάνισή της και στην οικονομία της χώρας μας. Παρόλα αυτά, όμως, η κρίση αυτή δεν είναι άλλοθι για τα πάρα πολύ μεγάλα ζητήματα που υπήρχαν όλα τα προηγούμενα χρόνια στην οικονομία της Ελλάδος. Αυτό που με λίγα λόγια που έγινε, ήταν τα προβλήματα όλων των προηγούμενων ετών να ανέλθουν στην επιφάνεια με αποτέλεσμα να γίνει γνωστή η τεράστια υπερχρέωση που είχε το δημόσιο της χώρας μας και η αδυναμία παρακολούθησης του εξωτερικού χρέους που υπήρχε. Η οικονομική αυτή ύφεση, λοιπόν, έβγαλε στη φόρα όλα τα προβλήματα της χώρας μας και έδειξε πως η μοναδική επιλογή για ανάπτυξη είναι η καταπολέμηση των δομικών μειονεκτημάτων όλων των προηγούμενων ετών έτσι ώστε να επιτευχθεί ξανά ανάκαμψη της οικονομίας της Ελλάδος. Μέχρι σήμερα, όμως, αυτό δεν έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό καθώς σήμερα κρίνεται επιτακτική η υποχρέωση υιοθέτησης δραστηριοτήτων οι οποίες θα οδηγήσουν την Ελλάδα, σιγά σιγά από την κρίση και την λιτότητα σε μια βιώσιμη οικονομική πρόοδο και ανάκαμψη (Raghavan, 2009).

Το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων στην χώρα μας έχει τεράστια προβλήματα που αφορούν ως επί το πλείστον το αρνητικό οικονομικό περιβάλλον που επικρατεί τα τελευταία χρόνια. Διάφοροι κλάδοι έχουν ήδη τεράστια προβλήματα επιβίωσης αλλά και πολλοί ακόμα τομείς έχουν εμφανίσει τεράστια ποσοστά πτωχευμένων επιχειρήσεων και μεγάλων ποσοστών απολύσεων και περικοπών στους εργαζομένους. Ήδη ο κατασκευαστικός-οικοδομικός κλάδος είναι σε δύσκολη κατάσταση εξαιτίας της κεφαλαιακής δυσμένειας αλλά και της μη δυνατότητας νέων δανείων κάτι το οποίο είχε σαν αποτέλεσμα να επέλθουν και οι πρώτες ομάδες ανέργων, φτάνοντας τα ποσοστά ανεργίας στην Ελλάδα το 28% προς το τέλος του 2013.

Μερικοί ακόμα τομείς που επηρεάστηκαν από την παγκόσμια οικονομική ύφεση είναι ο τομέας της ναυτιλίας στην χώρα μας αλλά και ο τουρισμός, ο οποίος έχει δεχτεί τεράστια υποβάθμιση τα τελευταία χρόνια. Όπως έχουν δείξει μελέτες που έχουν διεξαχθεί τα τελευταία χρόνια, η παγκόσμια οικονομική ύφεση με το που έκανε την εμφάνισή της στην χώρα μας προκάλεσε μεγάλα προβλήματα καθώς όπως φαίνεται από την περίοδο 2009-10 ακόμα το ποσοστό έλλειψης εισροών ήταν μεγάλο καθώς ανερχόταν στο 5,5% σε ότι αφορούσε τις επιχειρήσεις της Ελλάδος. Τα μεγαλύτερα προβλήματα εντοπίζονται σε βιομηχανικές αλλά και εμπορικές επιχειρήσεις. Σαφέστατα, το οικονομικό πλαίσιο όλων των ειδών των επιχειρήσεων στην χώρα μας έχει τροποποιηθεί έτσι ώστε να κατορθώσουν να επιβιώσουν εν καιρώ οικονομικής κρίσης. Έτσι λοιπόν όλες οι επιχειρήσεις πρέπει να πράξουν κατάλληλα για να ξεπεράσουν αυτά τα προβλήματα.

Ενώ η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση, πολλές νέες επιχειρήσεις έχουν εμφανιστεί στην Ελλάδα, καθώς οι άνθρωποι αναζητούν τρόπους να επαναφέρουν το μέλλον τους στα χέρια τους. Στην πραγματικότητα, ο αριθμός των νεοσύστατων επιχειρήσεων στην Ελλάδα έχει αυξηθεί σχεδόν δεκαπλάσια από το 2010 έως το 2013, από 16 σε 144. Οι επενδύσεις σε νέες επιχειρήσεις έχουν αυξηθεί επίσης, από 500.000 ευρώ σε 42 εκατ. ευρώ, το ίδιο χρονικό διάστημα. Όλα τα είδη νέων εταιρειών αρχίζουν σιγά σιγά να ευδοκίμουν στην Ελλάδα (Churchill, 2015). Η ζοφερή εικόνα της ελληνικής επιχειρηματικότητας επιβεβαιώθηκε με αριθμούς από το 2008 έως το 2015, συνολικά 244.712 επιχειρήσεις έκλεισαν τις πόρτες τους

προκαλώντας την απώλεια 842.670 θέσεων εργασίας. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο αριθμός των ελληνικών επιχειρήσεων που καταχωρήθηκαν το 2008 ήταν 858.685, ενώ μέχρι το τέλος του 2015, ο αριθμός ήταν 613.973. Μεταξύ του 2014 και του 2015, συνολικά 16.077 επιχειρήσεις έκλεισαν και χάθηκαν 45.000 θέσεις εργασίας. Όσον αφορά την «προστιθέμενη αξία», η εξαφάνιση περισσότερων από 244.000 εταιρειών από το ελληνικό τοπίο επιχειρηματικότητας είχε επίσης απώλειες 30,31 δισ. ευρώ σε προϊόντα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πιστεύει ότι ο αριθμός των επιχειρήσεων στην Ελλάδα μειώθηκε σε 613.973 το 2015 έναντι 630.050 το 2014. Σύμφωνα με τις ίδιες εκτιμήσεις, αυτό μεταφράζεται σε 45.000 λιγότερες θέσεις εργασίας και σε σημαντικά μειωμένη προστιθέμενη αξία στην οικονομία. Για να κατανοήσουμε το χτύπημα που έχει υποστεί η ελληνική επιχείρηση τα τελευταία χρόνια, πρέπει να κοιτάξουμε πίσω τα στοιχεία από το 2008. Έχουν χάσει συνολικά 244.712 από την οικονομία μέχρι το 2015, καθώς πριν από οκτώ χρόνια οι εταιρείες στην Ελλάδα αριθμούσαν 858.685, σύμφωνα με τα αρχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Η μείωση των επιχειρήσεων προέρχεται από πτωχεύσεις ή απλό κλείσιμο επιχειρήσεων, καθώς και εταιρειών που έχουν μεταφέρει την έδρα τους στο εξωτερικό. Το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) σημείωσε πέρυσι ότι η παύση λειτουργίας των επιχειρήσεων δεν συνδέεται μόνο με την οικονομική κρίση και την περιορισμένη πρόσβαση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στην τραπεζική χρηματοδότηση. Η οικονομική κρίση ήταν ίσως αυτή που αποκάλυψε τα διαρθρωτικά προβλήματα της μικρής και μεσαίας επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και ιδιαίτερα τη μεγάλη εξάρτηση από την εσωτερικό ενδιαφέρον και την ανεπαρκή επένδυση στην παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών που μπορούν να διαπραγματευτούν διεθνώς.

3.2.1 Οι επιχειρήσεις που αντέχουν κατά την κρίση στην Ελλάδα

Μετά από έξι χρόνια ύφεσης και ρεκόρ ανεργίας, η Ελλάδα αντιμετωπίζει περαιτέρω πόνο καθώς προσπαθεί να εξασφαλίσει περισσότερα ζωτικά κεφάλαια από τους διεθνείς πιστωτές της προκειμένου να πληρώσει τους λογαριασμούς της. Ωστόσο, παρά τις δυσχέρειες, η οικονομία της Ελλάδας είχε αρχίσει να δείχνει κάποια σημάδια ανάκαμψης: το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) αυξήθηκε κατά 0,8%, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι συνθήκες αυτές δεν επηρέασαν καθόλου τη δυναμική της χώρας στον τομέα του τουρισμού αλλά και των εξαγωγών. Η Ελλάδα έχει πολλές επιχειρήσεις που πηγαίνουν καλά και κρατάνε τη χώρα και την οικονομία της στη ζωή. Οι τουρίστες εξακολουθούν να συρρέουν στην Ελλάδα, παρά την παρατεταμένη δύσκολη οικονομική κατάσταση της χώρας.

Η Grecotel είναι η ναυαρχίδα του Ομίλου Ν. Δασκαλαντωνάκη, η οποία με περίπου 5.000 υπαλλήλους, είναι ο σημαντικότερος εργοδότης στον ελληνικό κλάδο της φιλοξενίας. Ο κ. Δασκαλαντωνάκης, διευθύνων σύμβουλος της ξενοδοχειακής μονάδας διαχείρισης ξενοδοχειακών θέσεων, είπε στο CNBC ότι ενώ η Ελλάδα δεν είναι χώρα που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «επιχειρηματικός παράδεισος», παρόλα αυτά η εταιρεία του έχει δει σταθερή ανάπτυξη και βρίσκεται σε διαδικασία

σημαντικών ανακαινίσεων των ξενοδοχείων της και πολλά νέα θέρετρα βρίσκονται σε εξέλιξη. Δήλωσε επίσης, ότι η χρηματοδότηση νέων έργων είναι όλο και πιο δύσκολη μετά την ελληνική τραπεζική κρίση, αλλά παρόλα αυτά ήταν πολύ υποστηρικτική. Τέλος, υπογράμμισε ότι υποστηρίζει όσο περισσότερο μπορεί τη χώρα μας, προσπαθεί να επενδύσει με οποιοδήποτε τρόπο και να διατηρήσει την απασχόληση (Cosgrave, 2015).

Εκτός από τον ξενοδοχειακό κλάδο, η Ελλάδα έχει αποκτήσει παγκόσμια φήμη και για την ναυτιλία της. Όσον αφορά την εθνική ναυτιλιακή δυναμική, ο ελληνικός στόλος είναι μεγαλύτερος από αυτόν κάθε άλλου έθνους. Ωστόσο, η επιτυχία του κλάδου έχει ελάχιστα σχέση με την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, με λιγότερο από το 1 τοις εκατό του φορτίου που μεταφέρουν ελληνικά πλοία να σχετίζονται με ελληνικές εισαγωγές ή εξαγωγές. Παρόλα αυτά η ελληνική ναυτιλία αντιμετωπίζει προβλήματα και με την διεθνή βιομηχανία, οι ναυτιλιακές αγορές δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές από το 2008. Η προσφορά της ναυτιλιακής βιομηχανίας στην πρόοδο της ελληνική οικονομία δεν μπορούν να αμφισβητηθεί, καθώς λίγες βιομηχανίες που έχουν εδραιωθεί στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια έχουν δημιουργηθεί χωρίς τη συμμετοχή του κεφαλαίου που αρχικά κέρδισε από τη ναυτιλία. Πολλά κεφάλαια από τη ναυτιλία παίρνουν επανεπενδύσεις στην ελληνική οικονομία, είτε πρόκειται για ακίνητα, χρηματιστηριακές αγορές είτε για άλλη βιομηχανία.

Σε μια προσπάθεια να ενισχύσει το ταμείο της, η κυβέρνηση των Αθηνών επιβάλλει αυστηρότερα φορολογικά μέτρα στον ελληνικό ναυτιλιακό κλάδο. Τα τελευταία δύο χρόνια, τα πλοία που ανήκουν στην Ελλάδα, και όχι μόνο τα πλοία που φέρουν την ελληνική σημαία, φορολογούνται. Το ποσό του φόρου έχει επίσης διπλασιαστεί, δηλαδή το ποσό των φορολογικών εσόδων που η ναυτιλιακή βιομηχανία πληρώνει στην Ελλάδα έχει αυξηθεί. Το βασικό μέλημα για το μέλλον της ελληνικής ναυτιλιακής βιομηχανίας που παραμένει στην Ελλάδα είναι εάν η χώρα μπορεί να διατηρήσει ένα σταθερό περιβάλλον για τις επιχειρήσεις, ειδικά όταν πρόκειται για φόρους. Τα χρήματα που διακινούνται στην Ελλάδα από τη ναυτιλία ισοδυναμούν με περίπου 7 ή 8 του ΑΕΠ (Cosgrave, 2015).

3.2.2 ΑΙΤΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Η παρατεταμένη κρίση στην οικονομία το τελευταίο διάστημα στην χώρα μας έχει επιφέρει μεγάλη συρρίκνωση στην οικονομική ανάπτυξη του επιχειρηματικού κλάδου με αποτέλεσμα εκατοντάδες ελληνικές επιχειρήσεις όλων των μεγεθών, κυρίως όμως οι μικρομεσαίες που παρουσιάζουν τη μικρότερη ευελιξία, να μετακομίζουν σε χώρες του εξωτερικού αναζητώντας ένα πιο υγιές, δίκαιο και συνάμα ευνοϊκότερο κράτος.

Τα αίτια που οδηγούν σε μετεγκατάσταση τις ελληνικές επιχειρήσεις είναι τα εξής:

- Η έλλειψη ρευστότητας
- Η αδυναμία δανειοδότησης
- Τα αυξημένα επιτόκια
- Χρονοβόρες γραφειοκρατικές συναλλαγές & Νομοθετική πολυπλοκότητα
- Η μείωση της αγοραστικής δύναμης των πελατών που οδήγησε ακόμη πιο βαθιά στην κρίση και την ύφεση
- Η αδυναμία αποπληρωμής των υφιστάμενων δανείων
- Η αδυναμία πληρωμής του ενοικίου
- Η αδυναμία αγοράς προϊόντων λόγω έλλειψης ρευστότητας
- Η αυξημένη τιμή ηλεκτρικού ρεύματος.

3.2.3 ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΚΥΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Το επιχειρηματικό κλίμα στην Ελλάδα ήταν ήδη διαταραγμένο πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, ωστόσο αυτή επέφερε την ολοκληρωτική κατάρρευση. Στην πραγματικότητα, υπολογίζεται ότι πάνω 3.000 ελληνικές επιχειρήσεις μετέφεραν την έδρα τους σε άλλη χώρα, όπως για παράδειγμα στη Βουλγαρία, Αλβανία, Τουρκία, Κύπρο, Λονδίνο και Ολλανδία.

Η χώρα μας, ως προς το ασφαλιστικό αλλά και την φορολογία, φαίνεται πως δεν ευνοεί καθόλου την ανάπτυξη της εγχώριας επιχειρηματικότητας. Οι συνεχώς αυξανόμενοι φόροι, 29% επί του συνόλου των κερδών και 15% επί της διανομής μερισμάτων για τις κεφαλαιουχικές και τις προσωπικές επιχειρήσεις, καθώς και αύξηση ΦΠΑ από 23% σε 24%, άνοδος του Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης σε καύσιμα, που οδηγεί σε μεγέθυνση του κόστους μεταφοράς, αποτελούν φυσικά σημαντικό παράγοντα μετανάστευσης των επιχειρήσεων.

Η περίοδος της κρίσης σίγουρα δεν άφησε ανεπηρέαστες τις ελληνικές επιχειρήσεις και η επιρροή αυτή, για να ερευνηθεί διαχωρίστηκε σε τέσσερεις περιόδους, τα λεγόμενα τέσσερα κύματα μετανάστευσης των επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα:

Το Πρώτο Κύμα Μετανάστευσης Των Επιχειρήσεων

Το 2010, στις αρχές της οικονομικής κρίσης, πιο αποφασιστικές φάνηκαν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις και βιοτεχνίες. Αυτό αποτέλεσε το πρώτο κύμα μετανάστευσης, όπου οι πιο πολλές επιχειρήσεις άνηκαν στον κλάδο των μεταφορών και των φορτηγών (π.χ. εταιρίες μετακομίσεων) και μετακινήθηκαν κυρίως προς τη Βουλγαρία και την Ολλανδία. Η επιλογή αυτών των χωρών έγινε για τον λόγο ότι η φορολογία στις συγκεκριμένες χώρες είναι αρκετά χαμηλότερη σε σχέση με την Ελλάδα.

Το Δεύτερο Κύμα Μετανάστευσης Των Επιχειρήσεων

Το 2011, πραγματοποιήθηκε δεύτερο κύμα κυρίως από μικρές επιχειρήσεις από τον κλάδο των υπηρεσιών, οι οποίες έδειξαν ενδιαφέρον για την Κύπρο και το Λονδίνο, με σκοπό την ελάττωση του λειτουργικού κόστους, τις μη μισθολογικές δαπάνες και ιδιαίτερα να έχουν την δυνατότητα συνεργασίας με τράπεζες του εξωτερικού. Έτσι,

θα δημιουργούσαν με αυτόν τον τρόπο ένα αξιοσημείωτο προφίλ της επιχείρησής τους έναντι των ξένων επενδυτών και πελατών τους.

Το Τρίτο Κύμα Μετανάστευσης Των Επιχειρήσεων

Το τρίτο κύμα μετανάστευσης πραγματοποιήθηκε από τις αρχές του 2012, εξαιτίας της πολιτικής ανησυχίας εν όψει των δύο εκλογικών αναμετρήσεων καθώς και από τον κίνδυνο εξόδου της Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Πιο αναλυτικά, όπως έχουν αναφέρει ορισμένα τραπεζικά στελέχη, περισσότερες από τις μισές κεφαλαιουχικές εκροές που πραγματοποιήθηκαν σχετίζονταν με την μετακίνηση επιχειρηματικών κεφαλαίων σε τράπεζες του εξωτερικού. Αυτές οι κινήσεις κεφαλαίων καταλογίζονταν σε εταιρικούς λογαριασμούς αλλά και σε φυσικά πρόσωπα (π.χ. κατάθεση ελεύθερου επαγγελματία, που μεταφέρει την έδρα του στο εξωτερικό). Συνεπώς, κρίνεται σχεδόν ανέφικτη η επιστροφή αυτών των κεφαλαίων.

Το Τέταρτο Κύμα Μετανάστευσης Των Επιχειρήσεων

Στα τέλη του 2012 με αρχές του 2013, παρατηρείται το τέταρτο κύμα. Την εν λόγω περίοδο, πολλοί από τους ελεύθερους επαγγελματίες καθώς και άλλες μικρότερες επιχειρήσεις, προχωρούν στην μεγάλη απόφαση της μεταφοράς της έδρας τους, καθώς βλέπουν τις επιχειρήσεις που είχαν ήδη μετακινηθεί σε αλλοδαπή χώρα να μην έρχονται αντιμέτωποι πλέον με την ελληνική εφορία, το ελληνικό δημόσιο και την έλλειψη ρευστότητας, και πληροφορούνται για τον τρόπο και την ευκολία που έφυγαν οι υπόλοιπες επιχειρήσεις από την τη χώρα. (www.kathimerini.gr)

ΠΙΘΑΝΕΣ ΧΩΡΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

A. Βουλγαρία

Έτος εκκίνησης των ελληνικών άμεσων επενδύσεων στη Βουλγαρία ήταν το 1992. Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες είναι οι ελληνικές επιχειρήσεις που συγκροτήθηκαν στην Βουλγαρία, καθώς είναι φανερό ότι έχουν μεγάλο όφελος από τις πιο απλουστευμένες διαδικασίες που παρέχονται σε αυτή την χώρα, σε ότι έχει σχέση με την συγκρότηση, την εγγραφή και λειτουργία των επιχειρήσεων, το βοηθητικό φορολογικό κλίμα και την έλλειψη γραφειοκρατίας. Επιπλέον, στην Βουλγαρία δραστηριοποιούνται περισσότερες από 3.000 ελληνικές επιχειρήσεις.

Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί το γεγονός ότι, η επενδυτική δραστηριότητα των ελληνικών επιχειρήσεων απέχει αρκετά από τα επίσημα βουλγαρικά στοιχεία, καθώς λαμβάνονται υπόψη μόνο τα κεφάλαια που προέκυψαν από το ελληνικό κράτος και απορρίπτονταν όλα όσα προήλθαν από τραπεζικό δανεισμό ή από διαθέσιμα κεφάλαια ή κέρδη. Επιπλέον, δε περιλαμβάνονται οι επενδύσεις με ελληνικά συμφέροντα μέσω των παράκτιων κέντρων της Κύπρου και του Λουξεμβούργου, πράγμα που υποδεικνύει ότι οι πραγματικές τιμές των επενδύσεων είναι αρκετά πιο μεγάλες. Επιπλέον, σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι εγχώριες τράπεζες καταλαμβάνουν το 26% από το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων του τραπεζικού

τομέα της Βουλγαρίας. (Chatzouides, etall., 2011).

Η Ελλάδα κατέχει την τρίτη θέση στη συνολική ταξινόμηση του 2012 των επενδυτών από άλλες χώρες στην Βουλγαρία, μετά από την Αυστρία και την Ολλανδία, με επενδύσεις που ανέρχονται στα 2,8 δις. ευρώ και συμμετοχή στο σύνολο των άμεσων επενδύσεων από ξένες χώρες 7,7%, έναντι 8,7% και 6,8% το 2010 και 2009, αντίστοιχα. Με βάση ορισμένων αξιολογήσεων της Invest Bulgaria, μιας κρατικής υπηρεσίας επενδύσεων, η Ελλάδα διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στις άμεσες επενδύσεις της Βουλγαρίας, καθώς ένα σημαντικό τμήμα των εισροών από επενδυτικά κεφάλαια ελληνικών επιχειρήσεων προκύπτουν αρχικά από το Λουξεμβούργο και την Κύπρο και ύστερα από την Ολλανδία. (Πρεσβεία Της Ελλάδος στην Σόφια, 2012)

Αναλυτικότερα, η πλειοψηφία των ελληνικών εταιρειών που μετοίκησαν στην Βουλγαρία, περίπου δηλαδή 2.200 επιχειρήσεις με ποσοστό 37% του συνόλου, εδρεύουν κυρίως στην Σόφια. Ωστόσο, παρατηρείται πως ο ίδιος σχεδόν αριθμός επιχειρήσεων, δηλαδή 2.100, εδρεύουν σε άλλες τρεις πόλεις κοντά στα ελληνικά σύνορα, στο Πετρίτσι περίπου 1.100 εταιρείες με ποσοστό 18% του συνόλου, στο Μπλακόεγκραφτ περίπου 500 εταιρείες με 8% του συνόλου και στο Σαντάσκι 460 εταιρείες με 7,5%.

Στην Φίλιππούπολη έχουν εγκατασταθεί περίπου 470 εταιρείες με ποσοστό 8% του συνόλου και σε άλλη μια μεγάλη πόλη, τη Βάρνα, υπολογίζονται σχεδόν 100 εταιρείες με 2%. Τα οφέλη τα οποία αποκομίζουν οι ξένοι επενδυτές που δραστηριοποιούνται στην Βουλγαρία είναι τα παρακάτω:

- Το φάσμα και το μέγεθος της αγοράς
- Το χαμηλό κόστος εργασίας των ανειδίκευτων εργαζομένων
- Η γεωγραφική περιοχή
- Οι διεθνείς πιέσεις από τον ανταγωνισμό
- Οι προοπτικές ανάπτυξης της αγοράς
- Η χώρα ως σύνδεσμος με γειτονικές χώρες
- Η έλλειψη εγχώριου ανταγωνισμού

Παράλληλα, τους πιο σημαντικούς κινδύνους που είναι απαραίτητο να ελέγξουν οι επενδυτές πριν ακόμα κάνουν την μετάβαση τους στην Βουλγαρία είναι: το αβέβαιο νομικό σύστημα, η γραφειοκρατία, η καταπάτηση κάθε ηθικής και η αισχρότητα του εγκλήματος και της μαφίας (Μπιτζένης, 2003α).

Τον πιο σημαντικό ρόλο για τους επιχειρηματίες της χώρας μας, σχετικά με την μεταφορά της έδρας τους στην Βουλγαρία, παίζει η γεωγραφική περιοχή καθώς είναι μια γειτονική χώρα με κοντινή απόσταση από την Ελλάδα, στην συνέχεια ακολουθεί το μέγεθος της αγοράς και το χαμηλό κόστος εργασίας των ανειδίκευτων εργαζομένων. Ωστόσο, οι σημαντικότεροι κίνδυνοι για τους έλληνες επιχειρηματίες είναι η διαφθορά, το έγκλημα και η μαφία και ακολουθεί το ασταθές νομικό σύστημα, η γραφειοκρατία και το χαμηλό εισόδημα (Μπιτζένης, 2003β).

B. Κύπρος

Ο Διευθυντής Υπηρεσίας Εσόδων καθίστανται στην Κύπρο η ανώτατη φορολογική αρχή. Στην Κύπρο σε κάθε εισόδημα που εισέρχεται στην χώρα είτε από νομικά είτε από φυσικά πρόσωπα επιβάλλεται φόρος εισοδήματος για οποιοδήποτε είδος κέρδους. Για την φορολόγηση κάθε επιχείρησης ισχύει ίδια νομοθεσία.

Οι μόνιμες επιχειρήσεις της Κύπρου καθώς οι αλλοδαπές φορολογούνται σύμφωνα

την νομοθεσία του εισοδήματος. Από το 1996 μέχρι τώρα οι συντελεστές του φόρου εισοδήματος είναι:

- ♦ Για εισόδημα φορολογητέο μέχρι 40.000 λίρες Κύπρου 20%
- ♦ Για εισόδημα φορολογητέο πάνω από 40.000 λίρες Κύπρου 25%

Στο εισόδημα της επιχείρησης που φορολογείται επιβάλλεται ακόμη ένας συντελεστής 10% πριν αφαιρεθούν οι ζημιές που μεταφέρονται στην επόμενη χρήση και ορισμένων επενδυτικών κινήτρων και μετά την αφαίρεση του εισοδήματος που έχει ήδη φορολογηθεί με τους πιο πάνω συντελεστές. Οι offshore εταιρείες φορολογούνται με ένα σταθερό συντελεστή 10 %.

Οι επαναπατριζόμενοι εργαζόμενοι των offshore εταιριών που εργάζονται στην Κύπρο φορολογούνται με φορολογικό συντελεστή που ανέρχεται στο 1/2 του φόρου εισοδήματος, που θα πλήρωνε ένας κάτοικος της Κύπρου με το αντίστοιχο εισόδημα. Αν οι υπηρεσίες προσφέρονται εκτός Κύπρου, αλλά οι αμοιβές για αυτές τις υπηρεσίες λαμβάνονται από το εξωτερικό με ξένα κεφάλαια μέσω Κύπρου, αυτές οι αμοιβές δεν υπόκεινται σε φόρο.

Φόροι κερδών κεφαλαίου.

Στα κέρδη των εταιριών επιβάλλεται φόρος με συντελεστή 20% από τη πώληση περιουσιακών στοιχείων και μετοχών εταιριών που κατέχουν ακίνητη περιουσία.

Οι τόκοι και τα δικαιώματα φορολογούνται με χαμηλότερους συντελεστές ή εξαιρούνται αν λαμβάνονται από εγκατεστημένη εταιρία χώρας με την οποία η Κύπρος έχει συμφωνία αποφυγής διπλής φορολόγησης.

Η Κύπρος και η Ελλάδα έχουν υπογράψει σύμβαση για αποφυγή διπλής φορολογίας. Αυτή η σύμβαση ισχύει και για τις Κυπριακές υπεράκτιες εταιρείες. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι παρέχεται χαριστική πίστωση, που για τους Έλληνες επενδυτές είναι αρκετά σπουδαίο λαμβάνοντας υπόψη τα σημαντικά φορολογικά οφέλη που προσκομίζει η Κύπρος.

Στο σύνολο η επιβάρυνση του εργοδότη και του εργαζομένου στη Κύπρο είναι κατώτερη του 20%, που αντίστοιχα στην Ελλάδα ξεπερνάει το 40%. Επιπλέον, η αδυναμία χρηματοδότησης μίας εταιρείας από το χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας, συνιστά έναν ακόμη αρνητικό παράγοντα ο οποίος αποτυπώνει την δυσάρεστη εικόνα της εγχώριας αγοράς.

Γ. Μάλτα

Περισσότερες από 8.000 εταιρείες έχουν ιδρύσει οι Ιταλοί στην Μάλτα, ωστόσο είναι πολλοί από αυτούς οι οποίοι δεν έχουν επισκεφθεί ποτέ αυτή την χώρα. Εκμεταλλεύονται αυτή τη χώρα με σκοπό να μειώσουν την φορολογική επιβάρυνσή τους. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι τα ετήσια εγγεγραμμένα μητρώα εταιριών τα τελευταία χρόνια αγγίζουν τις 4 με 5 χιλιάδες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι συνολικά οι κάτοικοι της Μάλτας δεν υπερβαίνουν τις 450.000, παρατηρήθηκε πως τα εγγεγραμμένα μητρώα επιχειρήσεων στη Μάλτα ξεπέρασαν τον αριθμό των 50.000 τον Σεπτέμβριο του 2016. Το μεγαλύτερο κίνητρο για την μεταφορά της έδρας των επιχειρήσεων στην Μάλτα αποτελεί φυσικά το τόσο ευνοϊκό φορολογικό κλίμα της καθώς παρέχει τη χαμηλότερη φορολόγηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσημα, ο συντελεστής φορολόγησης των εταιριών στη Μάλτα είναι 35%, ο μεγαλύτερος στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι επιχειρήσεις όμως, έχουν την δυνατότητα να λάβουν πίσω έως και τα 6/7 αυτού του φόρου εάν το μέγεθος της δραστηριότητάς τους δεν λαμβάνει χώρα εκεί ή αν οι μέτοχοί της δεν είναι μόνιμοι κάτοικοι της Μάλτας. Συνεπώς, ο τελικός φόρος που τους αναλογεί ανέρχεται στο 5%. Αποτελεί τον κατεξοχήν χαμηλότερο φορολογικό συντελεστή για επιχειρήσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση,

χαμηλότερος του 9% της Ουγγαρίας, του 10% της Βουλγαρίας και του 12,5% της Ιρλανδίας και πολύ μικρότερος από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης 22%. Επιπροσθέτως, το μικρό κράτος της Μάλτας δεν παρακρατεί φόρο για μερίσματα, τόκους και πνευματικά δικαιώματα. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζει το 5% επί των κερδών από εταιρείες που δεν προβλεπόταν να λάβει τίποτα. Αυτός ήταν και ο λόγος που η χώρα ξεπέρασε εύκολα την περίοδο της κρίσης μεταξύ 2005 και 2016, υπολογίζοντας επιπλέον ότι το ΑΕΠ της χώρας δεν μειώθηκε καθόλου αλλά αντίθετα αυξήθηκε κατά 28%. Από την άλλη πλευρά οι αλλοδαπές επιχειρήσεις φορολογούνται για τις εισροές τους μόλις με 5%, ενώ οι κυβερνήσεις των χωρών στις οποίες εδρεύουν καταρρέουν, αφού η απώλεια από τα συνολικά φορολογικά κέρδη υπολογίζεται περίπου σε 4 δις. ευρώ ανά έτος.

Δ. Λουξεμβούργο

Το Λουξεμβούργο αποτέλεσε έναν φορολογικό παράδεισο για πολλές επιχειρήσεις παγκοσμίως από τη δεκαετία του '70, και αυτό επειδή συνιστά ένα κράτος με οικονομική και πολιτική σταθερότητα, καθώς επίσης παρέχει και τεράστια φορολογικά κίνητρα, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο τις κατάλληλες συνθήκες για τις επιχειρήσεις άλλων χωρών να μεταφέρουν την έδρα τους εκεί. Η κυβέρνηση του Λουξεμβούργου έχει παράσχει υπεράκτιες τράπεζες κατόχους κορυφαίας εμπιστευτικότητας και προστασία περιουσιακών στοιχείων για χρόνια. Το Λουξεμβούργο ελκύει προς το μέρος του τις πιο μεγάλες επιχειρήσεις παγκοσμίως, οι οποίες αναζητούν καταφύγιο από τη αυξημένη φορολογία των εταιρειών, και ιδιαίτερα σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες όπου ο συντελεστής φορολογίας αγγίζει το 35% από το 2015 και αποτελεί την τρίτη μεγαλύτερη σε όλο τον κόσμο, σε αντίθεση με το Λουξεμβούργο που έχει συντελεστή φορολογίας 21%. Πέραν όμως από τους μικρούς φορολογικούς συντελεστές που παρέχει στις εταιρείες, αυτή η χώρα επιβαρύνει τις αλλοδαπές επιχειρήσεις με ιδιαίτερα χαμηλό φορολογικό συντελεστή για την διακίνηση κεφαλαίων από και προς τη χώρα. Όλες οι επιχειρήσεις που μεταφέρουν έσοδα μέσω του Λουξεμβούργου χρεώνονται περίπου 1%. Ως εκ τούτου, ότι αναφέραμε πιο πάνω είναι πολύ ενθαρρυντικά για τις μεγάλες επιχειρήσεις και αποτελούν σπουδαίο κίνητρο, καθώς έχουν την δυνατότητα να αποταμιεύσουν δισεκατομμύρια στους λογαριασμούς εταιρικού φόρου μεταφέροντας χρήματα στο Λουξεμβούργο με τόσο χαμηλά ποσοστά.

3.4 ΑΠΩΛΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

Έχει γίνει λόγος κατά καιρούς, από τα επιμελητήρια και τους φορείς της εγχώριας αγοράς για το φαινόμενο της μετανάστευσης των ελληνικών επιχειρήσεων. Από το 2010 οι εκπρόσωποι του ελληνικού εμπορίου (ΕΣΕΕ) είχαν τοποθετηθεί για το θέμα, την στιγμή που είχε παρατηρηθεί η φυγή των 1.500 επιχειρήσεων στο εξωτερικό, ενώ ο πρόεδρος της Εμπορικού Επιμελητηρίου Αθηνών, Κώστας Μίχαλος διευκρίνισε , ότι το ζήτημα της μετανάστευσης των επιχειρήσεων έχει δύο μορφές:

1. Φεύγουν από την Ελλάδα οι επιχειρήσεις, που έχουν τη δυνατότητα, δηλαδή οι πιο ανταγωνιστικές και υγιείς. Με αυτόν τον τρόπο επιδεινώνεται η ανταγωνιστικότητα και η ρευστότητα της ελληνικής οικονομίας.

2. Με την φυγή αυτών των επιχειρήσεων χάνονται θέσεις εργασίας, ασφαλιστικές εισφορές και φορολογικά έσοδα.

Τέλος, η Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας στο ερώτημα «τι αναζητούν όσοι φεύγουν;» απαντά, ότι έχουν ως στόχο να βρουν ένα πιο ευνοϊκό οικονομικό κλίμα, μια οικονομική και πολιτική σταθερότητα, επενδυτικό και φιλικό επιχειρηματικό περιβάλλον, λιγότερη γραφειοκρατία και ευκολότερη χρηματοδότηση. (www.esee.gr)

Εικόνα 3.2: <https://www.xanthinet.gr/index.php/apopseis-2/itemlist/user/397-superuser?start=1536>

3.5 Επιπτώσεις από την ελληνική επιχειρηματική μετανάστευση στην οικονομία της χώρας μας.

Η μαζική φυγή των ελληνικών επιχειρήσεων σε γειτονικές χώρες είχε απώλεια και για το ελληνικό κράτος, καθώς ήταν μεγάλη η ζημία που υπέστη από την εκροή των φορολογικών εσόδων που προέκυπταν από τις επιχειρήσεις αυτές.

Η πλειονότητα των επιχειρήσεων που άλλαξαν έδρα επέλεξαν γειτονικές χώρες με βασικό κριτήριο την μείωση του κόστους παραγωγής τους. Χώρες όπως η Τουρκία ή η Βουλγαρία επιλέχθηκαν όχι μόνο με βάση το χαμηλότερο κόστος του εργατικού δυναμικού αλλά και για λόγους φορολογικούς καθώς η φορολογία των επιχειρήσεων είναι σημαντικά κατώτερη σε σχέση με την φορολογία στην Ελλάδα, όσο και για το πιο λειτουργικό σύστημα δημόσιας διοίκησης που διαθέτουν, αφού προσφέρει μεγαλύτερη ευελιξία σε μια επιχείρηση κατά τη διάρκεια που δημιουργείται και επιβιώνει.

Η φυγή των ελληνικών επιχειρήσεων είχε πολλαπλές συνέπειες για την ελληνική οικονομία:

- Αύξηση ανεργίας,
- Μείωση της εγχώριας παραγωγής,
- Μείωση φορολογικών εσόδων,
- Επιδείνωση της οικονομικής αβεβαιότητας της χώρας μας για τους ξένους επενδυτές,

- Μείωση του εθνικού εισοδήματος.
(www.kathimerini.gr).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο : Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΣΤΟΝ ΚΛΑΔΟ ΤΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α.Ε

4.1. Ο ΓΑΛΑΚΤΟΚΟΜΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Εικόνα: <https://www.xanthitimes.gr>

Από 1/1/1981 η Ελλάδα εισέρχεται ως 10ο μέλος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Δεν υπάρχουν πλέον δασμοί και περιοριστικά μέτρα στα προϊόντα εντός της Κοινότητας. Ο ανταγωνισμός είναι μεγάλος και δύσκολος για τα ελληνικά γαλακτοκομικά προϊόντα καθότι οι συνθήκες (μορφολογία εδάφους, περίοδοι ξηρασίας) της πρωτογενούς παραγωγής στις άλλες χώρες είναι ευνοϊκότερες και το κόστος μεταποίησης πολύ μικρότερο από ότι στην Ελλάδα. Στην Κοινότητα των 9 η παραγωγή αγελαδινού γάλακτος ανέρχεται στα 119 εκατ. τόνους ετησίως και σε 3,1 εκατ. τόνους η παραγωγή αιγοπρόβειου σε αντίθεση με την Ελλάδα στην οποία το αγελαδινό ανέρχεται σε μόλις 0,67 εκατ. τόνους και το αιγοπρόβειο σε 1 εκατ. τόνους. Βασικότερη αιτία αυτού είναι ο περιορισμένος βαθμός ανάπτυξης της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα με το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων να είναι πολύ μικρό έναντι των περισσότερων κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η χαμηλή απόδοση των γαλακτοφόρων ζώων που πλησιάζει το μισό των άλλων χωρών. Ένα άλλο χαρακτηριστικό της ελληνικής γαλακτοπαραγωγής είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι η μοναδική χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που δίνεται μεγαλύτερη σημασία στο αιγοπρόβειο γάλα παρά στο αγελαδινό. Επίσης κατά την ένταξή της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα ο βαθμός αυτάρκειας στα γαλακτοκομικά προϊόντα ανέρχεται στο 86,5 % , ενώ την ίδια περίοδο στην Ευρώπη των 9 υπερβαίνει το 105%, γεγονός που οδηγεί σε συσσώρευση αποθεμάτων βουτύρου και σκόνης γάλακτος. Η ελληνική κατανάλωση, μετά την κατάργηση των δασμών, των φόρων εισαγωγής και των λοιπών περιορισμών παρουσιάζεται ως λύση στην αντιμετώπιση του προβλήματος. Οι γαλακτοπαραγωγικές χώρες της Κοινότητας προσδοκούν την κατάκτηση σημαντικού μεριδίου της ελληνικής αγοράς για να αντιμετωπίσουν το δικό τους πρόβλημα.

Οι συνολικές εισαγωγές τυριών, κατά την ένταξη, στην χώρας μας αυξάνονται και η αντιστοιχία γαλακτοκομικών προϊόντων σε ισοδύναμο αγελαδινό γάλα αυξάνεται κατά 38%. Το 1980 ανερχόταν σε 397 χιλ. τόνους, το 1981 σε 627 χιλ. τόνους. Τα επόμενα χρόνια η αυξητική τάση συνεχίζεται με αποτέλεσμα το 1985 να έχουμε 800,3 χιλ. τόνους , το 1990 932 χιλ. Τόνους, το 2000 1369 χιλ. τόνους και το 2004 1635 τόνους αγελαδινού γάλακτος. Παρόλα αυτά και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι τα γαλακτοκομικά προϊόντα είναι από τα βασικότερα είδη διατροφής, και η παραγωγή τους αποτελεί έναν παραδοσιακό τομέα δραστηριότητας στη χώρα μας αλλά και από το γεγονός ότι οι Έλληνες προτιμούν τα ελληνικά προϊόντα επειδή τα θεωρούν πιο ασφαλή και ποιοτικά, δίνεται η δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη της γαλακτοβιομηχανίας στην χώρα μας. Μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες εργάζονται προς αυτή την κατεύθυνση με αποτέλεσμα μια μικρή αύξηση στη παραγωγή αγελαδινού γάλακτος, αλλά και του αιγοπρόβειου του οποίου η παραγωγή σταθεροποιείται στους 1100 χιλ. τόνους τα επόμενα χρόνια.

4.2. ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Μετά το 1950 επήλθε νομοτελειακά η εξέλιξη και ο εκσυγχρονισμός στην κτηνοτροφία, με την δημιουργία μόνιμων εγκαταστάσεων για τα ζώα, και εισάγοντας βελτιωμένες ράτσες πιο αποδοτικές σε κρέας και γάλα. Οι κτηνοτρόφοι και οι τυροκόμοι όμως διέθεταν πολύτιμη εμπειρία στην παρασκευή γαλακτοκομικών

προϊόντων και υποπροϊόντων που ενσωματώθηκε στη νέα διαχείριση της γαλακτοκομίας και συνυπάρχει με τον εκσυγχρονισμό.

Ήδη από το 1934 ιδρύθηκε στην Αθήνα από τους αδερφούς Σουραπά, Ελληνοαμερικανούς μετανάστες, η Εθνική Βιομηχανία Γάλακτος, το πρώτο στην ελληνική αγορά εργοστάσιο παστεριωμένου γάλακτος. Δύο χρόνια αργότερα το 1936 μετονομάζεται σε Ελληνική Βιομηχανία Γάλακτος την γνωστή ΕΒΓΑ. Στη δεκαετία του 1950, η χώρα μας προωθεί ένα πρόγραμμα γενετικής βελτίωσης των εγχώριων φυλών αγελάδων. Την εποχή αυτή υπάρχουν περίπου 2000 μικρά τυροκομεία στην χώρα. Ταυτόχρονα μετά τον πόλεμο εμφανίζονται και τα πρώτα εργοστάσια παραγωγής επεξεργασίας γάλακτος. Το πρώτο ήταν το εργοστάσιο ΑΣΠΡΟ που ανήκε στον συνεταιρισμό αγελαδοτρόφων Ασπροπύργου. Ακολουθούν το εργοστάσιο ΑΣΤΥ κοινοπραξίας ΑΤΕ και συνεταιρισμών, η συνεταιριστική βιομηχανία ΑΓΝΟ στην Θεσσαλονίκη, η οποία κατόρθωσε να συγκεντρώνει γάλα από 5000 παραγωγούς στην Βόρεια Ελλάδα και τα επίσης συνεταιριστικά ΕΒΟΛ στο Βόλο και ΠΡΩΤΟ στην Πάτρα.

Τέλος, μια σημαντική βιομηχανία γάλακτος, η ΔΩΔΩΝΗ ιδρύεται το 1963 από την ΑΤΕ και 6 ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών της Ηπείρου η οποία θεωρείται, ακόμη και σήμερα, το μεγαλύτερο εργοστάσιο αξιοποίησης αιγοπρόβειου γάλακτος στην Ευρώπη. Την ίδια εποχή ιδρύθηκαν συνεταιριστικά εργοστάσια και σε άλλες πόλεις όπως στην Λαμία, Τρίκαλα, Λάρισα, Σέρρες, Χαλκιδική, Δράμα, Ξάνθη, Νέα Μουδανιά, Γαστούνη, Κέρκυρα, Σύρο και Ρόδο τα οποία άρχισαν να παράγουν κυρίως παστεριωμένο γάλα και διάφορες ποικιλίες τυριών. Παράλληλα μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις που ασχολούνται κυρίως με την παραγωγή και διανομή γάλακτος και γιαουρτιού μετεξελίσσονται σε σύγχρονες βιομηχανικές μονάδες που αναπτύσσουν έντονη εξαγωγική δραστηριότητα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι η ΔΕΛΤΑ και η ΦΑΓΕ στην Αθήνα και η ΜΕΒΓΑΛ στην Θεσσαλονίκη.

4.3. ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Ο γαλακτοβιομηχανικός κλάδος στην Ελλάδα της κρίσης βρίσκεται σε πλήρη ανασύνταξη ενώ παράλληλα η ελληνική αγορά του γάλακτος περιορίζεται όλο και περισσότερο, ενισχύοντας έτσι τις δυσκολίες και τα προβλήματα, κατά κύριο λόγο, των μεγάλων βιομηχανιών, όπου τα έξοδα και τα ελλείμματα ολοένα και αυξάνονται. Από την άλλη μεριά, παρατηρείται το γεγονός ότι οι πιο μικρές συνεταιριστικές επιχειρήσεις της γαλακτοβιομηχανίας στρέφουν ικανό ποσοστό της αγοράς προς το μέρος τους δημιουργώντας έτσι ένα δυναμικό ανταγωνισμό. Αυτές οι μεταβολές που προκαλούνται απεικονίζουν μια αρκετά επίπονη κατάσταση. Με βάση πληροφορίες που προήλθαν από την αγορά, σπουδαία μέλη της βιομηχανίας αποζητούν αγωνιωδώς επενδυτές από άλλες χώρες. Αντίθετα, η γαλακτοβιομηχανία της ΦΑΓΕ, λαμβάνοντας υπόψη ότι το 2012 η έδρα της μετακινήθηκε πλέον στο Λουξεμβούργο, τα ελλείμματα από πωλήσεις και οι ζημιές ήταν αρκετά οδυνηρά, καθώς το συνολικό ποσό ζημιάς άγγιξε τα 41 εκατ. ευρώ. Καθώς η συρρίκνωση της ελληνικής αγοράς συνεχίζεται η ΦΑΓΕ Α.Ε. επικεντρώνει τον στόχο της στην παγκόσμια αγορά.

Ωστόσο, στην δυσχερέστερη θέση βρίσκεται η Βόρεια Ελλάδα και μάλιστα η Δυτική Μακεδονία καθ' ότι εκτός από τον κλάδο της γαλακτοβιομηχανίας κινδυνεύει

και η ζωική της παραγωγή. Η πτώση της Αγνώ, της οικογένειας του κ. Ν. Κολιού, συνεπώς και ενδυνάμωσε την πορεία της ΜΕΒΓΑΛ ΑΕ. Οι δυσκολίες όμως δεν σταμάτησαν εκεί, αφού η ΜΕΒΓΑΛ στην συνέχεια κλήθηκε να αντιμετωπίσει πολύ σοβαρά προβλήματα ρευστότητας αλλά ακόμα και με απεργίες των εργαζομένων, καθώς η καταβολή των αμοιβών τους είχαν καθυστερήσει πολύ. Έτσι αντιλαμβανόμαστε ότι μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες γάλακτος της Ελλάδας, όπως και σχεδόν όλες, εν μέσω κρίσης αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα και οικονομικές διαταραχές, με αποτέλεσμα να «χάσουν έδαφος» στην αγορά, και έτσι να αναζητήσουν άλλες πιο συμφέρουσες λύσεις για αυτές τις δυσκολίες τους.

4.4. ΠΡΟΦΙΛ ΓΑΛΑΚΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΦΑΓΕ Α.Ε

Εικόνα: <http://www.economy365.gr>

Η γαλακτοβιομηχανία της ΦΑΓΕ Α.Ε. ξεκίνησε το ως ένα μικρό γαλακτοπωλείο στην οδό Πατησίων στο κέντρο της Αθήνας που πουλούσε κυρίως γιαούρτι, προϊόν χάρη στο οποίο έγινε γνωστή η επιχείρηση. Το 1954 δημιουργήθηκε το πρώτο δίκτυο χονδρικής πώλησης γιαουρτιού στην Αθήνα και 10 χρόνια αργότερα εγκαινιάστηκε στο Γαλάτσι το πρώτο εργοστάσιο παραγωγής γιαουρτιού.

Η επιχείρηση έγινε πασίγνωστη και το 1974 κατασκευάστηκε το σημερινό εργοστάσιο της ΦΑΓΕ στο οποίο και πραγματοποιήθηκε μια πρωτοπορία για τα ελληνικά δεδομένα, η τυποποίηση του γιαουρτιού. Η γεύση του σταδιακά βελτιώνεται, σταθεροποιείται, ενώ παράλληλα νέες γεύσεις προστίθενται και η διάρκεια ζωής του μεγαλώνει κατά πολύ. Το γιαούρτι γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής διατροφής των Ελλήνων.

Οι πρώτες εξαγωγές ελληνικού γιαουρτιού ξεκινούν το 1981 στην Ευρώπη με το γιαούρτι TOTAL να γίνεται ανάρπαστο στο εξωτερικό. Μάλιστα λόγω αυτού δημιουργείται και μια κατηγορία προϊόντων, τα επονομαζόμενα Greek Yoghurt. Το

1991 γίνεται και η στροφή της εταιρείας προς την παραγωγή τυριών. Η παραγωγή και η συσκευασία μπαίνουν πλέον στην ρουτίνα της εταιρείας προσφέροντας στους καταναλωτές τυρί υψηλής ποιότητας και μεγάλης ποικιλίας.

Σειρά είχε η εμπλοκή της εταιρείας με την αγορά του φρέσκου γάλακτος γεγονός που ώθησε στην δημιουργία νέων εγκαταστάσεων αποκλειστικά για την επεξεργασία του παστεριωμένου γάλακτος. Μονάδες παστερίωσης, ομογενοποίησης και συσκευασίας κατασκευάστηκαν εκ νέου με σκοπό την καθημερινή προσφορά φρέσκου γάλακτος στους καταναλωτές με την επωνυμία «Φρέσκο Γάλα ΦΑΓΕ». Ύστερα από αυτό, η οικονομική επένδυση σε ερευνητικό κομμάτι της ΦΑΓΕ προσέφερε στην αγορά ένα νέο προϊόν, το γάλα υψηλής παστερίωσης.

Οι εγκαταστάσεις της εταιρείας δεν περιορίζονται μόνο στο συγκρότημα εγκαταστάσεων που βρίσκεται στην Εθνική Οδό Αθηνών-Λαμίας καθώς έχει δημιουργήσει νέες εγκαταστάσεις στη Βόρεια Ελλάδα με σκοπό την τροφοδότηση της και την μείωση του κόστους μεταφοράς. Μάλιστα η εταιρεία έχει εξαγοράσει και αρκετές εγκαταστάσεις τυροκομείων ανά την επικράτεια, τις οποίες και έχει εκσυγχρονίσει, με σκοπό τον συνδυασμό της τεχνογνωσίας που διαθέτει και της εμπειρίας των παραδοσιακών τυροκόμων. Η συλλογή, η επεξεργασία και η διασφάλιση ποιότητας των πρώτων υλών συντελείται στους 11 σταθμούς συγκέντρωσης γάλακτος της εταιρείας που καλύπτουν ολόκληρη την χώρα.

Η ΦΑΓΕ συλλέγει το 17% της συνολικής παραγωγής ελληνικού γάλακτος το οποίο και επεξεργάζεται με τις πλέον σύγχρονες μεθοδολογίες και αυστηρές προδιαγραφές για την παροχή προϊόντων υψηλής ποιότητας στους καταναλωτές. Σε αυτό συνεισφέρει το αποτελεσματικό και οργανωμένο δίκτυο διανομής που έχει αναπτύξει η εταιρεία με τα προϊόντα της να βρίσκονται σε κάθε σούπερ μάρκετ, φούρνο, περίπτερα και μικρό κατάστημα σε όλη σχεδόν τη χώρα.

Περισσότερα από 100 επώνυμα προϊόντα φέρουν την υπογραφή της εταιρείας με πολλά από αυτά να αποτελούν κορυφαίες προτιμήσεις των καταναλωτών σε σχέση με όμοια άλλων εταιρειών. Η πολιτική της εταιρείας για την εξειδίκευση και εκπαίδευση του εργατικού της δυναμικού την έχουν οδηγήσει στην κορυφή της ελληνικής γαλακτοβιομηχανίας. Με αίσθημα ευθύνης απέναντι στον καταναλωτή συντελείται η προσπάθεια για την διατήρηση των κατάλληλων συνθηκών υγιεινής στις εγκαταστάσεις της.

4.5. ΠΟΡΕΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α.Ε.

Η γαλακτοβιομηχανία της ΦΑΓΕ Α.Ε. ξεκίνησε την λειτουργία της το 1926, ανοίγοντας το πρώτο γαλακτοπωλείο της στην Αθήνα, το οποίο στην πορεία έγινε γνωστό για το νόστιμο και μοναδικό στο είδος του γιαούρτι. Η ίδρυση του γαλακτοπωλείου αυτού έγινε από την οικογένεια του Αθανάσιου Φιλίππου, παππού του σημερινού Διευθύνοντος Συμβούλου και του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της ΦΑΓΕ Α.Ε. Το 1954 υπό την καθοδήγηση του ιδρυτή της ΦΑΓΕ Α.Ε. Αθανασίου Φιλίππου, ο Ιωάννης Φιλίππου υιός συνέβαλε στην δημιουργία του πρώτου δικτύου χονδρικής πώλησης γιαουρτιού στην Ελλάδα. Το 1964, τα δυο αδέρφια, ο Ιωάννης και ο Κυριάκος Φιλίππου ανοίγουν το πρώτο εργοστάσιο

παραγωγής γιαουρτιού στην Ελλάδα. Το 1983 η γαλακτοκομική εταιρεία της ΦΑΓΕ Α.Ε. επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες του εξωτερικού όπως την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Οι εξαγωγές στις Ηνωμένες Πολιτείες έγιναν πολύ αργότερα κατά το έτος 1998, όπου συνεχίζουν να γίνονται έως και σήμερα, με μεγάλη απήχηση στον αμερικανικό λαό. Η ΦΑΓΕ Α.Ε. δεν αρκέστηκε μόνο στην παραγωγή γιαουρτιού αλλά επεκτάθηκε και σε άλλες κατηγορίες προϊόντων, όπως τα επιδόρπια γάλακτος, γάλα, κρέμα γάλακτος και τυρί. Η μεγάλη επιτυχία του γιαουρτιού Total ΦΑΓΕ Α.Ε. στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν άργησε να κάνει την εμφάνιση της με αποτέλεσμα να ληφθεί η απόφαση για την κατασκευή μιας μονάδας παραγωγής γιαουρτιού στο Johnston, στις Ηνωμένες Πολιτείες στην οποία ξεκίνησε να πρωτολειτούργει τον Απρίλιο του 2008.

4.6. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΕΔΡΑΣ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α. Ε. ΣΤΟ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Μία από τις σημαντικές γαλακτοκομικές επιχειρήσεις με μεγάλη ανάπτυξη όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες όπως η Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, είναι η ΦΑΓΕ Α.Ε., η οποία ήταν και μία από τις επιχειρήσεις που τελικά μετανάστευσαν σε άλλη χώρα. Με βάση κάποιες παρουσιάσεις στελεχών της που διεξήχθησαν το 2014, παρατηρήθηκε ότι το 2012 η εταιρεία πραγματοποίησε εσωτερικές ενέργειες ανασύνταξης, οι οποίες είχαν ως βασικό σκοπό την αύξηση της αποδοτικότητας του Ομίλου. Η ίδρυση της FAGE International S.A, ήταν το αποτέλεσμα που συγκροτήθηκε από αυτή την ανασύνταξη, η οποία από το 2012 αποτέλεσε όχι μόνο μια καινούρια εταιρεία με έδρα το Λουξεμβούργο, αλλά και την μητρική εταιρεία για όλες τις δραστηριότητες του Ομίλου

Η FAGE International S.A. δημιουργήθηκε δεδομένου ότι η Ελλάδα βίωνε πολύ δυσάρεστα οικονομικά προβλήματα τα οποία είχαν τεράστιο αντίκτυπο σε όλους τους τομείς και κατά κύριο λόγο στις επιχειρήσεις, καθώς υπήρχε μεγάλη αστάθεια στους φορολογικούς δείκτες και κατά συνέπεια όλη αυτή η κατάσταση καθίστανται μη βιώσιμη στις μεγάλες επιχειρήσεις. Ακόλουθα με όσα έχει παρουσιάσει ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης σε σχέση με τα φορολογικά προβλήματα που έρχονται αντιμέτωπες οι επιχειρήσεις της χώρας μας, προβάλλει σε θεωρητικό επίπεδο την αιτία που η ΦΑΓΕ και πολλές άλλες εγχώριες επιχειρήσεις καταλήγουν στην απόφαση τελικά να μεταφέρουν την έδρα τους σε αλλοδαπή χώρα, επισημαίνοντας έτσι ότι σε πολλές χώρες και ακόμα περισσότερο στις πιο αναπτυγμένες χώρες υπάρχει μεγάλη αμφιβολία όσον αφορά την δυνατότητα ανάπτυξης των κεφαλαίων της επιχείρησης, καθότι η επέκταση αυτού του κεφαλαίου φορολογείται σε μεγάλο ποσοστό από τις κυβερνήσεις. Αυτή την κατάσταση υπέστη και η ΦΑΓΕ όπως αποδεικνύουν οι οικονομικές καταστάσεις της από το έτος του 2012, δηλαδή ένα έτος πριν μεταφέρει την έδρα της στο Λουξεμβούργο και δημιουργήσει την FAGE International S.A. Οι αιτίες μετανάστευσης της ΦΑΓΕ καθώς και όλοι οι σκοποί και στόχοι, τους οποίους δεν ήταν σε θέση να εκπληρώσει και τελικά κατόρθωσε να επιτύχει μετά την φυγή της, αναφέρονται παρακάτω.

Με βάση μια έρευνα που διεκπεραιώθηκε από οργανισμό αξιολόγησης σχετικά με την μετανάστευση των επιχειρήσεων, εντοπίστηκε ο βασικός λόγος για τον οποίο η

ΦΑΓΕ μετέφερε την έδρα της σε άλλη χώρα. Ο λόγος αυτός ήταν το γεγονός ότι η επιχείρηση είχε πολύ μειωμένα έσοδα με αποτέλεσμα η χρηματοδότηση για την ανάπτυξη της εταιρείας ήταν ανέφικτη. Επίσης, σύμφωνα με άλλη μια αξιολόγηση διαπιστώθηκε ότι μόνο το 1/3 των εσόδων της ΦΑΓΕ είχαν βασική προέλευση από την Ελλάδα και ακόμη κατά τα έτη 2008 με 2013, δηλαδή τα χρόνια που η Ελλάδα υπέφερε από την οικονομική ύφεση, η πιστοληπτική ικανότητα της ΦΑΓΕ είχε υποστεί σοβαρή ζημιά. Επιπλέον, παρατηρείται το γεγονός ότι παρά την αναδιάταξη της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και τα επιτόκια δανεισμού είναι πολύ υψηλά εξαιτίας της έλλειψης φερεγγυότητας, με συνέπεια η ΦΑΓΕ να σταθεί ανίκανη να εξασφαλίσει το απαραίτητο ποσό κεφαλαίου για να είναι σε θέση να μην διακόψει την λειτουργία της στην Ελλάδα

Η ΦΑΓΕ με την μεταφορά της έδρας της στο Λουξεμβούργο κατόρθωσε να αναπτυχθεί σε πολλούς καινούριους τομείς, καθώς με την χρηματοδότηση τα εταιρείας κατάφερε τα παρακάτω:

- Να βελτιώσει τις επιχειρηματικές δραστηριότητές της,
- Να δημιουργήσει μια συνδεδεμένη ψηφιακή παρουσία και εξατομικευμένη εμπειρία μάρκας για τους πελάτες καθώς και άλλους επιχειρηματικούς εταίρους,
- Να εξελιχθεί στην εμπορία των προϊόντων και υπηρεσιών μάρκετινγκ και διαφήμισης,
- Να αναπτύξει μια σημαντική καμπάνια μάρκετινγκ,
- Να βελτιώσει και να αναπτύξει πιο ουσιαστική επικοινωνία με τους υπαλλήλους, τα μέλη και όλους τους συνεργάτες της επιχείρησης,
- Να κατασκευάσει την πλατφόρμα και να ενισχύσει την δυνατότητα για μια πιο εύκολη πλοήγηση των πελατών στο ίντερνετ. Περισσότερες δυνατότητες αναζήτησης για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες της FAGE International S.A. στο διαδίκτυο,
- Μεγαλύτερη ευελιξία στις προσδοκίες των πελατών στο μέλλον καθώς και πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον στις ανάγκες της αγοράς.

Μία από τις βασικές αιτίες συνεπώς της μεταφοράς τα έδρας της ΦΑΓΕ υπήρξε η «βαριά» φορολόγησή της. Αυτό μπορούμε να το διαπιστώσουμε από τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης έπειτα από ενημέρωσή της για την φορολογία το έτος του 2013, όπου υπήρξε η πρώτη χρονιά που η εταιρεία της ΦΑΓΕ δεν φορολογήθηκε με βάση τον φορολογικό συντελεστή της Ελλάδας για τις μεγάλες επιχειρήσεις. Ακόλουθα με το Άρθρο 109 παρ. 1, ο φόρος που αναμένεται για τις μεγάλες ανώνυμες εταιρείες λαμβάνοντας υπόψη τον τζίρο της οποίας επιχείρησης αγγίζει το 26%, ωστόσο ακόλουθα με το Άρθρο 54 από τα κέρδη που κεφαλαιοποιούν ή διανέμουν οι ανώνυμες εταιρείες σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, γίνεται παρακράτηση φόρου με συντελεστή 10%. Σύμφωνα με την παράγραφο 3, Άρθρο 109 προκύπτει η επιπλέον παρακράτηση του 3% από το συνολικό ακαθάριστο εισόδημα για τα ακίνητα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα. Όλα τα παραπάνω δημιούργησαν μια επιζήμια φορολογική κατάσταση για την επιχείρηση αποφασίζοντας έτσι να μεταφερθεί στο Λουξεμβούργο.

Πέρα από το γεγονός ότι η ΦΑΓΕ μετοίκησε στο Λουξεμβούργο, δηλαδή σε μια χώρα μεν με καθόλου υψηλούς συντελεστές φορολόγησης, η οποία, δε, είχε γίνει

κεντρικό θέμα των αποκαλύψεων για τις πρακτικές της με πολυεθνικές, μια από τις βασικές αιτίες που οδήγησαν τελικά στην απόφαση της μεταφοράς της έδρας της, προκύπτει ότι ήταν οι πολύ μεγάλες μεταβολές στην αγορά γάλακτος όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη, καθώς και το κόστος εξασφάλισης των πρώτων υλών, εκτός βέβαια από τα ογκώδη προβλήματα λειτουργίας που έρχεται αντιμέτωπη κάθε επιχείρηση στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το κέρδος του έτους 2013 φάνηκε τελικά ότι ήταν μια πολύ επιζήμια χρονιά. Ωστόσο η εταιρεία της ΦΑΓΕ προβαίνει σε ιδιαίτερα σοβαρές επενδύσεις την χρονιά του 2016, η οποία ήταν μία μονάδα παραγωγής γιαουρτιού στη βιομηχανική ζώνη της πόλης Bettembourg στο Λουξεμβούργο. Όπως αναφέραμε και πιο πάνω η σταθερή και χαμηλή φορολογία του Λουξεμβούργου αναφορικά με την φορολογία της Ελλάδας εν μέσω κρίσης καθώς και η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας της επιχείρησης είχε ως αποτέλεσμα η εταιρεία να έχει μεγαλύτερη δυνατότητα να αναπτύξει την χρηματοδότηση των επενδύσεων της. Επιπλέον ακόμη ένα ζήτημα υπήρξε η βελτίωση της χρηματοδότησης από άλλα πρόσωπα, τα οποία ήταν αξιόπιστα για την αναπτυξιακή πολιτική της εταιρείας βοήθησε σε μεγάλο βαθμό την εταιρεία, να θεσπίσει σοβαρές στρατηγικές ανάπτυξης.

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι πραγματοποιήθηκε ακόμα μία επένδυση το 2014 εκτός συνόρων αναφορικά με την ετήσια έκθεση της ΦΑΓΕ. Με την ίδρυση της δεύτερης εταιρείας της FAGE USA Dairy Industry, ξεκίνησε η ανάπτυξη μιας καινούριας μονάδας παραγωγής στην πόλη του Johnstown στο Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία με την σειρά της αύξησε την δυναμικότητα της παραγωγής εις διπλούν. Κάπως έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε το γεγονός ότι ο Όμιλος ΦΑΓΕ International στόχευε με μεγάλη στρατηγική σκέψη, μέχρι να τοποθετηθεί δυναμικά στην αγορά και να ενισχύσει τις διοικητικές της λειτουργίες και τακτικές, να σπαταλήσει τα δυο πρώτα χρόνια χωρίς να εξασφαλίσει ιδιαίτερα οικονομικά κέρδη. Όταν τα έσοδα του ομίλου άρχισαν ξανά να αυξάνονται πραγματοποίησε σημαντικές επενδύσεις με σκοπό να καταστήσει την ΦΑΓΕ μια αρκετά ανταγωνιστική εταιρεία στον κλάδο τα γαλακτοβιομηχανίας.

Ωστόσο, αυτή η απόφαση της ΦΑΓΕ να μεταναστεύσει στο Λουξεμβούργο δημιούργησε μεγάλες αναταραχές και αποτέλεσε φυσικά μεγάλο πλήγμα στην εγχώρια αγορά, καθώς όπως έχουμε προαναφέρει η κατάσταση του ελληνικού κράτους βρισκόταν σε πολύ δυσάρεστη περίοδο οικονομικά. Αποτέλεσε μεγάλη έκπληξη για το ελληνικό κράτος, καθότι το γεγονός αυτό της μετεγκατάστασης μιας τόσο ικανής και μακρόβιας ελληνικής εταιρείας σε άλλη χώρα, χωρίς να γνωστοποιήσει πιο πριν καθόλου για αυτή την ενέργεια που επρόκειτο να γίνει, ήταν πρωτοφανές. Την πιο σοβαρή απώλεια όμως υπέστησαν τα ταμεία του ελληνικού κράτους, όπως έχουν αναφέρει σημαντικοί οικονομολόγοι, αφού αυτή η «μετακόμιση» ουσιαστικά υποδηλώνει ότι όλα τα έσοδα που αποφέρει η ΦΑΓΕ στις χώρες που δραστηριοποιείται πλέον δεν θα φορολογούνται στην Ελλάδα όπως συνέβαινε έως τότε, αλλά στην καινούρια βάση της εταιρείας που είναι το Λουξεμβούργο. Παρόμοιους τέτοιους προβληματισμούς για την ίδρυση μιας νέας εταιρείας με έδρα σε αλλοδαπή χώρα είχαν πολλές ισχυρές ελληνικές επιχειρήσεις όπως και η S&B Βιομηχανικά Ορυκτά, η οποία όμως έκανε ξεκάθαρο το γεγονός ότι δεν έχει σκοπό να απομακρύνει τις δραστηριότητές της από την Ελλάδα. Επιπλέον, πολλά έχουν ειπωθεί και για την Coca Cola, την πιο ισχυρή εταιρεία σε κεφαλαιοποίηση του Χρηματιστηρίου Αθηνών, για ανάλογες σκέψεις μετεγκατάστασης σε ξένη χώρα. Και όλα αυτά, την περίοδο που η εγχώρια αγορά δεν

έχει ξεπεράσει ακόμα τις ζημιές από φυγές σε άλλες χώρες πολύ σημαντικών πολυεθνικών εταιρειών, με την τελευταία και πιο σημαντική αυτή της γαλλικής αλυσίδας σούπερ μάρκετ Carrefour.

4.7. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΦΑΓΕ Α.Ε. ΜΕ ΤΑ ΓΙΑΟΥΡΤΙΑ TOTAL

Εικόνα: <https://www.economix.gr>

Στα μέσα Φεβρουαρίου του 2005 η γαλακτοβιομηχανία ΦΑΓΕ αντιμετώπισε μία κρίση. Αναλυτικότερα, η εν λόγω κρίση εκδηλώθηκε, την στιγμή που πολλοί πελάτες υπέβαλλαν περισσότερες από 3.000 καταγγελίες στην εταιρία και αρκετές ακόμα στον ΕΦΕΤ, στις οποίες κατήγγειλαν, ότι στα γιαούρτια Total παρουσιάστηκε ευρωτίαση (επιφανειακή μούχλα), πριν ακόμα περάσει η ημερομηνία λήξης, που ανέγραφε πάνω η συσκευασία.

Αυτό το θέμα των γιαουρτιών είχε ήδη ανιχνευθεί από την γαλακτοβιομηχανία περίπου δύο εβδομάδες νωρίτερα και είχε προβεί στην απόσυρση περισσότερων από 700.000 προϊόντων. Από αυτά, τα 100.000 προέρχονταν από τις Η.Π.Α., τα 260.000 από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα 350.000 από δεκάδες σημεία πώλησης σε ολόκληρη τη χώρα, χωρίς να γίνει ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού (FoodandDrinks, 2006). Τα στοιχεία αυτά έγιναν ευρέως γνωστά μέσω του ραδιοφωνικού σταθμού ΣΚΑΪ 100,3 στα τέλη Μαρτίου, ύστερα από καταγγελίες αγανακτισμένων καταναλωτών.

Ο Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων, εν μέσω της όλης κατάστασης, είχε στείλει την 1^η Μαρτίου επιστολή στην εταιρία, με την οποία αιτούνταν εξηγήσεις επί του θέματος. Η ΦΑΓΕ Α.Ε. απάντησε έπειτα από δεκαπέντε ημέρες και ύστερα από επανειλημμένες πιεστικές κινήσεις του ΕΦΕΤ, μέσω επιστολής, η οποία διαβεβαίωνε, ότι η γραμμή παραγωγής σταμάτησε και όλα τα προϊόντα, τα οποία διαπιστώθηκαν με ελάττωμα, ανακλήθηκαν από κάθε σημείο πώλησης. Ύστερα από λίγες ημέρες, ο

ΕΦΕΤ (Ενιαίος Φορέας Ελέγχου Τροφίμων) διεξάγει αναγκαίο έλεγχο στις εγκαταστάσεις της ΦΑΓΕ συμπεραίνοντας, ότι το πρόβλημα στη γραμμή παραγωγής, το οποίο προκάλεσε την αλλοίωση του προϊόντος, επιλύθηκε.

Αμέσως μετά τη γνωστοποίηση του προβλήματος από το ραδιοφωνικό σταθμό ΣΚΑΪ, το Υπουργείο Ανάπτυξης απαίτησε την διεξαγωγή έρευνας, με στόχο να διαλευκάνει την όλη υπόθεση. Επιπλέον, εν μέσω συνεδρίασης επί του θέματος, η οποία διεκπεραιώθηκε με τη πολιτική ηγεσία του υπουργείου Ανάπτυξης, δηλώνουν την αποποίηση των καθηκόντων τους ο πρόεδρος του ΕΦΕΤ Νίκος Κατσαρός και ο διευθυντής του οργανισμού Χρήστος Αποστολόπουλος, η οποία και έγινε αποδεκτή. (Καθημερινή, 2005β). Παράλληλα, σχετικοί οργανισμοί ελέγχου τροφίμων στη Γερμανία και στη Βρετανία βεβαίωσε το γεγονός ότι δεν υπήρξε καμία ενημέρωση για το εν λόγω πρόβλημα, παρόλο που η ΦΑΓΕ εκτελούσε πωλήσεις αυτών των προϊόντων σε αυτές τις χώρες και συνεπώς απαιτούν διευκρινήσεις. Διευκρινήσεις αλλά και διαβεβαιώσεις απαιτεί και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ο Μάρκος Κυπριανού, επίτροπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης υγείας και προστασίας του καταναλωτή ανήγγειλε, ότι: «Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έλαβε ενημέρωση από την ελληνική κυβέρνηση, μέσω του συστήματος άμεσης ειδοποίησης, για να ανακληθούν από τα τέλη του Φεβρουαρίου όλα τα γιαούρτια της ΦΑΓΕ από την αγορά λόγω της ευρωτίσσης που παρουσιάστηκε και λυπούμεθα για αυτό». (Καθημερινή, 2005β).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΩΝ

5.1. ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΠΗΓΕΣ

Πρωτογενείς πηγές πληροφόρησης αποτελούν όσες περιγράφουν αποτελέσματα έρευνας ή γεγονότα χωρίς να έχουν επεξεργαστεί. Προσφέρει δηλαδή ένα πρωτότυπο υλικό το οποίο δημιουργείται όταν εκδηλώνεται ένα γεγονός και δεν έχει υποστεί κάποια αξιολόγηση ή ανάλυση.

Οι τρόποι για να πραγματοποιηθεί η συγκεκριμένη έρευνα είναι οι εξής:

- Χρήση ερωτηματολογίου
- Συνεντεύξεις σε βάθος
- Με τη μέθοδο της παρατήρησης
- Με πειραματισμό

Οι δευτερογενείς πηγές πληροφόρησης αποτελούν τα δημοσιεύματα που είναι αποτέλεσμα της επεξεργασίας των πρωτογενών πηγών πληροφόρησης. Στη δευτερογενή έρευνα γίνονται κριτικές και αναλύσεις στα αποτελέσματα της πρωτογενούς έρευνας. Σε αυτή την ομάδα κατατάσσονται και γεγονότα τα οποία δεν στηρίζονται στη συμμετοχή του συγγραφέα. Στόχος της δευτερογενούς έρευνας είναι οι νέες τροποποιημένες πληροφορίες να εξυπηρετήσουν νέο κοινό.

Χρήσιμα στοιχεία στη δευτερογενή έρευνα μπορούν να αποτελέσουν τα στατιστικά στοιχεία που συλλέγονται από τις κρατικές υπηρεσίες, προηγούμενες, πρόσφατες έρευνες που έχουν γίνει για το ίδιο θέμα, στοιχεία που συγκεντρώνονται από τα διάφορα τμήματα ενός οργανισμού π.χ. τμήμα πωλήσεων, λογιστήριο κ.λπ.

5.2. ΠΟΣΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η διαδικασία πραγματοποίησης μιας ποσοτικής έρευνας ακολουθεί δύο στάδια. Το πρώτο είναι το στάδιο σχεδιασμού στο οποίο καθορίζονται οι σκοποί της έρευνας και προσδιορίζονται τα ζητούμενα. Και το δεύτερο, είναι το στάδιο υλοποίησης, συλλέγονται όλα τα απαραίτητα στοιχεία και γίνεται η επεξεργασία και η ανάλυση των δεδομένων που προκύπτουν. Στο τέλος συνδέονται όλα μαζί και διατυπώνονται τα συμπεράσματα.

5.2.1. Ερωτηματολόγιο

Η συμπλήρωση ερωτηματολογίων στην ποσοτική έρευνα είναι η πιο συνηθισμένη διαδικασία στα οποία αποτυπώνονται τα αποτελέσματα των προσωπικών συνεντεύξεων που λαμβάνονται στη συγκεκριμένη έρευνα.

Η συνέντευξη είναι μια τεχνική που χρησιμοποιεί την προφορική επικοινωνία ανάμεσα σε δύο πρόσωπα, έτσι ώστε αυτός που παίρνει τη συνέντευξη να συλλέξει ορισμένες σημαντικές πληροφορίες στο θέμα της έρευνας. Αυτό απαιτεί λεπτομερή προετοιμασία των ερωτήσεων καθώς μέσα στον ελάχιστο χρόνο θα πρέπει να αποτυπωθούν οι κατάλληλες απαντήσεις.

Η προετοιμασία αυτή οδηγεί στη δημιουργία ερωτηματολογίου από τον ερευνητή, ο οποίος αναλαμβάνει:

- Να μετατρέψει τους σκοπούς της έρευνας σε επί μέρους ερωτήσεις.
- Να προσαρμόσει το ερωτηματολόγιο στα πρόσωπα με τα οποία θα γίνει η συνέντευξη.
- Να ενημερώσει τους συνεντευκτές γι' αυτά έτσι ώστε να μπορέσουν να εκθέσουν με σαφήνεια τις ερωτήσεις στα πρόσωπα που θα υποβληθούν στη συνέντευξη και να προδιαθέσει το ερωτώμενο πρόσωπο να μεταδώσει αυθόρμητα τις πληροφορίες, που περιμένουν.

5.2.2. Απογραφή και δειγματοληψία

Απογραφή είναι η διαδικασία με την οποία συγκεντρώνονται όλες οι παρατηρήσεις του πληθυσμού σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Η απογραφή συγκεκριμένων

χαρακτηριστικών μιας ομάδας λέγεται δειγματοληψία. Ο μεγαλύτερος παράγοντας που διαχωρίζει την δειγματοληψία με την απογραφή, είναι η δυσκολία να πραγματοποιηθεί απογραφή είτε για λόγους αντικειμενικούς είτε για λόγους οικονομίας.

Τα πλεονεκτήματα της δειγματοληψίας σε σχέση με την απογραφή είναι:

α) Η ταχύτητα: Η απογραφή ενός πολύ μεγάλου πληθυσμού χρειάζεται πολύ χρόνο. Αν τα στοιχεία επείγουν η καλύτερη λύση είναι η δειγματοληψία.

β) Το μεγαλύτερο φάσμα έρευνας: Επειδή απευθύνεται σε μικρότερο ποσοστό ατόμων είναι πιο εύκολο να συγκεντρωθούν πληροφορίες για περισσότερα χαρακτηριστικά.

γ) Η ακρίβεια: Στη δειγματοληπτική έρευνα έχουμε πιο ακριβή αποτελέσματα. Η περιορισμένη έκταση της δίνει τη δυνατότητα να υπάρχει ειδικευμένο προσωπικό, πράγμα που θα μειώσει τα σφάλματα παρατήρησης.

Για να υπάρχει επιτυχία σε μια δειγματοληπτική έρευνα πρέπει να έχουμε σαφή και ομοιογενή αριθμό ατόμων. Αν η τιμή του χαρακτηριστικού που μετράμε παίρνει πολύ μικρές και πολύ μεγάλες τιμές, θα πρέπει οι ακραίες περιπτώσεις ν' απομονωθούν και να μελετηθούν χωριστά διαφορετικά τα συμπεράσματα μας δεν θα είναι σωστά.

Τέλος, αν δεν κοιτάξουμε με προσοχή τα σφάλματα παρατήρησης, όσο σωστά κι' αν έχει επιλεγεί το δείγμα, η προσπάθεια θα πάει χαμένη. Αποδεικνύεται πως μια δειγματοληψία επηρεάζεται πολύ περισσότερο σε σχέση με την απογραφή από τα λάθη παρατήρησης.

5.3. ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η ποιοτική έρευνα αποτελεί μια μέθοδο συγκέντρωσης στοιχείων και δεδομένων τα οποία αναλύουν σημαντικές απόψεις, προβλήματα και σημασίες από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Πολλά στοιχεία προέρχονται από συνεντεύξεις μεταξύ των ατόμων, παρατηρήσεις, γνώμες, σχόλια, διάφορες εμπειρίες και αλληλεπιδράσεις, περιπτώσιολογικές μελέτες, βιώματα, αναλύσεις αρχείων, οπτικό υλικό κι ενδοσκοπήσεις. Δύο είναι τα κύρια γνωρίσματα της ποιοτικής μεθόδου. Το πρώτο είναι ότι ο ερευνητής αποτελεί το μέσο με το οποίο πραγματοποιείται η έρευνα, και το δεύτερο είναι ότι ο βασικός σκοπός της είναι να εξετάσει λεπτομερώς ορισμένες απόψεις και εκδοχές του κοινωνικού συστήματος που ερευνά. Και τα δύο κύρια αυτά γνωρίσματα είναι απαραίτητα στοιχεία της διαδικασίας και θεωρούν τον ερευνητή ως αυτόν που δομεί τη γνώση και όχι ως απλό δέκτη αυτής. Ο ερευνητής συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία, τα οποία μετά εξετάζει και επεξηγεί, μέσω της ανάλυσης, σε πληροφορίες. Οι πληροφορίες αυτές, όταν υλοποιούνται και χρησιμοποιούνται επαναλαμβανόμενα στην πράξη σε διάφορες κοινωνικές συνθήκες, γίνονται γνώση.

Η συγκέντρωση στοιχείων μέσω της ποιοτικής έρευνας αποτελεί μια πολυδιάστατη προσέγγιση με τέσσερα μοναδικά γνωρίσματα: (α) ο στόχος είναι μια όσο το δυνατόν πιο πλούσια ανάλυση και περιγραφή του ρεαλιστικού πλαισίου της έρευνας, (β) δεν

είναι από την αρχή ακριβώς προκαθορισμένο το τι στοιχεία μπορεί να συγκεντρωθούν, (γ) γίνεται χρήση πολλών και διάφορων τρόπων για την συλλογή των απαραίτητων στοιχείων, (δ) όλα τα στοιχεία και οι πληροφορίες δεν είναι πάντα αντικειμενικά.

Η διαφορά με τις ποσοτικές μεθόδους έρευνας είναι ξεκάθαρη όπου θεωρητικά αν διαφορετικοί ερευνητές μελετήσουν το ίδιο φαινόμενο χρησιμοποιώντας την ίδια μέθοδο και διαδικασία θα πρέπει να καταλήξουν στα ίδια συμπεράσματα.

5.4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας έκανε εμφανή την σχέση αλληλεξάρτησης, που έχει η οικονομία με τις επιχειρήσεις, καθώς και τις επιπτώσεις, που προκαλεί μία οικονομική κρίση στον τομέα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, τέθηκε ως σημείο αναφοράς η γαλακτοβιομηχανία ΦΑΓΕ Α.Ε., η οποία εν μέσω οικονομικής κρίσης υπέστη ένα συμβάν, που της προκάλεσε δυσφήμιση και οικονομικές επιπτώσεις.

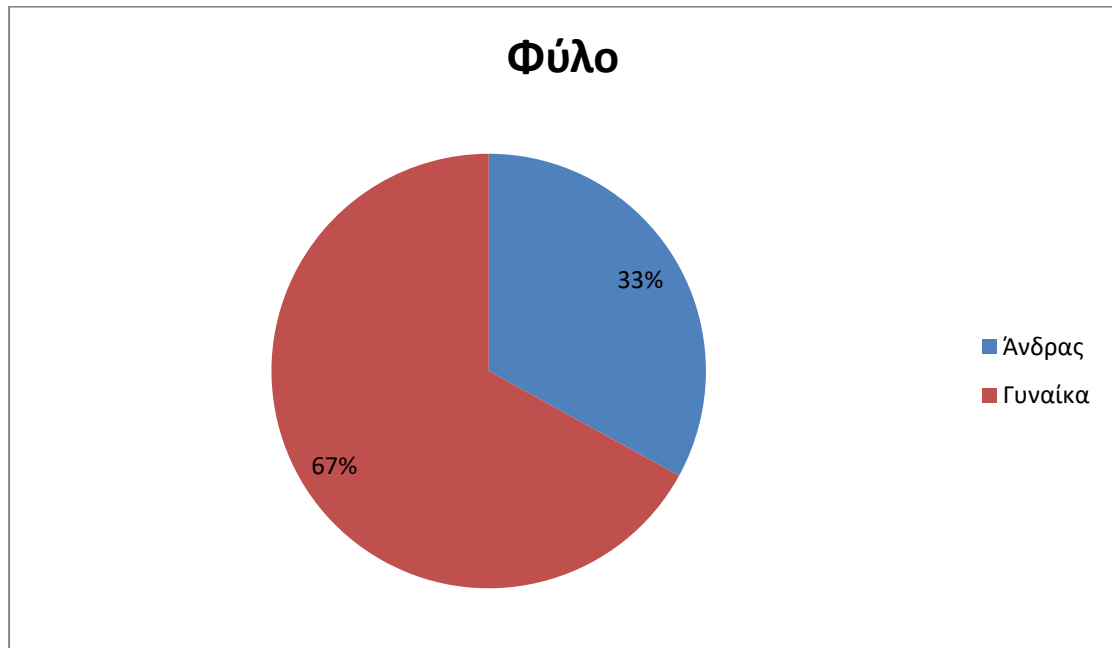
Το πρακτικό μέρος της εργασίας ερευνά τη στάση των επιχειρήσεων απέναντι στην οικονομική κρίση, την επιθυμία τους για φυγή αλλά και τη θέση, που λαμβάνουν απέναντι σε επιχειρήσεις, όπως είναι η ΦΑΓΕ Α.Ε.

Η έρευνα διεξήχθη τον Δεκέμβριο του 2020 και ως δείγμα ορίστηκαν ιδιοκτήτες επιχειρήσεων, οι οποίες εδρεύουν στη Πάτρα και στην Πρέβεζα. Ο χαρακτήρας της έρευνας είναι ποσοτικός, καθώς αναφέρεται στη συστηματική διερεύνηση φαινομένων με στατιστικές μεθόδους και αριθμητικά δεδομένα.

Το ερωτηματολόγιο της έρευνας διανεμήθηκε σε 30 επιχειρηματίες και αποτελείται από δώδεκα ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου. Συγκεκριμένα, οι πρώτες ερωτήσεις αφορούν σε πληροφορίες σχετικά με το φύλο και την ηλικία των ερωτηθέντων, ενώ έπειτα ακολουθούν ερωτήσεις σχετικά με τα έτη λειτουργίας της επιχείρησης και τον τομέα εξειδίκευσης της. Εν συνέχεια, πραγματοποιούνται ερωτήσεις, ώστε να σχηματίσουμε μία εικόνα αναφορικά με την επιθυμία των επιχειρηματιών να μεταφέρουν την επιχείρηση τους εκτός Ελλάδας κατά την περίοδο της κρίσης. Τέλος, με βάση ορισμένων ερωτήσεων που πραγματοποιήθηκαν, ενημερωνόμαστε για το αν το δείγμα γνωρίζει την ΦΑΓΕ Α.Ε. και παρατίθενται ορισμένες ερωτήσεις σχετικά με τη γνώμη τους απέναντι στην εταιρεία.

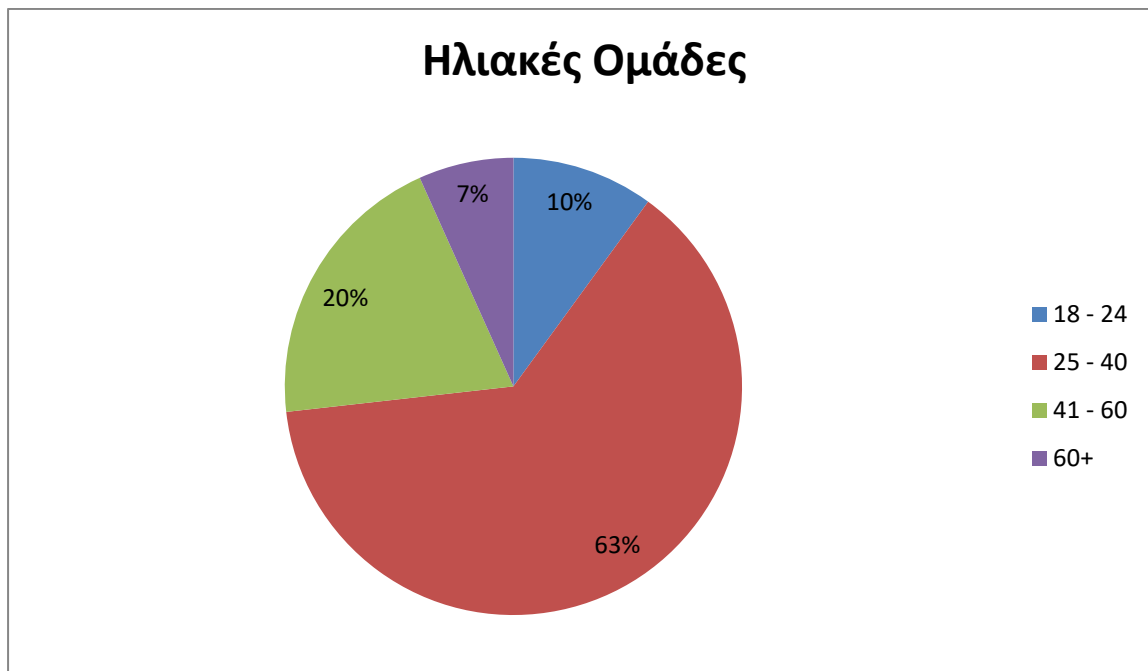
5.5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ερώτηση 1^η: Ποιο είναι το φύλλο σας;

Όπως γίνεται εμφανές η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή των επιχειρηματιών, που έλαβαν μέρος στην έρευνα είναι γυναίκες με ποσοστό 67%, ενώ οι άνδρες αποτελούν μόλις το 33%.

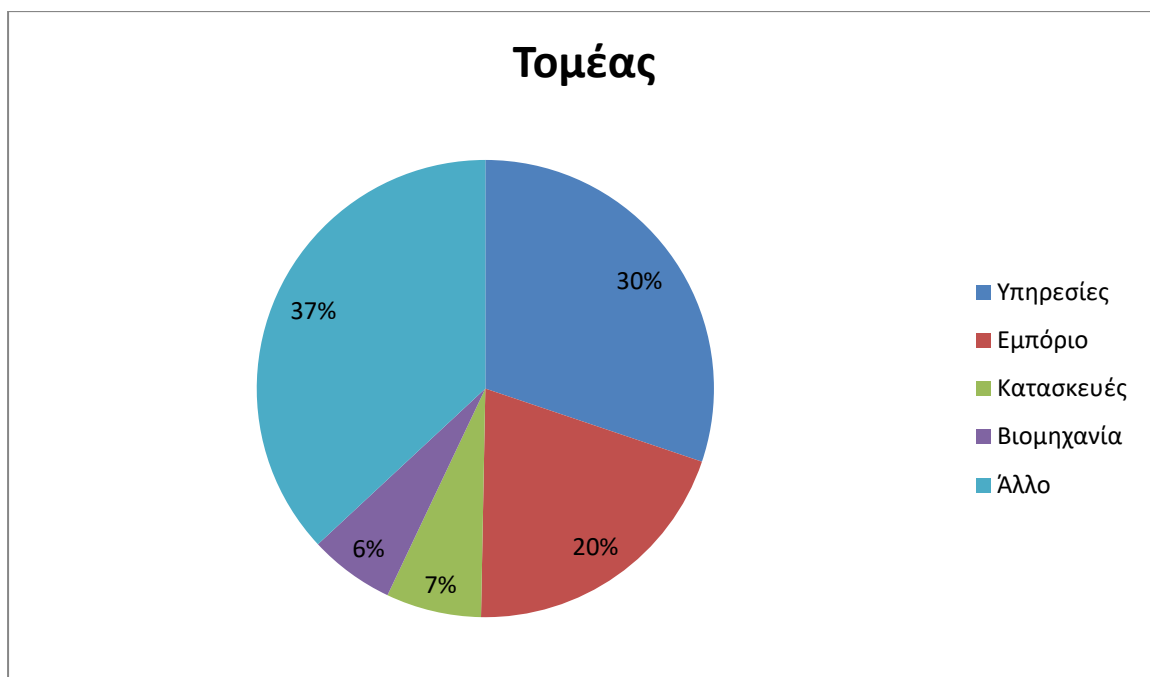
Ερώτηση 2^η: Σε ποια ηλικιακή ομάδα συγκαταλέγεστε;

Από το παραπάνω διάγραμμα προκύπτει, ότι η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 25 – 40. Συγκεκριμένα, το 63% ανήκει στην προαναφερθείσα ομάδα ενώ το αμέσως επόμενο υψηλό ποσοστό, δηλαδή το 20% ανήκει στην ομάδα των 41 – 60. Με ποσοστό 10% ακολουθούν όσοι συμπεριλαμβάνονται στην ηλικιακή ομάδα των 60+ ενώ μόνο το 7% κυμαίνεται από 18 – 24 ετών.

\

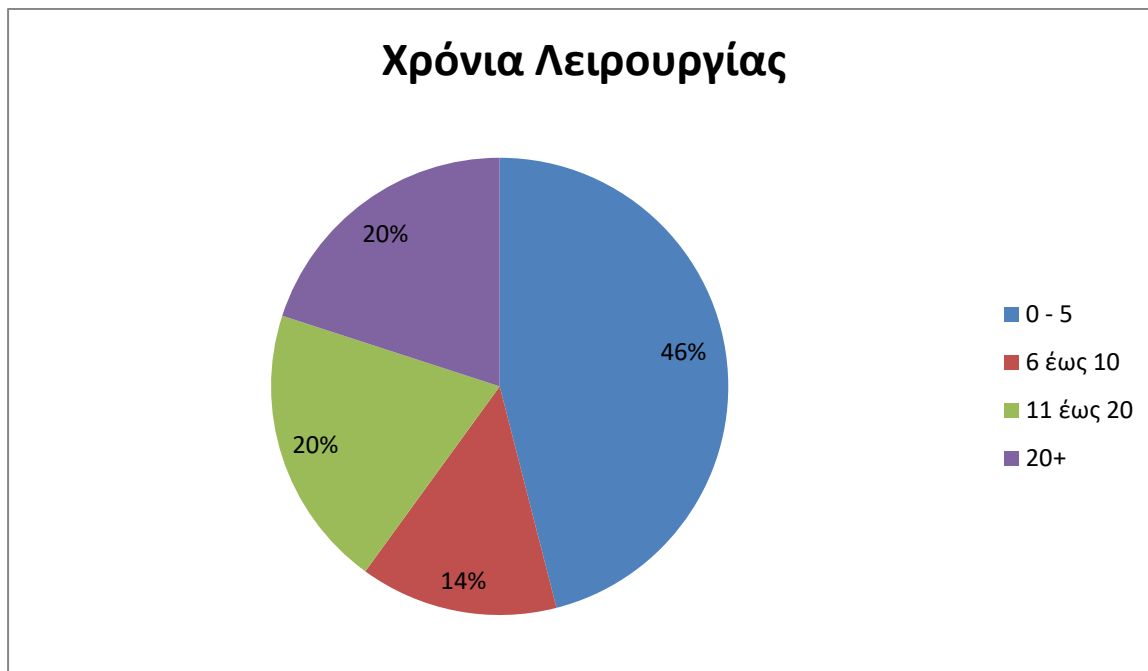
Ερώτηση 3^η: Σε ποιόν τομέα δραστηριοποιείται η επιχείρησή σας;

Σύμφωνα με τα στοιχεία του διαγράμματος το 30% του δείγματος, ειδικεύεται στις υπηρεσίες, ενώ το 20% , ειδικεύεται στο εμπόριο. Επιπλέον, παρατηρούμε ότι το 7% ασχολείται με τις κατασκευές ενώ το 6% με τη βιομηχανία. Τέλος, το 37% δραστηριοποιείται σε άλλους τομείς, που δεν αναφέρονται.

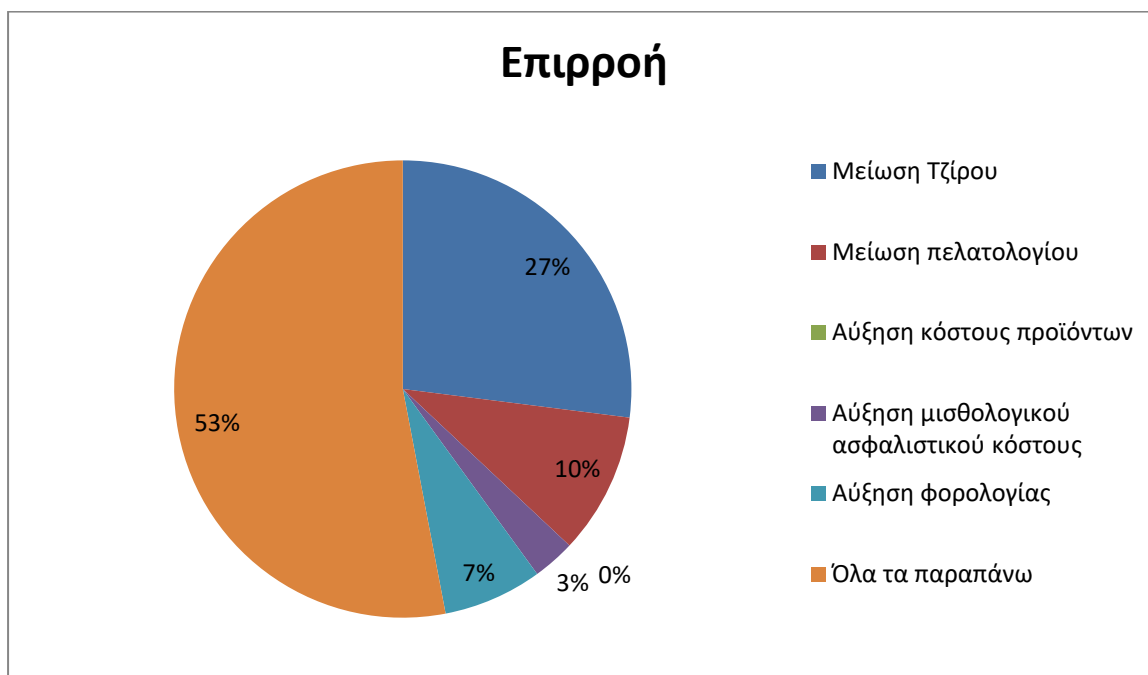

Ερώτηση 4^η: Πόσα χρόνια λειτουργεί η επιχείρησή σας;

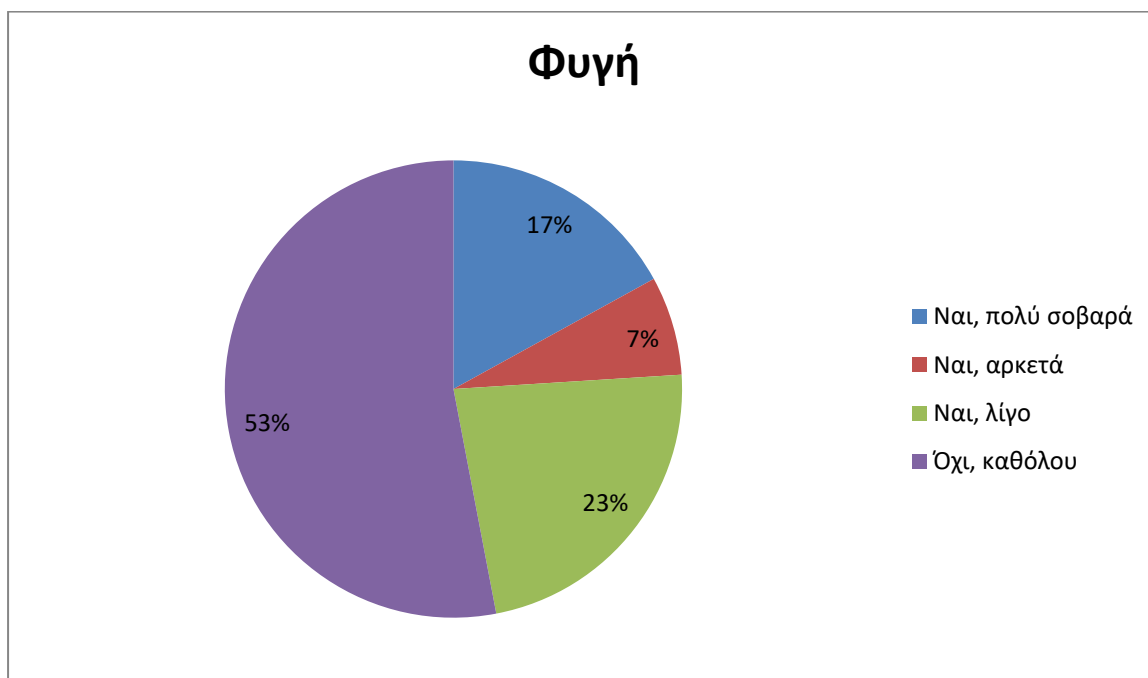
Η πλειοψηφία του δείγματος, όπως φαίνεται, λειτουργεί την επιχείρησή σχεδόν μία πενταετία. Αναλυτικότερα, το 46% των επιχειρήσεων, που εξετάστηκαν λειτουργεί 0 έως 5 χρόνια, καθώς παρατηρούμε ότι σε ποσοστό 20% λειτουργούν 11 έως 20 χρόνια αλλά παράλληλα και πάνω από 20 χρόνια. Μόλις το 14% λειτουργεί από 6 έως 10 έτη.

Ερώτηση 5^η: Με ποιόν τρόπο η επιχείρησή σας έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση;

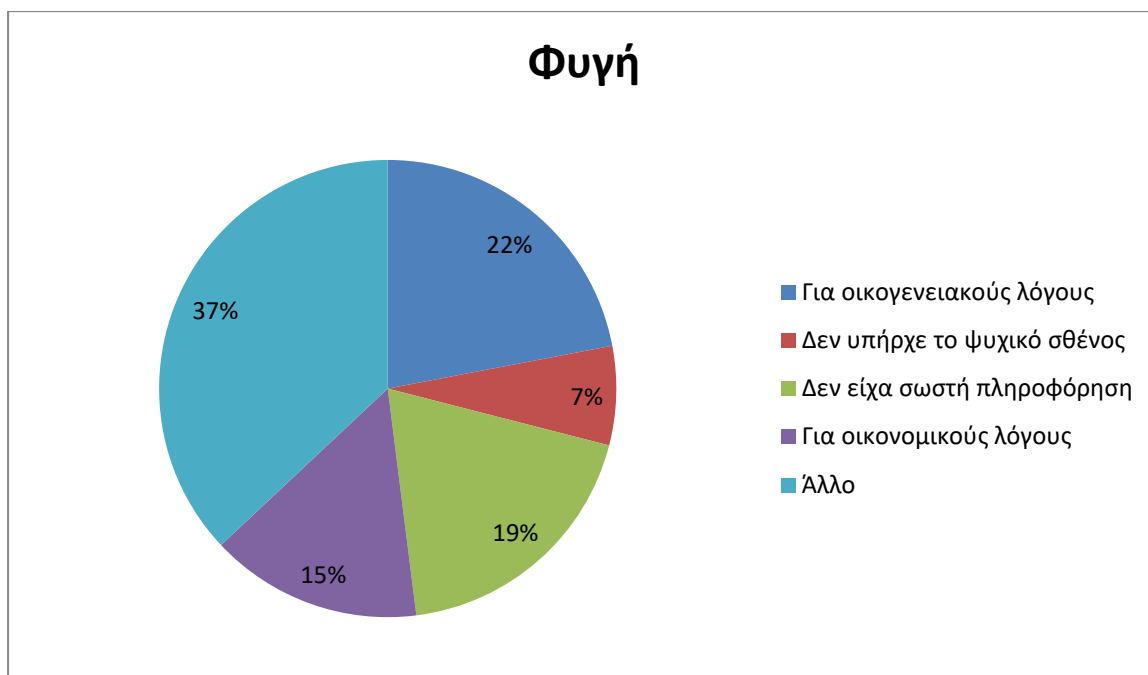
Η επιρροή της οικονομικής κρίσης στις επιχειρήσεις, όπως φαίνεται, ήταν αρνητική. Συγκεκριμένα, το 27% δήλωσε, ότι η οικονομική κρίση προκάλεσε τη μείωση του τζίρου στην επιχείρησή τους, ενώ το 10% σημείωσε μείωση πελατολογίου. Παρατηρούμε επίσης, ότι σημειώθηκαν πολύ μικρά ποσοστά της τάξης 0% για την αύξηση κόστους προϊόντων, 3% για την αύξηση μισθολογικού ασφαλιστικού κόστους και 7% για την αύξηση φορολογίας καθώς η πλειοψηφία των ερωτηθέντων με ποσοστό 53% δήλωσε ότι, η οικονομική κρίση επηρέασε την επιχείρησή τους από όλα τα παραπάνω.

Ερώτηση 6^η: Σκεφτήκατε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης να μεταφέρετε την εταιρεία σας σε άλλη χώρα;

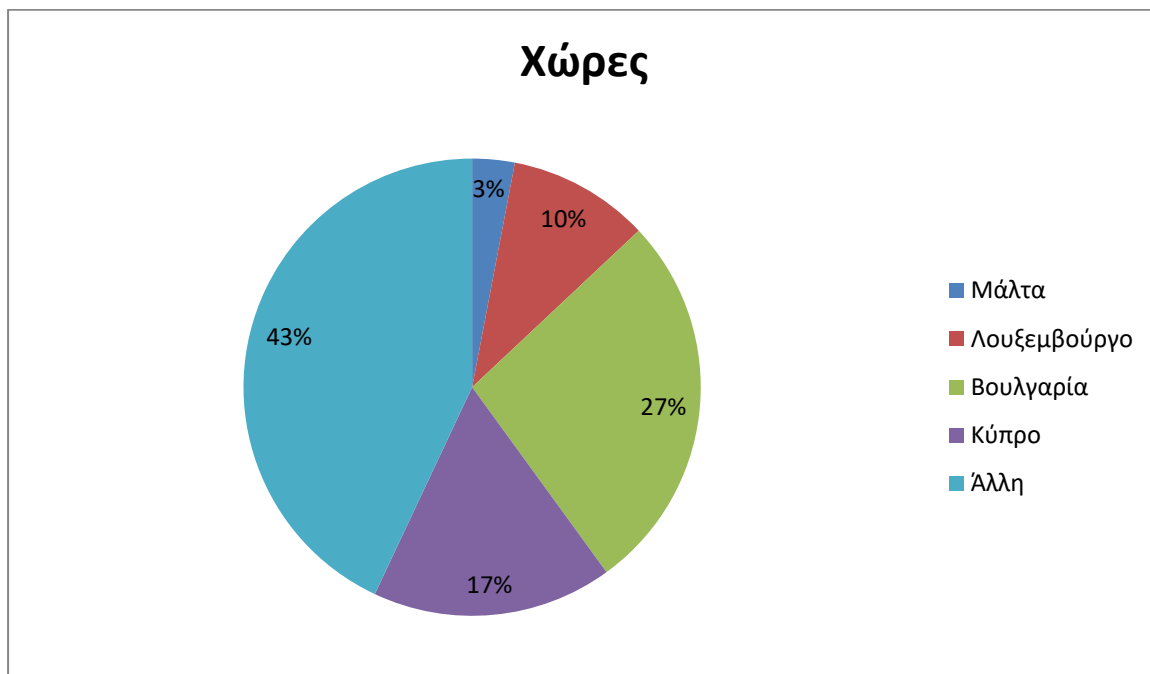
Από τα στατιστικά προκύπτει, ότι η πλειοψηφία του δείγματος με ποσοστό 53% δεν σκέφτηκε καθόλου τη μεταφορά της επιχείρησης στο εξωτερικό. Παρόλα αυτά, διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό, αντέδρασε θετικά σε αυτή τη σκέψη για την μεταφορά της επιχείρησης με το 23% των ερωτηθέντων να απαντάει πως το σκέφτηκαν λίγο, στην συνέχεια το 17% να το σκέφτηκε πολύ σοβαρά και μόλις το 7% να το σκέφτηκε αρκετά.

Ερώτηση 7^η: Αν το σκεφτήκατε, για ποιο λόγο δεν το υλοποιήσατε;

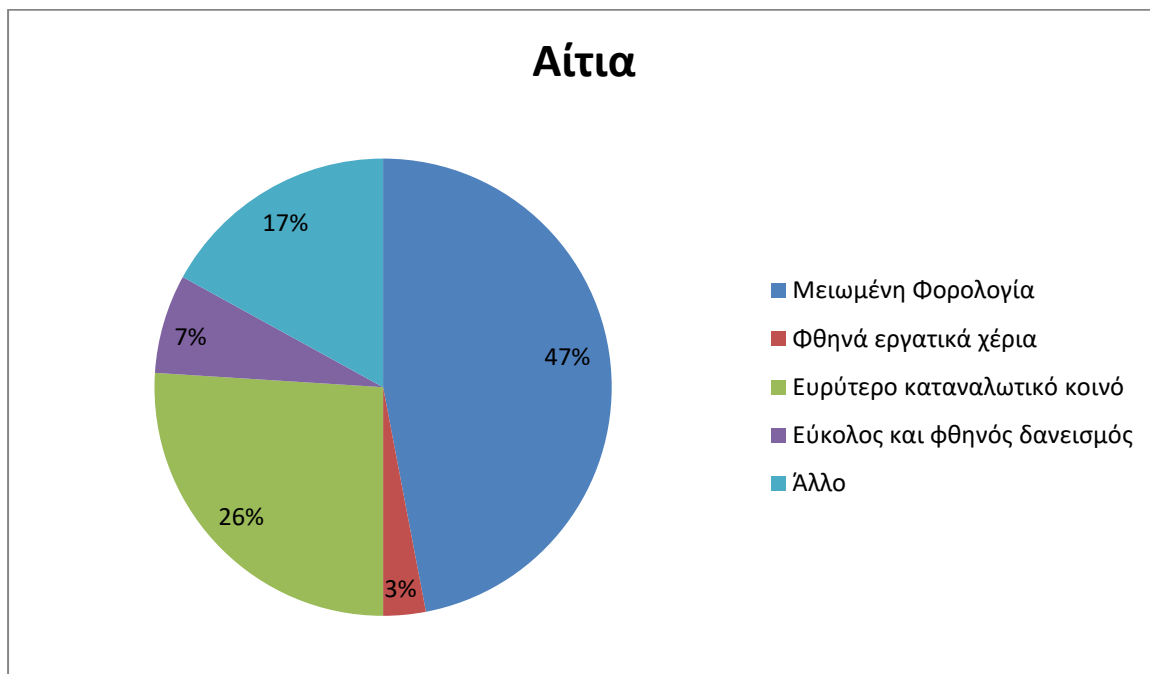
Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να αποκαλύψουν τον λόγο παραμονής τους στην Ελλάδα. Το 22% δήλωσε, ότι αιτία της παραμονής του ήταν για οικογενειακούς λόγους, ενώ το 7% επικαλέστηκε πως δεν υπήρχε το ψυχικό σθένος. Επίσης, το 19% αναφέρει τον λόγο πως δεν είχαν τη σωστή πληροφόρηση που στάθηκε εμπόδιο στην φυγή και το 15% αναφέρεται σε οικονομικούς λόγους, γι αυτή τη κίνηση. Τέλος, παρατηρούμε πως η πλειοψηφία με ποσοστό 37% επικαλείται άλλους λόγους, που δεν αναφέρονται.

Ερώτηση 8^η: Αν αποφασίζατε να φύγετε από τη χώρα ως επιχείρηση, σε ποια χώρα θα καταφεύγατε;

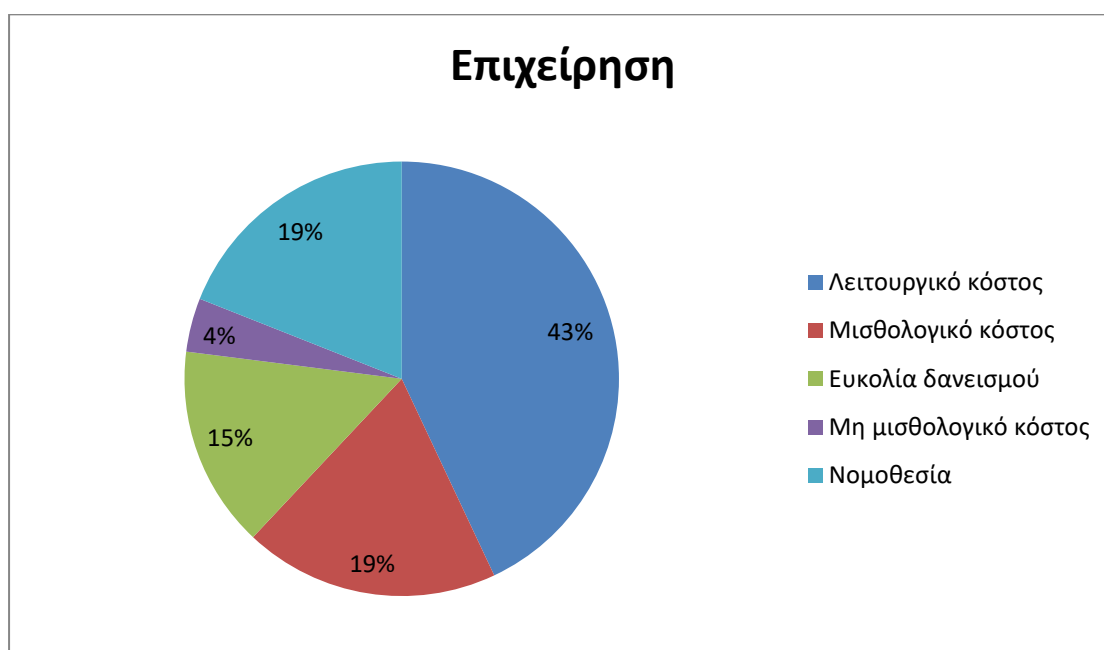
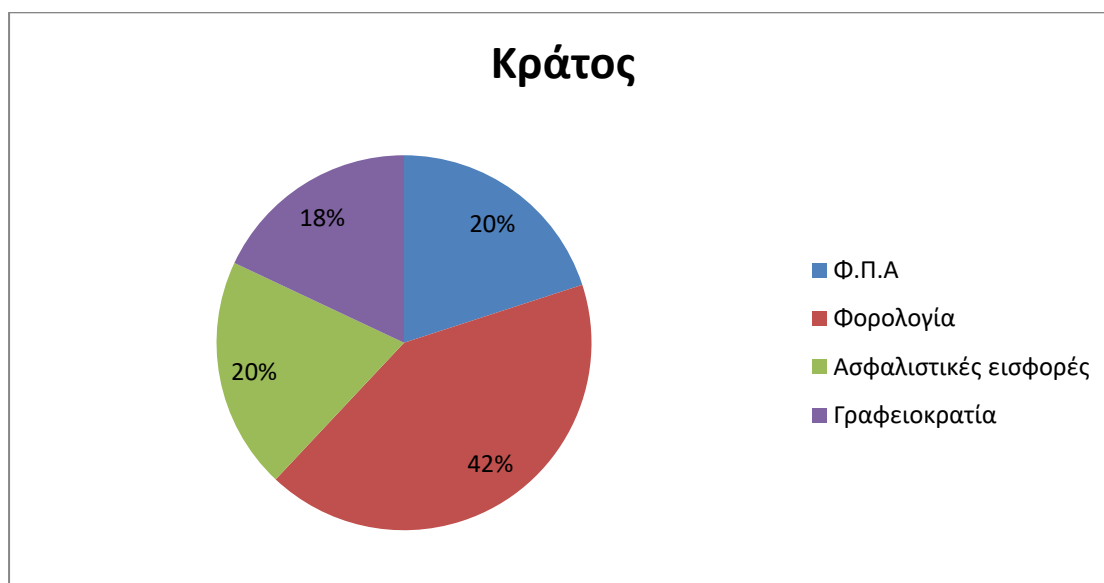
Από τα παραπάνω στατιστικά προκύπτει ότι, μόνο το 3% αν χρειαζόταν να μεταφέρει την επιχείρηση στο εξωτερικό, θα επέλεγε την Μάλτα. Επίσης, μικρό ποσοστό με μόλις 10% σημειώθηκε και για το Λουξεμβούργο. Το 27% φαίνεται πως θα επέλεγε τη Βουλγαρία ως πιθανή χώρα μετανάστευσης και το 17% την Κύπρο, ενώ η πλειοψηφία με ποσοστό 43% δήλωσε κάποια άλλη χώρα ως πιθανή επιλογή.

Ερώτηση 9^η: Για ποιο λόγο θα επιλέγατε μία από αυτές τις χώρες;

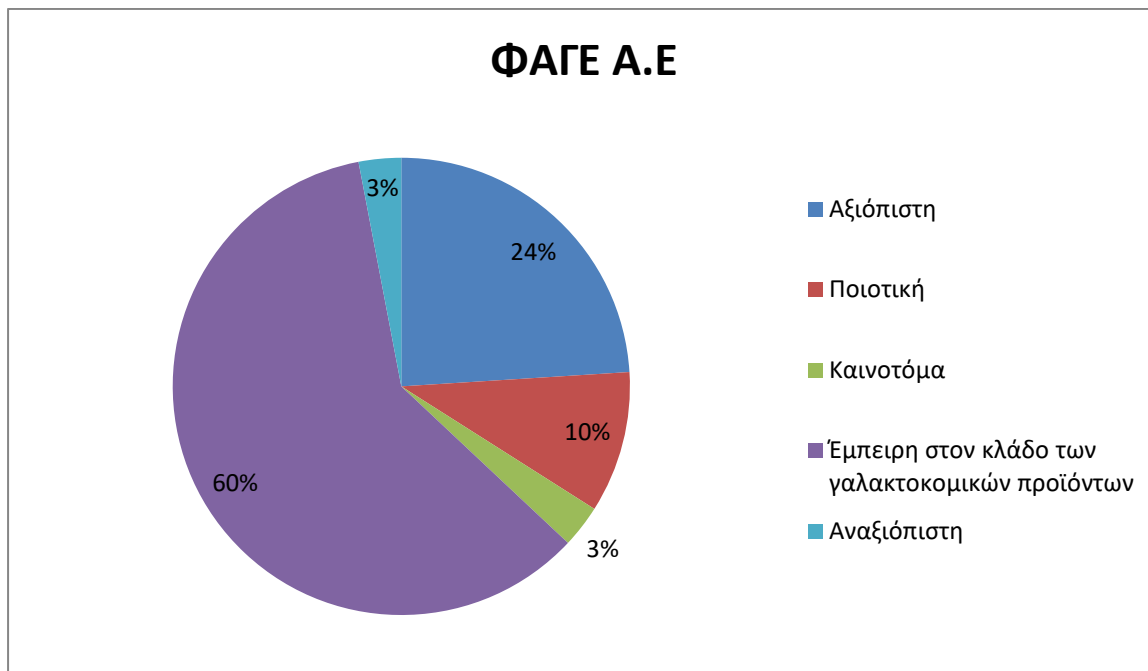
Όπως γίνεται εμφανές το 47% επιλέγει τη χώρα με βασικό κριτήριο τη μειωμένη φορολογία, ενώ το 26% επιλέγει τη χώρα με το ευρύτερο καταναλωτικό κοινό. Επίσης, από τα στατιστικά διαπιστώνεται ότι, το 17% επιλέγει χώρα με άλλους αδιευκρίνιστους λόγους. Τέλος, το 7% από το εύρος των ερωτηθέντων αιτιολόγησε για εύκολο και φθηνό δανεισμό, καθώς μόνο το 3% έδωσε ως απάντηση τα φθηνά εργατικά χέρια.

Ερώτηση 10^η: Ως επιχείρηση, ποιοι θεωρείτε, ότι είναι οι λόγοι, που οδηγούν τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό από τη πλευρά του κράτους και από την οπτική της επιχείρησης.

Γίνεται εμφανές ότι οι λόγοι, που οδηγούν μία επιχείρηση στο εξωτερικό προέρχονται τόσο από το κράτος όσο και από την επιχείρηση. Συγκεκριμένα το 42% οδηγείται στο εξωτερικό λόγω της αυξημένης φορολογίας ενώ σε ποσοστό 20% λόγω του αυξημένου Φ.Π.Α καθώς παράλληλα το ίδιο ποσοστό του 20% σημειώθηκε και για τις ασφαλιστικές εισφορές. Τέλος από την πλευρά του κράτους, το 18% κατέλαβαν λόγοι γραφειοκρατίας. Από την οπτική των επιχειρήσεων, παρατηρούμε πως η πλειονότητα των επιχειρηματιών απάντησε με ποσοστό 43%, ότι θα μετέφεραν την έδρα της επιχείρησής τους για λόγους λειτουργικού κόστους, στην συνέχεια διαπιστώνουμε ότι το 19% ισχυρίστηκε αιτίες μισθολογικού κόστους καθώς επίσης και την νομοθεσία με ποσοστό 19% αντίστοιχα. Επιπλέον, το 15% δήλωσε ότι εγκαταλείπει την χώρα λόγω ευκολίας δανεισμού και μόνο το 4% απάντησε για λόγους μη μισθολογικού κόστους.

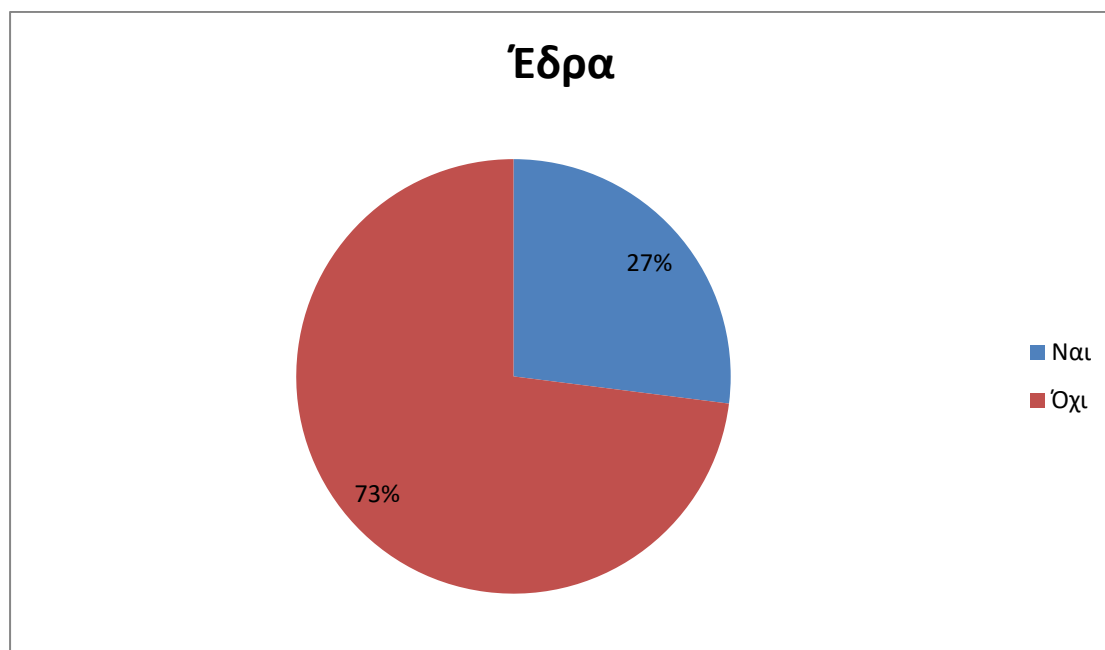
Ερώτηση 11^η: Ποια είναι η γνώμη σας για τη ΦΑΓΕ Α.Ε;

Όπως φαίνεται, η πλειοψηφία του δείγματος, δηλαδή το 60% θεωρεί ότι η γαλακτοβιομηχανία έχει εμπειρία στον τομέα όπου ειδικεύεται. Το αμέσως επόμενο χαρακτηριστικό, που υπερिशύει με ποσοστό 24% είναι αυτό της αξιόπιστης επιχείρησης. Επίσης, το 10% θεωρεί την ΦΑΓΕ ποιοτική. Τέλος, το 3% του δείγματος θεωρεί την επιχείρηση καινοτόμα, ωστόσο υπάρχει και η άποψη της αναξιόπιστης επιχείρησης επίσης με 3% ποσοστό.

Ερώτηση 12^η: Γνωρίζετε ότι η ΦΑΓΕ Α.Ε. έχει μεταφέρει την έδρα της στο εξωτερικό;

Σε αυτή την ερώτηση η πλειονότητα των ερωτηθέντων, δηλαδή το 72% δήλωσε, ότι δεν είχε ενημερωθεί ή ασχοληθεί για την μεταφορά της έδρας της ΦΑΓΕ Α.Ε. στο εξωτερικό. Αντιθέτως, το 28% δήλωσε ότι γνωρίζει για την μεταφορά της έδρας της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο : ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο θεωρητικό μέρος αυτής της εργασίας μελετήθηκαν οι έννοιες της οικονομικής κρίσης γενικά, αλλά και ειδικότερα αναφορικά με την οικονομική κρίση της Ελλάδας. Επίσης αναλύθηκε η έννοια της φυγής των επιχειρήσεων στο εξωτερικό και ως βασικός άξονας έρευνας και πορείας της εργασίας τέθηκε η περίπτωση της γαλακτοβιομηχανίας ΦΑΓΕ Α.Ε.

Αναλυτικότερα στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εμφανές, ότι η οικονομικής κρίση

προκαλεί αρχικά επιπτώσεις στη κοινωνική ζωή, αλλά και σε άλλους τομείς, οι οποίες όμως διαφοροποιούνται μεταξύ των χωρών. Συγκεκριμένα, προκαλούνται παθογένειες, όπως είναι η ανεργία και η αύξηση του δημοσίου χρέους, οι οποίες εκφράζονται με διαφορετικά ποσοστά σε κάθε χώρα, αναλογικά με την ανάπτυξη της. Η παγκόσμια κρίση, που προέκυψε, οφειλόταν σε πολλούς παράγοντες, ξεκίνησε από τις Η.Π.Α το 2007 και εξαπλώθηκε αργά σε όλες τις χώρες, λόγω του ότι η παγκοσμιοποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος είχε δημιουργήσει σχέσεις εξαρτημένων αγορών. Η κρίση, όταν εξαπλώθηκε στην Ευρωζώνη προκάλεσε επιπτώσεις στον τραπεζικό τομέα, κρίση δημοσίου χρέους και κρίση στάσης επένδυσης. Στην Ελλάδα έφτασε το 2008. Ο υψηλός δανεισμός σε συνδυασμό με τα επαναλαμβανόμενα ελλείμματα, τόσο στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, όσο και στον κρατικό προϋπολογισμό, οδήγησαν στη μείωση της φερεγγυότητας του Ελληνικού κράτους.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η πορεία της Ελλάδας προς το ΔΝΤ και οι προτάσεις του ΔΝΤ για την Ελλάδα. Αναλυτικότερα, το σχέδιο σωτηρίας της Ελλάδας ήταν σχέδιο σωτηρίας των πιστωτών της κατά κύριο λόγο. Έτσι, βασική προϋπόθεση για την εκταμίευση δανείων αποτελούσε η εκπόνηση και η πιστή εφαρμογή ενός δρακόντειου οικονομικού προγράμματος. Στις επιχειρήσεις, γενικά προκλήθηκε μείωση της αγοραστικής δύναμης, ανεπαρκής ετοιμότητα των επιχειρήσεων να δεχτούν την οικονομική κρίση και περιορισμένος προϋπολογισμός. Ορισμένες μικρές επιχειρήσεις παρόλα αυτά, παρουσίασαν ευελιξία. Τέλος, το μάρκετινγκ θεωρήθηκε βασική περικοπή, που πρέπει να πραγματοποιηθεί. Στις Ελληνικές επιχειρήσεις εμφανίστηκαν ζητήματα επιβίωσης και η ανεργία ανήλθε στο 28%.

Το τρίτο κεφάλαιο αφορά στη τάση φυγής των επιχειρήσεων στο εξωτερικό κατά τη διάρκεια της κρίσης. Με την έξοδο των επιχειρήσεων από τη χώρα, προκαλείται απώλεια θέσεων εργασίας, καθώς και υπονόμευση της ανταγωνιστικότητας και ρευστότητας της χώρας. Οι επιχειρήσεις αυτές μετακινούνται σε χώρες όπως είναι η Κύπρος, που τους παρέχουν οφέλη. Η Ελλάδα δεν έχει ευνοϊκή φορολογία, έχει εκτεταμένη γραφειοκρατία και παρέχει συνολική επιβάρυνση εργοδότη και εργαζομένου 40%, ενώ την ίδια στιγμή στην Κύπρο αυτά τα ποσοστά δεν ξεπερνούν το 20%.

Το τέταρτο κεφάλαιο αφορά στην ΦΑΓΕ Α.Ε. την γαλακτοκομική εταιρεία της οικογένειας Φιλίππου, που έχει διαπρέψει στον τομέα και αποτελεί μία από τις σημαντικότερες επιχειρήσεις από το 1926, όπου ιδρύθηκε. Το 2012 δεδομένου ότι η Ελλάδα βίωνε πολύ δυσάρεστα οικονομικά προβλήματα και η οικονομική κρίση επηρέασε την επιχείρηση της ΦΑΓΕ σε όλους τους τομείς με αποτέλεσμα να οδηγηθεί στην μεταφορά της έδρας της στο Λουξεμβούργο και την ίδρυση εκεί της FAGE International S.A. Το 2005 πέρασε μία κρίση με τα γιαούρτια Total, διότι παρουσιάστηκε ευρωτίαση στην επιφάνεια του γιαουρτιού πριν την αναγραφόμενη ημερομηνία λήξης.

Το τελευταίο κεφάλαιο αποτελεί το πρακτικό μέρος της εργασίας, καθώς όλα όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα μέρη της εργασίας έχουν χρησιμοποιηθεί, με σκοπό τη δημιουργία ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο αυτό διανεμήθηκε σε επιχειρηματίες, που τα απάντησαν ανώνυμα. Τα αποτελέσματα ήταν τα εξής:

- Η πλειοψηφία του δείγματος είναι γυναίκες.
- Η πλειοψηφία ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 25 – 40 ετών.
- Η πλειοψηφία δραστηριοποιούνται σε τομέα όπου δεν διευκρινίζεται.
- Οι επιχειρήσεις των περισσότερων λειτουργούν έως 5 έτη.
- Οι περισσότερες επιχειρήσεις του δείγματος έχουν επηρεαστεί αρνητικά από

την οικονομική κρίση με τη μείωση τζίρου, τη μείωση πελατολογίου, την αύξηση κόστους προϊόντων, την αύξηση μισθολογικού ασφαλιστικού κόστους και τη αύξηση φορολογίας.

- Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων δεν σκέφτηκαν καθόλου να φύγουν από τη χώρα κατά τη διάρκεια της κρίσης.
- Όσοι το είχαν σκεφτεί, η πλειοψηφία δεν το υλοποίησε για λόγους όπου δεν διευκρινίζονται ακριβώς.
- Αν οι ερωτηθέντες χρειαζόταν να μεταφέρουν την εταιρεία τους σε άλλη χώρα θα κατέφευγαν κατά πλειοψηφία σε χώρες οι οποίες δεν προσδιορίζονται με αμέσως επόμενο μεγάλο ποσοστό να καταφεύγει στην Βουλγαρία
- Ο βασικότερος λόγος που μια επιχείρηση θα κατέφευγε σε αλλοδαπή χώρα με βάση την πλειονότητα του δείγματος αποτελεί η μειωμένη φορολογία.
- Οι λόγοι, που θα οδηγούσαν μία επιχείρηση στο εξωτερικό οφείλονται τόσο στο κράτος, λόγω της υφιστάμενης αυξημένης φορολογίας αλλά και όσο στην επιχείρηση, λόγω του λειτουργικού κόστους.
- Θεωρούν ότι η ΦΑΓΕ είναι μία επιχείρηση κατά κύριο λόγο έμπειρη στον κλάδο των γαλακτοκομικών προϊόντων και αξιόπιστη προς το κοινό.
- Η πλειοψηφία του δείγματος φαίνεται πως δεν γνώριζε ότι η ΦΑΓΕ Α.Ε. έχει μεταφέρει την έδρα της στο Λουξεμβούργο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αδαμόπουλος, Ι., Γεωργόπουλος Ε, Θεδοση, Γ. (2016), Η Εφαρμογή Των Capital Controls στην Ελληνική Οικονομία – Η Επιρροή των Κεφαλαιακών Περιορισμών στις Επιχειρήσεις. Πτυχιακή εργασία Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Ελλάδας
- Βογγόλη, Α. (2016). Η επίδραση των κεφαλαιακών περιορισμών στην ρευστότητα. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Γεωργούλα, Δ. (2018). Η επιβολή των κεφαλαιακών ελέγχων και οι συνέπειες τους στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Η περίπτωση της Ελλάδας. Μεταπτυχιακή εργασία, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, ΣΔΟ, ΤΕΙ Ηπείρου. Πρέβεζα.
- Γκίκας Α. Χαρδούβελης, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας,
- Καρφάκης, Κ. Ι. (2008). Διεθνείς Νομισματικές Σχέσεις, θεωρία και πρακτική (pp245). Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Κουφάρης Γ. (2010) , «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι χρηματιστηριακές αγορές». Περιοδικό Χρήμα, Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010.
- Κότιος, Α., & Παυλίδης, Γ. (2012). Διεθνείς Οικονομικές Κρίσεις, Κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής, Οι διεθνείς κρίσεις ύφεσης Αθήνα: Εκδοτικός

οίκος Rosili. (pp. 22-32).

- Σερετίδου Δ., (2012), “Οικονομική Κρίση στην Ελλάδα: Πως φτάσαμε και που πάμε;”, Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ψηφιακό Σχολείο, "Οικονομικές Διακυμάνσεις - Πληθωρισμός-Ανεργία" Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Συρίγγου, Ε., (2006).“To Crisis Management στις Ελληνικές Εταιρείες Γαλακτοκομικών Προϊόντων. Μελέτη Περίπτωσης: Friesland Foods Hellas”, Μεταπτυχιακή εργασία, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Σφακιανάκης, Μ., (2000). “Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού”, Αθήνα : Εκδόσεις Έλλην.
- Τσικρικώνα, Φ., (2006). “Διαχείριση κρίσεων και οι βέλτιστες πρακτικές τους”, Πτυχιακή εργασία, Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Δυτικής Μακεδονίας.
- Χρήστου, Ε. (1999). «Έρευνα Τουριστικής Αγοράς», Αθήνα: Εκδόσεις Interbooks.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Assael, H. (1992). “Consumer Behaviour and Marketing Action”, Boston: Kent Publishing Company.
- Barton, L. (1993). “Crisis in organizations: Managing and communicating in the Heat of chaos”, Cincinnati, Ohio: South – Western.
- Bennett, P.D. (1995). “Dictionary of Marketing Terms”, 2nd edition, Chicago: American Marketing Association.
- Berelson, B. & Steiner, G. (1964). “Human Behavior: An Inventory of Scientific Findings”, New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Bryman, A. & Cramer, D. (1997). “Quantitative Data Analysis with SPSS for Windows. A Guide for Social Sciences”, London: Routledge.
- Chisnall, P. (1975). “A behavioural analysis”, London: McGraw Hill.
- Chisnal, P.M. (1986). “Marketing Research”, 3 rd edition, New York: McGraw Hill.
- Clarke, A. (1999). “Evaluation Research. An introduction to Principles, Methods and Practices”, Sage publications.
- Clark, M., Riley, M., Wilkie, E. & Wood, R. (2000). “Researching and Writing Dissertations in Hospitality and Tourism”, London: Thomson
- European Commission, (2009), «Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses». European Economy, Brussels, σελ.1-87 .

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ

- Ιστοσελίδα:<http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C117/130/944,3464/>
- Άρθρο Wikipedia.com, Ιστοσελίδα
- <http://users.auth.gr/domis/mannet/%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%B1/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%B5%CE%BF%CF%82%20%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CE%B6%CF%89%CE%BD%CE%B7/%CE%B4%CE%B7%CE%BC%CE%BF%CF%83%CE%B9%CE%BF%20%CF%87%CF%81%CE%B5%CE%BF%CF%82%20%CE%B5%CF%85%CF%81%CF%89%CE%B6%CF%89%CE%BD%CE%B7%CF%82.htm>
- Ιστοσελίδα:<http://external.webstorage.gr/images/Books-PDF/9789601423432.pdf>
- Ιστοσελίδα:<http://greece.fage.eu/company/me-mia-matia>
- <https://www.supportbusiness.gr/financial/companies-legalforms/118->
- Ιστοσελίδα:<http://greece.fage.eu/company/i-istoria-tis-fage>
- Ιστοσελίδα: <http://www.ekke.gr/estia/Grenved/seminar3.htm>).
- Ιστοσελίδα:http://lab.pe.uth.gr/psych/index.php?option=com_content&view=article&id=87&Itemid=245&lang=el.
- Ιστοσελίδα: <https://www.euretirio.com/elegxoi-kefalaion-capital-controls/>,
- Ιστοσελίδα: <http://www.tovima.gr/files/1/2015/10/karamouzis.pdf>,
- Ιστοσελίδα: <http://www.dimokratianews.gr/content/65516/oles-oi-allages-sta-capital-controls>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ερώτηση 1^η

Ποιο είναι το φύλλο σας;

Άνδρας	67%
Γυναίκα	33%

Ερώτηση 2^η

Σε ποια ηλικιακή ομάδα συγκαταλέγεστε;

18 – 24	10%
25 – 40	63%
41 – 60	20%
60 +	7%

Ερώτηση 3^η

Σε ποιον τομέα δραστηριοποιείται η επιχείρησή σας;

Υπηρεσίες	30%
Εμπόριο	20%
Κατασκευές	7%
Βιομηχανία	6%
Άλλο	37%

Ερώτηση 4^η

Πόσα χρόνια λειτουργεί η επιχείρησή σας;

0 – 5	46%
-------	-----

6 – 10	14%
11 – 20	20%
21 +	20%

Ερώτηση 5^η

Με ποιόν τρόπο έχει επηρεαστεί η επιχείρησή σας από την Οικονομική Κρίση;

Μείωση Τζίρου	27%
Μείωση πελατολογίου	10%
Αύξηση κόστους προϊόντων	0%
Αύξηση μισθολογικού ασφαλιστικού κόστους	3%
Αύξηση φορολογίας	7%
Όλα τα παραπάνω	53%

Ερώτηση 6^η

Σκεφτήκατε κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης να μεταφέρετε την επιχείρησή σας σε άλλη χώρα;

Ναι, πολύ σοβαρά	17%
Ναι, αρκετά	7%
Ναι, λίγο	23%
Όχι, καθόλου	53%

Ερώτηση 7^η

Αν το σκεφτήκατε, για ποιο λόγο δεν το υλοποιήσατε;

Για οικογενειακούς λόγους	22%
Έλλειψη ψυχικού σθένους	7%
Δεν είχα σωστή πληροφόρηση	19%
Για οικονομικούς λόγους	15%
Άλλο	37%

Ερώτηση 8^η

Αν αποφασίζατε να φύγετε από τη χώρα, ως επιχείρηση, σε ποια χώρα θα καταφεύγατε;

Μάλτα	3%
Λουξεμβούργο	10%
Βουλγαρία	27%
Κύπρο	17%
Άλλη	43%

Ερώτηση 9^η

Για ποιον λόγο θα επιλέγατε μία από αυτές τις χώρες;

Μειωμένη φορολογία	47%
Φτηνά εργατικά χέρια	3%
Ευρύτερο καταναλωτικό κοινό	26%
Ευρύτερο καταναλωτικό κοινό	7%
Άλλο	17%

Ερώτηση 10^η

Ως επιχείρηση, ποιοι θεωρείτε, ότι είναι οι λόγοι, που οδηγούν τις επιχειρήσεις στο εξωτερικό από την πλευρά του κράτους και από την από την οπτική της επιχείρησης;

ΚΡΑΤΟΣ	
Φ.Π.Α	20%
Φορολογία	42%
Ασφαλιστικές εισφορές	20%
Γραφειοκρατία	18%

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ	
Λειτουργικό κόστος	43%
Μισθολογικό κόστος	19%
Ευκολία δανεισμού	15%
Μη μισθολογικό κόστος	4%
Νομοθεσία	19%

Ερώτηση 11^η

Ποια είναι η γνώμη σας για τη ΦΑΓΕ Α.Ε.;

Αξιόπιστη	24%
Ποιοτική	10%
Καινοτόμα	3%
Έμπειρη στον κλάδο των γαλακτοκομικών προϊόντων	60%
Αναξιόπιστη	3%

Ερώτηση 12^η

Γνωρίζετε ότι η ΦΑΓΕ έχει μεταφέρει την έδρα της στο εξωτερικό;

Ναι	27%
Όχι	73%

Σας ευχαριστούμε για τον χρόνο σας!!